

B 118
3

दा. ११८
३

५
१५५-५१२

१ Nishadhiya
Chariham.

11⁸/₃

नैषधीय-चरितम् (मूलम्)

X

Nyshadiya charitham.
Mulam.

ने० १ सर्ग

श्रीगजाननायनमः॥ निपीययस्य क्षितिर्दिशिः कथास्तथाद्रियंते न बुधाः सुधामपि॥
नलः सित छत्रित कीर्तिमंडलः सराविरासीन्महसां महोज्ज्वलः॥ १॥ रसैः कथा
यस्य सुधावधीरणी नलः स भूजानिरभूद्गुणाद्भुतः॥ सुवर्णदंडैक सितातिपुत्रित-
ज्वलत्प्रतापावलि कीर्तिमंडलः॥ २॥ पुवित्रमत्रातनुते जगद्युगे स्मृतारसक्षालन
ये वयत्कथा॥ कथं न सामद्भि रस्माविलामपि स्वसेविनी मेव पुवित्रयिष्यति॥ ३॥ अ
धीति बोधाचरणप्रचारणेर्दवा श्वतस्तः प्रणयनुपाधिभिः॥ चतुर्दशत्वं कृतवान्कृतः
स्वयं न वेद्वि विद्यासु चतुर्दशस्वयं॥ ४॥ अमुष्य विद्यारसनाग्रनर्तकी त्रयीवनीतांग
गुणेन विस्तरं॥ अगाहताष्टादशतां जिगीषयानवद्वयद्वीपपृथग्जयश्रियां॥ ५॥ दि
गीराचंदावाविभूतिरीशितादि

९

शोभकामप्रसरावरोधिनी॥ वभारशास्त्राणिदृशं दयाधिकांतिजत्रिनेत्रावतरत्ववोधिकां॥ ६॥
 पदैश्चतुर्भिः सुकृते स्थिरीकृतं कृते मुताकेन तपः प्रपेदिरे॥ भुवं पदैकां द्वि कतिष्ठयास्य
 शनदधावधर्मोपि कृशस्तपस्वितां॥ ७॥ यदस्य पात्रा सुवलोद्धतरजः स्फुरत्प्रतापानलधू
 ममंजिम॥ तदेव गत्वा पतितं सुधां बुधो दधाति पंकी भवदं कतां विधौ॥ ८॥ स्फुरद्भुतिस्व
 नतद्युताशुगप्रगल्भदृष्टिव्यपितस्य संगरे॥ निजस्य तेजः शिखितः परः शतावितेनुरिगाल
 मिवापशः परे॥ ९॥ अतत्पदग्वारिपुरातलो ज्वलेति जप्रतापैर्वत्नपञ्चलद्भवः॥ प्रदक्षि
 णीकृत्य जयापस्तृष्ट्यारराजनी रजतया मराजवः॥ १०॥ निवारितास्तेन मही तैले खितोत्त
 रतिभावं गमितेति वृष्टयः॥ नतत्पजुर्नूतमतत्यविश्रमाः प्रतीपभूपालमृगीदृशं दृशः॥ ११॥

नैषः
२

सितांशुवर्णोर्वयतिस्मत्तदुगोर्महासिवेम्नःसहस्रत्परीवहुं॥दिगंगानांगावरणारणांगरोयशः
पदंतद्वचचातुरीतुरी॥११॥प्रतीपभूपैरिवकिंततोमियाविरुद्धधर्मैरपिभेत्ततोक्षिता॥अमि
त्रजित्मित्रजिदोजसासयद्विचारद्वकारद्वगप्यवर्तत॥१३॥तदोजसस्तद्यशसःस्थिताविमो
दथेतिचित्तेकुरुतेयदायदा॥ततोतिभानोःपरिवेषकैतवातदाविधिःकुण्डलनांविधो
रपि॥१४॥अयंदरिद्रोभवितेतिवैधमीतिपिल्लतावैर्यिजनस्यजाग्रती॥मृषातचकेत्ये
तकल्पपादपःप्रणीयदारिद्र्यदारिद्र्यतांतत्तः॥१५॥विभज्यमेरुतयदर्थिसात्कृतोतसिं
धुरुत्सर्गजलव्ययैर्मरुः॥अमातितत्तेनतिजायशोयुगं द्विफालवद्धाश्विकुराःशिरःस्थि
त॥१६॥अजस्रमभ्यासमुपेयुषासममुदेवदेवःकविताबुधेतव॥दधोपटीयात्सम

स्त्रि

एम
२

ॐ

यंतयन्नयंदितेश्वरश्रीरुदयंदितेदिने॥१०॥ अधोविधानात्कमलप्रवालपोःशिरुमुदनाद
खिलकमामुजां॥पुरेदमूर्द्ध्वमवतीतिवेधसापदंकिमस्यांकितमूर्द्ध्वेषा॥१६॥ जगज्जयं ख
तेतचकोशमक्षयं प्रणीतवोशैशवशेषवात्तयं॥सखारतीशस्यअतुर्यथावतंवपुस्तथात्ति
गदथास्ययोवनं॥१७॥ अधारिपक्षेषुतद्विद्यावृणाकतकपकायत्तवोपिपल्लवे॥
तदास्यदास्येपिगतोविकारितांतशारदःपारिशाशर्वरीश्वरः॥१८॥ किमस्यलोम्नाकप
टेनकोटिभिर्विदितर्त्नैरवाभिरजीगणादुगात्॥तरोमकूपोवमिषाज्जगत्कृताकृताश्च
किंदूषणशून्यविंदवः॥१९॥ अमुष्मदोर्भ्यामरिदुर्गत्तुंटेनेध्रुवंगृहीतार्गलदीर्घपीत
ता॥उरःश्रियातत्रचगोपुरस्फुरत्कपाटदुर्धर्षतिरुप्रसारिता॥२०॥ स्वकेलित्तेशस्मित

नेषः
३

निर्जितं

निर्दिष्टेन्दुनेतिजांशदृक्तर्जितपद्मसंपदः॥ अतद्वयीजित्वरसुंदरांतरेतत्सुखस्यप्रतिमावश
चरे॥१३॥ सरोरुहंतस्यदृशैवतिर्जितंजिताःस्मितेनैवविधोरपिश्रियः॥ कुतःपरंभव्यमहो
महीपसीतदानतस्योपमितौदरिद्रता॥१४॥ स्ववात्नभारस्यतदुत्तमांगजेःसमंचमर्थेवतु
त्तामित्वाषिणः॥ अतागसेशंसतिवात्नचापलंपुनःपुनःपुष्कविलोत्ततकुत्तात्॥१५॥
महीभृतस्तस्यचमन्मथप्रियानिजस्यचित्तस्यचतंप्रतीकृपा॥ द्विधानृपेतत्रजगत्रयीभुवा
नतभुवांमन्मथविभ्रमोभवत्॥१६॥ तिमीलतभ्रंशजुषादृशाभ्रशंतिपीपयस्तत्रिदशी
भिरर्जितः॥ अमृत्तमभ्यासभरंविहगवतेनिमेषतिस्त्रेरधुनापिलोचनैः॥१७॥ अदस्तदा
कर्णफलाद्यजीवितंदृशोर्द्वयंनस्तदवीक्षित्वाफलं॥ इतिस्मचकुःश्रवसांप्रियान

राम
३

लेखुवंति तिदंति हृदा तदात्मनः ॥१८॥ विलोकयंती भिरजस्वमावतावत्तादमुं नेत्रतिमीलते
 ष्वपि ॥ अलंभि मर्त्या भिरमुष्पदर्शनेन विद्युत्तेशोपि निमेषनिर्मितः ॥१९॥ तका निशि स्वप्न
 गतं ददर्श तं जगाद गोत्रस्य त्वित्ते च कान्तं ॥ तदात्मता व्यातथ वारते च काचकारवानस्वप्न
 नो भवोद्भवं प्रियास्य योग्याहमिति स्वमीक्षितुं करे तमात्मा कस्य रूपया दृतः ॥ विहाय भे
 मीमपद र्पया कया न दर्पणाः स्वासमन्ती मसः कृतः ॥३१॥ यथोत्थमातः खलु भोगभोजि
 नाप्रसत्य वैरोचति जस्य पत्तनं ॥ विदर्भजायामदतस्तथा मनो न जावरुद्धं वयसैव वे
 शितः ॥ ३२॥ नृपेनुरूपेति जरूपसं पदादिदेशतस्मिन् बहुशः श्रुतिं गते ॥ विशिष्य साभी
 मन्तरेन्दुनंदताम तो भवाज्ञैकवशं वदं मनः ॥ ३३॥ उपासतामत्यपितुः स्मरज्यते दिते

तेषः

४

दितेसावसरेषु वंदिनां॥ पवत्सुते सुप्रतिभूपतीना त्वं विति द्रोमा जति श्रुतावती न त्वं॥ ३४॥
कथा तु षंगेषु मिथः सखी मुखान्नरो पित न्यात त्वता मति श्रुते॥ दुतं विधूया त्वद भूपता न
यामुदा तदा कर्णत सज्ज कर्णया॥ ३५॥ स्मरात्परा सोर ति मेघलोचना द्वि मे मित द्वि न मुदा
हरेति सा॥ जनेन पूतः सुवता तदा स्य देति दर्शतं तैष धम भ्यवेच पत्न॥ ३६॥ न त्वस्य पृष्ठानि
षध्या गता गुणा त्मि षेया दूत द्वि ज वं दि चारणा॥ ति पीयत कीर्ति कथा मथानया विरापत
स्थे विमना यमानया॥ ३७॥ प्रियं प्रियां च त्रिजगज्ज पि प्रियौ त्ति खा विस्ती ल्ना गृह मिति का
वपि॥ इति स्मकारु वरेणाले खितं न त्वस्य स्वस्य च सख्यमीकृतं॥ ३८॥ मतोरथेन स्वप
तीकृतं न त्वं निशिक्त्वा न स्वपती स्म पश्यति॥ अदृष्टमप्यर्थ मदृष्टवै भवात्करोति सुप्रि

राम
४

सा २

च २

य ३

र्जनदर्शनातिथिं॥३९॥निमीलितादक्षियुगाच्चनिद्रयाहृदोपिवात्येन्द्रियमौनमुद्रितात्
॥अदर्शिसंगोपकदाप्यवीक्षितोरहस्यमस्याःसमहन्महीपतिः॥४०॥अहोअहोमिर्म
हिमाहिमागमेप्यभिप्रयेदेप्रतितांस्मरार्दितां॥तपत्तुपूतोवपिमेदसांभराविभावरीभिर्वि
मरांवभूविरे॥४१॥स्वकांतिकीर्तिव्रजमौक्तिकस्वजःप्रयंतमंतवृटनाशुयाश्रियं॥क
दाचिदस्यापुवक्ष्येयत्नोपिनंतलोपिलोकादशृणोद्गुरोत्करं॥४२॥तमेवत्तद्वावस
रंततःस्मरःशरीरशोभाजयजातमत्सरः॥अमोघशक्त्यातिजयेवमूर्तयातपावितिर्जेतुमि
षेष्टनेषधं॥४३॥अकारितेतश्रवणातिथिर्गुराःकुमाभुजाभीमत्पात्मजालयः॥तद्व
क्ष्येयव्यपसंहितेषुणास्मरेणचस्वात्मशरासनाश्रयः॥४४॥अमुष्मरद्विजोर्धारास्यजं

तेषः
५

यापशासाहसीतदास्वलुज्यां विशिरेवेः सताथयत् ॥ तिमज्जयामासयशांसिमंशयेस्मरद्विलो
कीविजयार्जितान्यपि ॥ ४५ ॥ अनेनभैमी दृष्टपिष्यतस्तथाविधेरवंध्येकृतयाव्यत्नासितत् ॥
अभेदिततादृगतंगमार्गौ यदस्यपौष्पेरपि धैर्यं कंचुकं ॥ ४६ ॥ किमन्यदद्यपियदस्वतापि
तः पितामहो वारिजमाश्रयत्यहो ॥ स्मरंतनुकायतयातमात्मनः शशाकशंके सतत्तं दितुं न तः
॥ ४७ ॥ उरोभुवाकुं भयुगेतज्जं भित्तं न बोधारेण वयस्कृतेन किं ॥ त्रयासरि दुर्गमपि प्रति
पि सानलस्यतन्वी हृदयं विवेश यत् ॥ ४८ ॥ अपदुवातस्य जताययन्निजामधीरतां मस्य क
तं मनोभुवा ॥ अवोधितज्जागरदुःखसाक्षिणी निशाचशय्याचशशांककोमला ॥ ४९ ॥
स्मरोपतन्नोपि भृशं तस्य प्रभुर्विदर्भराजं तनयामयाचत् ॥ त्यजंत्यसूत्रशर्मचमानितो वरंत्य

राम
५

अतितत्वेकमयाचितव्रतं॥५०॥मृषाविषादाभिनयादपंचविज्जुगोपतिश्वासततिं वियोग
जो॥विलेपनस्याधिकचट्टभागताविभावताच्चापलत्तापपाडुतां॥५१॥शशाकनिहोतुमये
नतत्रियामपवभाषेयदलीकवीहितां॥समाजएवालपितासुवैणिकैर्मूर्क्यतयवममूर्क
नामुच॥५२॥५३॥अवापसापत्रपतासभूपतिर्जितेन्द्रियाणाधुरिकीर्तितस्थितिः॥असंव
रेशंवरैरिविक्रमेक्रमेणतत्रस्फुटतामुपेयुषि॥५४॥अलंतलंरोदुमर्माकिलाभवतु
णाविवेकप्रमुखातचापलं॥स्मरःसरत्यामतिरुद्धमेवयत्सजत्ययंसंगतिसर्गइदृशः॥५५॥
अतंगच्चिह्नं सविनाशशाकनोयदासितुंसंसदियत्नवानपि॥रुणतदारामविहारके
तवान्तिषेवितुंदेशमिषेवनेषधः॥५६॥अथश्रियाभर्तितमस्यत्वांकृतःसमंवयस्येः

नेषः
६

स्वरहस्यवेदिमिः॥पुरोपकंठं सवनं किलेक्षितादिदेशयातायनिदेशकारिणाः॥५६॥ अ
मीततस्तस्य विभूषितं सितं जवेपि मातेपि च पौरुषाधिकं॥ उपाहरन्तस्वमजस्वचंचलेः रघु
ञ्चलेः कोदितमंदुरोदरं॥५७॥ अथात्तरेणा बटुगामिना ध्वनातिशीथिनीनाथमहःसहोद
रे॥ तिगावगादेवमणोरिवोत्थितैर्विशजितं केसरकेशरश्मिभिः॥५८॥ अजस्रभूमीतदकु
दतोदुनैरुपास्यमानं चरणौ सुरेणुभिः॥ रघुप्रकर्षाध्ययनार्थमागतैर्जनस्य चेतोभिरिवाशि
मां कितैः॥५९॥ चलाचलप्रोथतयामहीभृतेस्ववेगदर्पानिवक्तुमुत्सुकं॥ अलंगिरा
वेदकिलायमाश्रयं स्वयं हयस्येति च मोनमास्थितं॥६०॥ महारथस्याध्वनिचक्रवर्तिनः
पराजपेक्षोद्धहनाद्यशःसितं॥ रदावदातांशुमिषावतीदृशां हंसं तमंतवन्तमवतारवेः॥६१॥

राम
६

सितत्विषश्च वत्सतामुपेयुषोमिषेणपुष्कस्यवा केसरस्यवा॥ स्फुटंचलद्यामरयुगमचिह्न
 नैरतिदुर्वातिजवाजिरजतां॥ ६२॥ अपिद्विजित्वाभ्यवहारपौरुषेमुखातुषक्तायतवल्गुवल्गा
 या॥ उर्पेयिवांसंप्रतिमल्लतारपः सपेजितस्यप्रसभंगरुत्मतः॥ ६३॥ ससिंदुजंशौतमहःसहो
 दरंहरंतमुद्येःश्रवसःश्रियंहयं॥ जिताविल्लत्तमाभृदनल्पलोचनस्तमारुहोहकितिपाक
 शासनः॥ ६४॥ कुलंकं॥ चलेत्तलंकृत्यमहारयंहयस्ववाहवाहोचितवेषपेशलः॥ प्रमो
 दनिष्पंदैतराक्षिपक्ष्मभिर्व्यलोकिलोकेर्तगरात्तपैर्तलः॥ ६५॥ कृशादयेषकृशादोपति
 प्रभःप्रभंजताथ्येयजवेतवाजिनो॥ सहेवताभिर्जनैर्दृष्टिदृष्टिभिर्वहिःपुरोन्मत्पुरुदूतपौरुष
 ॥ ६६॥ तिजामपूषादेवतीत्स्तु दीविस्फुटारविदांकितपाणिपंकजं॥ तमश्ववारायवनाश्व

नेषः
७

यापितं प्रकाशतूपामनुजेशमन्वयुः॥६७॥ ततः प्रतीकप्रहरेति भाषिणी परस्य रोक्तामितशस्त्रे
पल्लवे॥ मृषामृधंसादिवलेकुतहलान्तस्तस्य नासीरगते वितेनतुः॥६८॥ प्रयातुमस्माक
मियं कियत्यदं धरातदं मोधिरपि स्थलायतां॥ इतीववाहैर्निजवेगदर्पितैः पयोधिरोधक्रम
मुद्धतं रजः॥६९॥ हरेर्यदकामिपदैकके नखं पदैश्चतुर्भिः क्रमरोपितस्यतः॥ त्रपाहरीणा
मिति नम्रिताननैर्त्यवर्तितै रद्धनमः कृतक्रमैः॥७०॥ चमूचरास्तस्य तपस्यसादिनोजिनोक्ति
षुश्राद्धतयेवसंधवाः॥ विहारदेशंतमवाप्यमंडली रकारयत्नूरितुरंगमानपि॥७१॥ द्वि
षद्विरेवास्यविलंबितादिशायशोभिरेवाच्चिरकारिगोष्पदं॥ इतीवधारामवधीर्यमंडलीकि
याश्रियामंडितुरंगमैः स्थली॥७२॥ अवीकरद्वारुहयेनयाम्नीर्निजातपत्रस्यतस्तस्यलेन

ल्य

राम
७

3

नेषः
ट

कदुर्निधीयसेकर्णिशरः स्मरेणायत् ॥ ततोदुराकर्षतयातदंतकृद्विगीयसेमन्मथदेहदाहिता ॥
७९ ॥ त्वदग्रसूच्यासचिवेनकामितोर्मनोभवः सीव्यतिदुर्येशः पटौ ॥ स्फुटंचपत्रैः करपत्र
मूर्तिभिर्वियोगित्वाहृदिगुणिरुगायते ॥ ८० ॥ धनुर्मधुस्विन्तकरोपिमीमजापरंपरागे ॥ स्त
वधूतिहस्तयत् ॥ प्रसूतधन्वाशरसात्करोति कुधाकुशयततेनकेतके ॥ ८१ ॥ विदर्भसुभ्रूस
नतुंगताप्रयेद्यतिवापश्यदन्तपस्यतः ॥ फलानिधूमस्यध्यातधोमुखान्सदाडिमंदो
हदधूपितिदुमे ॥ ८२ ॥ वियोगिनीमैकतदाडिमिमं प्रियस्मृतेः स्पष्टमुदीतकटका ॥ फल
स्तस्यानविदार्शगिहृदिशकुकास्पसरकिंशुकाशुगा ॥ ८३ ॥ स्मरद्वचन्देषुनिभेक
शीयसांस्फुटंपत्नाशेदुजुषापत्नाशनात् ॥ सद्यंतमालोकतरवडमन्त्रितवियोगित्वाहृत्

त्रिभिर्विशेषकं

ल
राम
ट

डिनिकालखंडजं॥६४॥नवाल्तागंधवहेतुंविताकरंवितांगीमकरंदविंडमिः॥दृशानपे
नंस्मितशोभिंकुड्यलारुदशभ्यांदरकंपिनीपपे॥६५॥विविचनीःपाथपतंगैहिंसतेरपुरापक
र्मापस्तिकज्जलकुल्लार॥व्यलोकपञ्चपककोरकावलीःसशंवरावेर्वलिदीपिकाइव॥
६६॥अमत्यतासौकुसुमेषुगर्भगंपरागमंधंकरांवियोगिनां॥स्मरेणमुक्तेषुपुरापुरारयेतदंग
भस्मेवशरेषुसंगतं॥६७॥पिकाद्वनेश्वरावतिभृंगदुहतेर्दशामुदंचाकरुणोवियोगिनां॥अ
नास्यपासूतकरप्रसारिणीददशदूतःस्थलपद्मिनीतलः॥६८॥रसालशालःसमदृश्यता
मुतास्फुराद्विरेफारवरोषदुहतिः॥समीरलोलेमुकुलेर्वियोगिनेजनायदिसत्तिवतर्जना
भियं॥६९॥दिनेदिनेत्वंततुरेधिरधिकंपुनःपुनमुक्चतापमृक्च॥इतीवपाथंशपतः

नेषः

९

पिकाद्धिजात्रसखेदमैक्षिष्टसलोहितैक्षणात्॥६०॥ अलिखजाकुङ्कुलमुच्चशेषरंतिपीय
चांपेयमधीरयाधिया॥ सधूमकेतुंविपदेवियोगितामुदीतमातंकितवातशंकतं॥९१॥ ग
लत्परागंभ्रमिमंगिभिःपतत्प्रसक्तभृंगावलितागकेसरं॥ समारताराचनिवर्षशास्वत्तज्ज्व
कशांशागामिवव्यलोकपत्र॥९२॥ तदंगमुद्दिश्यसुगंधिपातुकाःशिलीमुखालीःकुसुमा
हुतामृशः॥ स्वचापदुर्तिर्गतमार्गगाभ्रमात्सरःस्वतंतीरवलोकायुल्लिखितः॥९३॥ मरुत्तल
त्यल्लवकंदकैःकृतंसमुच्चरच्चंदनसारसौरभं॥ सवारतारीकुर्वसंचितोपमंददशेमात्सरफ
लंपचेत्तिमं॥९४॥ युवद्वयाचिततिमज्जनोचितप्रसूतशूत्येतरगर्भगद्वरं॥ स्मरेषुधीकृ
त्यभयांघ्र्याधियासपाठत्तायाःस्तवकंप्रकंपितः॥९५॥ मुतिदुमःकोरकितःशितिद्युतिर्व

राम

९

नेमुनामत्यतसिंहिकासुतः॥ तमिषपक्षुचुटिकुटमक्षितंकलाकलापंकिलवैधवंवमरा॥
 १६॥ पुरोहवक्षिप्रतुषारपांडुरकुटावतेवीरुधिभ्रमाः॥ मिलन्तिमीलंसजुर्विलोकिता
 नमस्वतस्तंकुसुमेषुकैलपः॥ १७॥ गतायदुत्संगतत्नेविशालतांदुमाः शिरोभिः फलंगोरवे
 नतां॥ कथंनधात्रीमतिमात्रनामितेः सवंदमातातमितंदतिस्मतान्॥ १८॥ तृपायतस्मेहि
 मितंवनातिवैः सुवीकृतंपुष्परसैरहर्महः॥ वितिर्मितंकेतकरेणुभिः सितंवियोगितेदत्तत
 कोमुदीमुदः॥ १९॥ अयोगभाजोपितृपस्यपशतातदेवसाक्षादमृतांशुमातनं॥ पिकेनरो
 षारुणवक्षुषामुहुः कुदूरुतादूयतचन्द्रवैरिणी॥ २०॥ अशोकमथात्चितनामताशया
 गतात्सारण्यग्रहशोचितोद्धगात्॥ अमत्यतावन्नमिवेषपल्लवैः प्रतीष्टकामज्वलदस्त्रजा

नैष
१०

ल ४

लकं ॥ १०१ ॥ विलासवापीतटवीचिवादनायिकातिगीतेः शिखिलास्यलाघवात् ॥ यनेपितौ
 र्यत्रिकमारशयतं कभोगमाप्नोति तभाग्यैजतः ॥ १०२ ॥ तदर्थमध्याप्य जनेततद्वने शुकाविमुक्ताः
 पठवस्तमस्तुवत् ॥ स्वरास्तेतोतयोनुषगायतीकृताः ॥ १०३ ॥ इतीष्टगंधाद्यमदन्नसौवतं पि
 कोपगीतोपिशुकस्तुतोपिच ॥ अविं दतामोदभरं वहिश्चरं विदर्भसुम्रुविरहेतातातरं ॥ १०४ ॥
 करेणामीतं तिजकेतंतंदधदु माद्यात्तां बुतिवेशशंकपा ॥ व्यतर्किसर्वर्तुवनेवते मधुसमि
 त्रमत्रानुसरन्ति वस्मरः ॥ १०५ ॥ स्नतावलात्तास्य कलागुरुस्तरुप्रस्तनगंधोत्करपशपतो हरः
 ॥ असेवतामं मधुगंधवारिणि प्रणी तलीलास्त्ववतोवनानितः ॥ १०६ ॥ अथ स्वमादायेभ
 पेनमंथनाच्चिरत्नरत्नाधिकमुच्चितं चिरत् ॥ नित्नीयतस्मिन्निवसत्तपांतिधिवतेतडागोदह

राम
१०

शेषतीमुजा॥१०७॥पयोनिनीनाभमुकासुकावलीरदातंतोरगपुच्छसुच्छवीन॥जलार्द्धरु
 द्रस्यतदांतभूमिदोमृणालजालस्यमिषाद्वभारपः॥१०८॥तदांतविश्रांततुरंगमकृदास्फुटा
 नुविंवोदयचुवतेतयः॥वभौचल्लद्वाचिकशांतशांतनैःसहस्रमुच्चैःप्रवसामिवप्रथरा॥
 १०९॥सितांबुजानांतिहस्ययश्कुलाद्वभावत्तिश्यामलितोदरप्रिया॥तमःसमक्कायक
 लंकसंकुलंकुलंसुधाशोर्वहुलंवहन्तिव॥१०१०॥रथांगभाजाकमलातुषंगिराशिली
 मुखस्तोमसखेनशाङ्गिरा॥सरोजिनीस्तवकदंबकैतवात्मृणालशेषाहिभुवात्वयापि
 पः॥१११॥तरंगिणीरंकजुषःस्ववल्गुभास्तरंगलेखाविभरावभूवयः॥दरोद्धतैःकोकन
 दोवकोरकैर्हतप्रवालांकुरसंचययः॥११२॥महीयसःपंकजमंडलस्ययश्कुलेन

नेषः
११

गौरस्यवमेवकस्यच॥तत्नेनमेनेसलिलेनिलीनयोस्त्रिषुविमुचन्निवुक्तालकुरयोः॥११३॥
चलीकृतायत्रतरंगारिंशोरवाल्शेवाल्लतापरंपराः॥ध्रुवंदधुर्वाडवहव्यवाडेवस्थितिप्र
रोहत्तमभूमधूमतां॥११४॥प्रकाममादित्यमवाप्यकंदकैःकरंवितामोदभरंविहारावती॥धृत
स्फुटश्रीगृहविग्रहादिवामरोजितीयत्प्रभवाप्सरापिता॥११५॥पदंबुपूरप्रतिविंबतायतिर्मरु
तरंगैस्तरत्तस्तदुमः॥निमज्यमेताकमहीभृतःसतस्ततानपक्वान्धुवतःसपक्तां॥११६॥यं
योषिलक्ष्मीमुषिकैल्लिपत्वलेरिंसुहंसीकलनादसादरम्॥सतत्रचित्रंविचरंतमंतिके
हिरण्यमयंहंसमवोचिनेषधः॥११७॥प्रियासुवाल्नासुरतक्षमासुचद्विपत्रितंपक्त्वितंचवि
धृतं॥स्मरार्जितंरागमहीरुहांकुरंमिषेराचंचोश्चराद्वयस्यचपुगं॥११८॥महीमहेन्दुस्त

राम
११

मवेत्यसकरांशकुंतमेकांतमनोविनोदितं॥प्रियावियोगादिधुरोपितिर्भरंकुतूलाकांतमना
 मनागभूत॥११७॥अवश्यमव्येष्टनवग्रहग्रहाययादिशाधावतिवेधसःसुहा॥तरोतवा
 त्येवतपातुगम्पतेजतस्यचित्तेतभृशावशात्मना॥११८॥अथावलंब्यकरामेकपादिका
 तदातिदृष्टावुपपत्त्वत्नंरवगः॥सतिर्येगावर्जितकंधरःशिरःपिधायपक्षेणारतक्तमालसः॥
 ११९॥सनालमात्मातननिर्जितप्रभंदिपाततंकांचनमंहुजत्तुकिं॥अबुद्धतविदुमदडमडि
 तंसपीतंभःप्रभुचामरंचकिं॥१२०॥कृतावरोहस्यहपादुपानहोततःपदेरंजतुरस्यविम्वती
 ॥तयोःप्रवालेर्वतयोस्तथांबुजेतिर्योवुकामेकिमुवद्ववर्मणी॥१२१॥विधायमूर्तिक
 पदेतयामतीस्वयंवलिष्टंसिविडंविनीमयम॥उपेतपार्श्वश्चररोतमौनितात्पःपतंगसम

मे३

नेषः

१२

धत्तपाणिता॥१२४॥तदा तमात्मानमवेत्यसंभ्रमात्सुतः पुतः प्रायसदुत्सवायसः॥गते विरुत्येडुय
ने निराशतां करौ निरोद्धुर्दशतिस्मके वत्नं॥१२५॥संभ्रमोत्पातिपतकुत्ताकुत्तसरः प्रपद्या
त्कतपातुकंपतांत॥तमूर्धितोत्तेः पतगग्रहान्पंत्यवारयद्वारिरुहेः करैरिवा॥१२६॥पतत्रि
णातदुचिरेणावंचितं प्रियः प्रयान्त्याः प्रविहाय पत्वत्नं॥चत्तत्पदांभोरुहनूपुरोपमाचुकूज
कूले कलहं समंडली॥१२७॥नवासयोग्यावसुधेयमीदृशस्त्वमगयस्याः पीतरुक्तिस्थि
तिः॥इति प्रहाय किति माश्रिता तभः खगास्तमाचुकुशुगरवैरिवा॥१२८॥नजातरूपकृद
जातरूपताद्विजस्यदृष्टेयमिति सुवत्सुहुः॥अवादितेताऽथसमानसौकसाजनाविना
यः करपंजरसृशा॥१२९॥धिगसुतस्त्रातरत्नं भवन्ननः समीक्ष्य पक्षान्ममहेमजन्मतः॥

राम
१२

तवार्णवस्येवतुषारसीकरैर्भवेदमीभिः कल्लमोदयः कियान् ॥ १३० ॥ न केवलं प्राणिबधो बधो
ममत्वदीकृशाद्विश्वसितांतरात्मनः ॥ विगर्हितं धर्मधनैर्निवर्हेण विशिष्य विश्वासजुषां हि
षामपि ॥ १३१ ॥ पदे पदे संति भटारणोद्भटानतेषु हिंसा रस एष पूर्यते ॥ विगीदृशं ते लपते
कुविक्रमं कृपाश्रयेयः कृपणोपतत्रिणि ॥ १३२ ॥ फलैर्न मूलैर्न च वारिभूरुहां मुनेरिवेत्य
मम यस्य वृत्तयः ॥ त्वया द्यतस्मिन्नपि दंडधारिणा कथं तपत्याधरणी हृणीयते ॥ १३३ ॥ इती
दृशेस्तं विरचय्य वाद्यैः सचित्रैर्बलैर्ह्यकृपं तपस्वगः ॥ दयासमुद्रे सतदा शयेतिथी च
कारकारुण्य रसायणागिरः ॥ १३४ ॥ मदेकपुत्रा जननी जगत्तुरातव प्रसूतिर्वरदा तपस्विनी
जनस्तयोरेष गतिस्तमर्दयन्त हो विधेत्वां करुणारुणादित ॥ १३५ ॥ सुदूतं मात्रं भवनिदं

नेषः
१३

या दयासखाः सखापः स्ववदश्रवोमम॥ निवृत्तिमेषान्निपरंदुरुत्तरत्वं येवमातः सुतशोकसागरः॥
१३६॥ मदर्थसंदेशमृणालमंथरः प्रियः कियद्दूरइतित्वयोदिते॥ विलोकयत्यारुदतोद्यपक्षि
णः प्रियेसकी दृग्मवितातवक्त्राः॥ १३७॥ कथं विधातमपि पाणिपंकजातवप्रियाशैत्यमृदुच
शिल्यतः॥ वियोद्यसे वल्लभयेति निर्गतालिपिल्ललाटंतपतिष्ठुराकरा॥ १३८॥ अपि स्वपू
र्येशानि कृतोपमं ममाद्यवृत्तान्नमिमंवतोदिता॥ सुखानिलोत्ताक्लिदिशामंशयंदशापि
शून्यानि विलोकयिष्यसि॥ १३९॥ ममेवशोकेतविदीर्णवक्त्रसात्वयाविचित्रागिविपद्यतेय
दि॥ तदस्मिदैवेतहतोपि हाहतः स्फुटं यतस्ते शिशवः परासवः॥ १४०॥ तवापि हाहा विरहात्
कुयाकुलाः कुलापकुलैषु विलुप्यतेषुते॥ चिरं गलच्छावदुमिर्मनोरथैर्गताः करोतास्फु

राम
१३

स्पर्शकृतार्थरथासेयंपुरीत्युत्कलिकाकुलस्तां॥ नपोनिपीयक्षरामीक्षराभ्यांभृशंनिशश्वाससु
 रैःहताशः॥५॥ स्विद्यस्त्रमोदाशुल्लवेनवामंरोमांचभृत्यस्यभिरस्यचक्रुः॥ अन्यत्पुनःकंप्रमपिस्फुरत्वा
 तस्याःपुरःप्रापतवोपभोगम्॥६॥ रथादसौसारथितासनाथाज्ञावतीर्याशुपुरंविवेश॥ निर्गम्यदिव
 दिवमानवीत्सौधाकरंमंडलमंशुसंघः॥७॥ विज्रंतदाकुंडितवेशितःसातल्लस्यमूर्तिर्वहतेनदृश्या॥
 वभूवतच्चित्रतरंतथापिविश्वेकदृश्येवयदस्यमूर्तिः॥८॥ जनैर्विदग्धैर्भवनेश्वसुगंधैःपदेपदेविस्मयक
 ल्यवल्लीम्॥ विगाहमानास्यपुरंतल्लस्यदृष्टिर्पयोराजकुल्लातिथित्वम्॥९॥ लीतश्चरामीतिहृदात्तल्लज्जे
 हेलांदधोरक्षिजनेस्त्रसज्जे॥ इदमामिभैमीमितिसंतुतोषदूत्यंविचिंत्यस्वमसौशुशोच॥१०॥ अथोप
 कार्याममरेन्दुकार्यात्कक्षासुरक्षाविहृतैरदृष्टः॥ भैमीदिहकुर्वहुदिहचक्रुर्दिशन्तसौतामविशदि

शंकः॥११॥ अयंक इत्यन्यनिवारकाणां गिरा विभुर्द्वारि विभुज्यकंठम्॥ दृशंदधौ विस्मयनित्तरंगां सत्ने धिता
 यामपिराजसिंहः॥१२॥ अतः पुंनः सविलो क्यवात्तां कांचित्समालक्ष्युमसंदृतोरुम्॥ निमीलिताक्षः परयाभ्रम
 न्यासंवदमासाद्य चमच्चकार॥१३॥ अनादिसर्गस्रजिवातुभूताचित्रेषु वाभीमसुतातलेन॥ जातैव यद्वा
 जितशंवरस्य साशंवरी शिल्पमल्लदिदुः॥१४॥ अलीकभैमीशतदर्शनान्नतस्यान्यकत्याप्सरसोरसाय
 ॥ भैमीभ्रमस्यैव ततः प्रभां द्वैमीभ्रमस्तनताचलंभि॥१५॥ भैमीनिशशेहृदि मत्तयेतदन्नस्य हस्ताद्विरहा
 द्विहस्तः॥ सतामलीकामवल्लो वयतचक्षणादपश्यत् व्यषदद्विबुद्धः॥१६॥ प्रियां विकल्पोपहृतां सयाव
 द्विमीशसंदेशमजल्यदल्यं॥ अदृश्यवाभीषितभूरिभीरुमवोरवस्तावदचेत्तयत्तम्॥१७॥ यश्यत्सतस्मि
 न्मरुतापितन्यास्तनौ परिस्पृष्टमिवात्तवस्त्रौ॥ अक्षात्तपक्षान्तमृगां कमास्यं वभारतिर्यग्वलितं विल

उत्तरो

कः॥१८॥अतःपुरेविस्तृतवागुरोपिवात्तावलीनांवलितैर्गुरौघैः॥तत्कालसारंहरिणांतदक्षिद्वयंप्रभुर्व
धुमभूतमनोभूः॥१९॥दोर्मूलमालोकाकचंरुत्सोस्ततःकुचौतावनुलेपयन्त्याः॥ताभीमथैषश्चयवास
सोतुमिमीलदिदुक्रमदृष्टवदुः॥२०॥मीलन्नशेकेभिमुखवागताभ्यांघःतुंतिपीड्यस्तनसान्नगभ्याम॥
त्वांगान्यपेतोविजगोसपश्चात्पुमङ्गसंगोत्पुलकैः॥२१॥निमीलन्नस्यष्टविलोकनाभ्यांकदर्थितस्ता
कलयत्कलयत्कटाक्षैः॥सरागदशविभ्रशंललज्जेस्वतःसतांहीःपरतो गुवी॥२२॥रोमांचितांगीम
नुतत्कटाक्षैर्भातेतकानैर्नैर्तिदिष्टः॥मोघःशरोघःकुसुमानिताभूतद्वैर्यपूजांप्रतिपर्यवस्यत्॥२३॥
हित्वैववर्त्मैकमिहभ्रमन्त्याःस्पर्शःस्त्रियाःसुत्यजइत्यवेत्य॥चतुष्पथस्याभरणीवभूवलोकावलोका
यसतांसदीपः॥२४॥उद्धर्तयत्याहृदयेतिपत्यतस्तस्यदृष्टिर्यदृष्टुर्नैव॥वियोगिवैराकुचयोर्नखांके

र

त

ति

रर्द्धेन्दुलीलेर्गलहस्तितेव॥१५॥तन्वीमुखेद्रागधिगत्यचन्द्रं वियोगिनस्तस्य निमीलिताभ्यां॥द्वयं दृढी
यः कृतमीकणाभ्यां तदिदुताचस्वसरोजताच॥१६॥चतुष्पथे तं विनिमीलिताक्षं च त्रिदिगीताः सुखम
ग्रहीष्यत॥संघट्टतस्मिन् भृशभीतिहृतास्ता एव तद्वर्त्मन चेददास्यत॥१७॥संघट्टयन्त्यास्त रसात्मभू
षाहीरां कुरप्रोतदुक्कलहारी॥दिशानितं परिघाप्यत न्यास्तत्यापसंतापं भूपः॥१८॥हतः कपाचित्यधि
कंदुकेन संघट्टभिन्नकरजैक्यापि॥कपाचनान्तःकुचकुंभेन संमुक्तकल्पः सवभूवताभिः॥१९॥
॥क्वायामयः प्रैक्षि कपापिहारेति जेसगच्छन्त्यनेक्षमाणाः॥तच्चित्रयां तर्तिरचापि चारुस्वस्यैव तन्व्या
हृदयं प्रविष्टः॥२०॥तक्वायसौंदर्यनिपीतधैर्याः प्रत्येकमास्तिंगदमूरतीशः॥रतिद्वंद्वितमासुनूतं न
मूषुतिस्मैतरतिः कथंचितः॥२१॥तस्माददृश्यादपि नातिविभुस्तक्वायरूपाहितमोहजोव्याः॥मत्य

मजाप७

शम
५५

कुर

प्रति२

नएवाहतमन्मथाज्ञाः प्राणानपि स्नान्मुदशस्तराति॥३१॥ जागर्तितक्कायदृशांपुरायः स्पृष्टे च तस्मिन्नि
ससर्पकंपः॥ दुतंदुतेतयदशद्वीत्यास्वहसितश्चारुदृशांपरंसः॥३३॥ उल्लास्यतां स्पृष्टतत्तांगमंगंता
सांतल्लकायपिवापिदृष्टिः॥ अशैव रत्यास्तदतर्तिपत्या केदेप्यवोधंयदहर्षितोम॥३४॥ यस्मिन्नलस्य
ष्टकमेतत्तदृष्टाभूयोपितंदेशमगात्मगाद्दी॥ तिपत्यतत्रास्यधरजःस्थेपदेप्रसीदेति शतैरवादीत॥३५॥
भ्रमन्नमुष्णमुपकारिकायामायस्यभैमीविरहात्क्रशायान॥ असौमुहुःसौधपरंपरागामधत्तविश्रांति
मधित्यकासु॥३६॥ उल्लिख्यहंसेतदत्नेनलित्यास्तसैयथा दर्शितथैवभैमी॥ तेनाभिलिख्योपहतस्व
हासकस्यातदृष्टाजनिविस्मयाया॥३७॥ कौमारगंधीतितिवारपंतीदृत्तातिरोमावलिवेचचिद्रा॥ सालि
ख्यतेनत्पतयोवतीपद्माःस्थामवस्थांपरिचेतुकामा॥३८॥ पश्याःपुरंध्रीःप्रतिसांदवदुरजःकृतकीड

कुमारवक्त्रे॥वित्राणिचक्रेऽध्वनिचक्रवर्तिचिह्नंतदंविप्रतिमासुचक्रम॥३५॥तारुण्यपुरायामव
लोकयन्तोरत्योत्यमेगोक्षगायोरभिरव्याम॥मध्यं सुहृत्तंसवमूवगच्छनाकस्मिकाच्छादनविस्मया
य॥४०॥पुरःस्थितस्यैकचिदस्यभूषारत्नेषुतार्यःप्रतिचिंविता॥व्योमस्यदृशेषुनिजात्यपश्यत्विस्मि
त्यविस्मितसहस्रकृत्वः॥४१॥तस्मिन्विषज्यार्द्धयथातपातंतदंगरागकुरितंतिरीक्ष्य॥विस्मरतामापुरवि
स्मरत्यःक्षिप्रंमिथःकंदुकमिन्दुमुख्यः॥४२॥पुंसिस्वभर्तव्यतिरिक्तभूतेभूत्वाप्यतीक्ष्णानियमव्रतित्यः
॥क्यायासुरूपंभुविवीक्ष्यतस्यफलंदृशोरातशिरेमहिष्यः॥४३॥विलोक्यतच्छायमतर्किताभिःपतिं
प्रतिस्त्वंवसुधापिधत्ते॥पथावयंकिंमदनंतथैतंत्रिनेत्रनेत्रानलकीलनीलम॥४४॥भवन्तदृश्यःप्रति
चिंवेदेहव्यूहंवितन्वन्मणिकुट्टिमेषु॥पुरं परस्यप्रविशन्वियोगीयोगीवचित्रं सरराजराजा॥४५॥रूपं

पि

प्रतिष्ठाय कथोपनीतमा लोकितामिर्यदिताम कामं॥ तथापि न लोकि न तस्य रूपं हारिद्वभंगाय विनीरु
भंगं॥४६॥ पुमानिवा स्पर्शमया भूमंत्या क्वापामया पुंस इव व्यलोकि॥ बुवन्निवा तर्कि मयापि कश्चिदिति
स्मरन्नेरा गिरः शृणोति॥४७॥ आवां प्रणाम्योपनतानताङ्गी तत्ते तभे मीपयि योगमाप॥ स भ्रांतिभे मीपु
नतां व्यविक्त सातं च नादृश्यतया ददर्श॥४८॥ प्रसू प्रसादाधिगता प्रसूतमात्मानं जस्योद्भूतवीक्षितस्य॥ किं
प्रोक्तं तयोपकंठस्थितं तमा लंबवत सत्यमेव॥४९॥ स्ववासता दृष्टजन प्रसादः सत्येयमिति त्रुतमाप
भूयः॥ किं प्राप्तमदृश्या च मितो च मात्मा लोक्यतां विस्मयते स्म बात्ना॥५०॥ अत्योत्यमत्यत्र वदीत्यमरौ
परस्य रेणाध्युषितेपि देशे॥ आलिंगिता लीक परस्य रात्तत्तथ्यं मिथसौ परिष्वजते॥५१॥ स्पर्शतमस्या
धिगतापि भेमीमेने पुनर्भ्रांतिमदर्शते त॥ नृपः स पश्यन् पिता मुदीतस्तं भोजनं भर्तृ सहसा शशाक॥५२॥ स्य

ने.
५७

रस्य३

५२

शोतिहर्षादृतसत्यमत्याप्रवृत्त्यमिथ्याप्रतिलब्धवाधौ॥पुनर्मिथस्तथ्यमपिस्थशंतौतश्रद्धातेपथितौवि
मुग्धौ॥५३॥सर्वत्रसंवाद्यमवाधनातोरूपश्रितित्यकरंपरंतौ॥तशेकतुःकेलिरसाद्विरनुमन्तीकमाला
कपरस्परंतु॥५४॥परस्यंशरसोर्मिसेकात्तयोःकृशांचेतसिविप्रत्नंमः॥स्नेहातिदातादिवदीपिकाचि
र्तिमिष्यकिंचितरद्विगुणंदिदीपे॥५५॥वेश्मापसाधैर्यवियोगयोगाद्दोषंचमोहंचमुहुर्द्धाता॥पुन
स्तत्रतपःसपश्यन्वभामतांस्तुभ्रुवमुद्रमेणा॥५६॥पद्मांतपःसंचरमाशाएषविरपरिभ्रम्यकथंकथंचि
तं॥विदर्भगजप्रमवाधिवसंप्रासादमभ्रंकषमाससाद॥५७॥सखीशतातांसरसैर्विल्लासैःस्मशवरोधम
ममावहन्तीम॥विल्लोकयामासभामंमभेभ्यास्तस्यप्रतोलीमणिबेदिकायां॥५८॥कंठःकिमस्याःपिकवे
णुवीणास्तिस्त्रोजिताःस्तुवयतित्रिरेखः॥इत्यन्तरस्त्यतपत्रकाचिन्तलेनवालाकलमालनपंती॥५९॥

५२

राम
५७

॥ एतंतत्तंतंदमयंतिपश्यत्यजार्तिमित्पान्नि कुलप्रबोधानां शुचासनारीकरवर्तिसारीमुखात्स्वमाशं
कतपत्रदृष्टम् ॥ ६० ॥ यत्रैकयात्नीकतलीकृतात्नीकंटेमृषाभीमभवीभवंत्या ॥ तद् कथयेदौहदि
कोपनीताशालीनमावायिमधूकमाला ॥ ६१ ॥ चंडाभमाभंतिलकंदधानातद्वन्निजास्येन्दुकतातुवि
वा ॥ सखीमुखेचतुसमेससर्जचंडानवस्थामिवकापियत्र ॥ ६२ ॥ दत्तोदरेकांचनकेतकस्यकृणात्मषी
भावुकवर्णलेखं ॥ तस्यैवयत्रस्वमतंगतेखंलिलेखभैमीनखलेखनीभिः ॥ ६३ ॥ विलेखितंभीम
भुवोत्तिपीषुसख्यातिविरव्यातिभृतापियत्र ॥ अशाकिलीलाकमलंतपाणिरपारिकर्णोत्पलमक्षि
तैव ॥ ६४ ॥ भैमीमुपावीणायदेत्यत्रकल्लिप्रियस्यप्रियशिष्यवर्गः ॥ गंधर्ववधःस्वरमधुरीणातत्कं
ठनात्नेकधुरीणावीणाः ॥ ६५ ॥ नावास्मरःकिंहरभीतिगुप्तेःययोधरेखेलतिकुमरव ॥ इत्यर्द्धचंडाभन

नैः
५८

प्रश३

खांकचुंवि कुचासखीयत्रसखीमिरूचे॥६६॥ स्मशशुगीभूयविदुर्मसुभूवक्षोयदक्षोभिखलुप्रसूते
स्वजंसजंत्यातदशोधितेषुयत्रैकयासूचिशिखांतिखाया॥६७॥ यत्रावदतामतिभीयभैमीत्यजत्यजेदं
सखिसाहसिकं॥ त्वमेवकृत्वापदनायदत्तेवाशात्प्रसूतातिगुणोत्तमज्जाम्॥६८॥ आलिरथसाव्या
ः कुचपत्रभंगीमध्येसुमध्यामकरीकरेण॥ यत्रावत्पतामिदमात्नियान्तमत्येत्तदेकावलिताकतद्याः
॥६९॥ तामेवसायत्रजगादभूयःपयोःधियादःकुचकुंभयोस्ते॥ सेयंस्थितावकल्लक्ष्मिषांकप्रिया
स्तुविस्तारयशस्तिः॥७०॥ सारीचरंतीसखिमारेयेतामितेकदाये कथितेकयापि॥ यत्रस्वधा॥ तभ्र
मभीरुसारीकाकृत्यसाकूतहसःसज्जे॥७१॥ भैमीसमीपेसतीरीद्व्यंतांबूत्तजावूतदहंसलक्ष्मीम्
कृतप्रियादूत्यमहोपकारमशक्तमोहइतिमानसूहे॥७२॥ तस्मिंन्नियंसेतिसखीसमाजेतत्तस्यस

ल३

यत्र२

ता४

यम
५८

देहमथव्युदस्यत॥ अष्टष्टवस्फुटमाववक्षोऽसकोपिरूपातिशयः स्वयंताम॥ ७३॥ भैमी वितोदायतदा
सखीभिस्तदाकृतीनां भुविकल्पितानाम्॥ न्यतर्क्किमध्ये स्फुटमप्युदीतंतस्यानुविंवमशि वेदिकायां
॥ ७४॥ हुताशकीनाशजलेशदूतीर्निराकरिहोः कृतकाकुपांचाः॥ भैम्यावचोभिः सतिजांतदाशांत्य
वर्तयदूतंरमपिप्रयाताम॥ ७५॥ वित्तप्रिमत्तः सभयः सभैम्यामध्ये सभंवासवशंभलीयाम॥ संभालया
मासभशंकुशांशस्तदालिहृंदैरभितंद्यमानाम॥ ७६॥ लिपितेदैवीसुपठाभुवीतितुभ्यमपिप्रेषि
तवाचिकस्या॥ इन्दुस्यदूत्यांरचयप्रसादंविज्ञापयत्यामवधातदातेः॥ ७७॥ सत्नीलमात्तिगतयोपपी
डमनामयंष्टकृतिवासवस्त्वाम॥ शेषस्त्वदारलेषकथापनिद्वैस्तदोमभिः संदिदिशेभवत्ये॥ ७८॥ यः
प्रेर्यमाणोपिहृदामद्योतस्त्वादर्थनायां ह्रियमायदागः॥ स्वयंवरंस्थानजुषस्तमस्यवधातकंठंवरणा

नेः
५९

लोपि३

स्वजाशु॥७९॥नेतंत्यजक्षीरधिमंथनाद्यैरस्यानुजायोद्धमितामरैःश्रीः॥अस्मैविमथ्येक्षुरसोदमन्यांश्रा
 म्यत्तुनोत्थापपितुंश्रियते॥८०॥लोकस्त्रजिघोर्दिविचादितेपाःअपादितेपेषुमहात्महेतुः॥विंक्तुम
 र्थापदिरागाज्जागर्तिकक्षाकिमतःपरापि॥८१॥पदंशतेतापमरेवेर्यदितृस्तस्मैसतेयाचतचाहुकारः॥कुरु
 प्रसादंतदलंकुरुष्वस्वीकारकृद्भूतश्रमेणा॥८२॥मंदाकिनीतन्दतयोर्विहारेदेवेधवेदेवरिमाधवेवा॥
 श्रेयःश्रियां पातरियच्चसखांतद्येतसाभाविनिभावयत्वा॥८३॥रज्यात्चराज्येजगतामितीडाद्याच्चापतिष्ठां
 लभसेत्वमेव॥लघूकृतस्ववस्तियाचनेनतत्प्राप्तयेवामतमामतंति॥८४॥यातेवदेवाक्षमसिचिकालंततक्त
 तद्धीकृतिरौचितीते॥प्रसीदतानप्यनृणान्विधातुंयतिष्यतस्त्वत्पदयोस्त्रिसंध्यं॥८५॥इत्पुक्तवत्पानिहि
 तादरेणामैमीगृहीतामववत्प्रसादः॥सक्यारिजातस्यज्ञतेनलाशांवासेरशेषामपुपूरदाशाम॥८६॥आये

राम
५९

विचार्यालमिहेतिकापियोग्यं सखिस्यादितिकावतापि॥ लंकार एवोत्तरं मस्तुमद्रूपमत्रेति च काण
 वोचर॥ ८७॥ अनाश्रवावः किमहं कदापि वक्तुं परमस्ति शेषः॥ इतीरिते भीमजया तदूतीमा त्विगदा
 लीश्वमुदामियता॥ ८८॥ मैमीचदूत्यं चन किंचिदापमिति स्वयं भावयतो न तत्स्य॥ आलोकमात्राद्य
 दितस्तु विंदोरभूतमिन्नं हृदयारविंदं॥ ८९॥ इषस्मितकालितसूक्ष्मागादकसंज्ञया वारिततत्
 दालिः॥ स्वजातमस्त्यतयेव शकंतां भीमभूरुत्तरयां वभूव॥ ९०॥ स्तुतो मद्यो मस्त्यजसाहसिकं वक्तुं
 कियतं यदि वेदवेदः॥ दृष्टोत्तरं साक्षिणि हृत्सुन्दरामजातविज्ञापिममापितस्मिन्॥ ९१॥ आज्ञानदी
 पामतुकस्य नामतकारपारुष्यमुपैतुजित्वा॥ प्रत्यात्तामूर्द्धि विधायमात्मावात्तापराध्यामिविशेषवा
 णिः॥ ९२॥ तपःफलत्वेन हरेः कृपेयमिमंतपस्येव जतं नित्युद्धे॥ भवत्पुपायं प्रतिहि प्रवृत्तौ बुयेयमाधुर्यमधे

र्यसर्जि॥१३॥ शुश्रुषिताहेतदहन्तमेवपतिमुदेपिब्रसंपदेपि॥ विशेषलेशोयमदेवहमंशागतंतुक्ति
 भृतयेह॥१४॥ अश्रोमिन्द्रादरिणागिरस्तेसतीव्रतातिप्रतिलोमतीव्राः॥ स्वंप्रागहंप्रादिशितामरायकिं
 न्नामतस्मैमनसातराय॥१५॥ तस्मिन्निमशेवहतेहृदैषामैन्द्रीदयामामतुतापिकाभूत॥ निर्वातुकामं
 भवसंभवातांधीरंस्त्रवातामवधीरगोव॥१६॥ वर्षेषुयद्वास्तमार्यधुर्यास्तुवंतिगार्हस्थ्यमिवाश्रमेषु॥ त
 त्वास्मिपत्युर्वरिवस्यपाहंशर्मीर्मिकिर्मीरितयर्मलिपुः॥१७॥ स्वर्गोसतांशर्मपरंतयर्मोभवन्तिमूमा
 विहतेवतच्च॥ शक्यामखेतापिमुदोमशशांकथंविहायत्रयमेकमीहे॥१८॥ साधोरपिस्वःखलुगामि
 ताधोसत्स्वर्गमितःप्रपाणो॥ इत्यायतीचिंतयतोहृदिद्वेद्वयोरुदक्कैःकिमुशर्कैरेत॥१९॥ प्रह्वीरा
 एवायुषिकर्मकृष्टेतराक्षतिष्ठत्युपतिष्ठतेयः॥ बुभुक्षतेनाकमपिथकल्पंधीरस्तमापातसुखात्सु

खेकः॥१००॥ इतीदृशं प्रतिवाचमर्हं प्रपूज्य मेषाभिदधे वयस्याः॥ किंचिद्विवक्षोऽस्मि स दोषस्तस्माज्जितापति
 इदं त्वत्पंकजास्याः॥१०१॥ अनादि वा विस्वपरंपराया हेतुस्वजः स्रोतसि चेश्वरे वा॥ आपन्नधीरेष जतस्तदा
 र्थाः किमीदृशः पर्यंतु पुज्यकार्यः॥१०२॥ नित्यं नित्यत्वापरवत्पशेषेकः संविदानोऽप्यनुयोगयोग्यः॥ अचेतनासाव
 नवाचमर्हद्वक्ता तु वक्त्रमकर्मभुङ्क्ते॥१०३॥ क्रमेत्तकं तिदतिकोमलेऽस्तुः क्रमेत्तकः कंठकलपटस्तम्
 ॥ प्रीतो नयोरिष्टभुजोऽसमायामध्यस्थः ताते कतरोपहासः॥१०४॥ गुणाहरतौ पिहरेर्तरं मेनरो वसानं परि
 हारयन्ति॥ नलोकमालोकयथापवर्गा त्रिवर्गमवोचममुचमानम्॥१०५॥ आकीटमाकेटमवैरितुल्यः
 स्वाभीष्टलाभात्कृतं भावः॥ भिन्नस्पृहाणां प्रतिचार्यमर्थद्विष्टत्वं मय व्यस्यम्॥१०६॥ अध्याग्रजाग्रन्ति
 भृतापदं धुर्वधुर्पदि स्यात्प्रतिबंधुमतिचार्यमर्थी॥ जोषजनः कार्यविदस्तु वस्तुष्वपि निजेच्छापदवीसु

ने.
६१

दस्तु॥१०७॥ इत्यं प्रतीयेति मतिं सखीतां विस्तुष्य पाण्डित्यवलेन बाला॥ अपि श्रुतस्वर्पतिमं विस्तुक्तिं दूतीव
भाषेदुतलोत्तमोत्ति॥१०८॥ परेतमार्तुर्मनसैव दूतीनै भस्वते वा तिलसख्यभाजः॥ तिस्वोतसौ वां वृपतेस्तदाशु
स्थिरास्थमायातवतीति रास्थम॥१०९॥ भूयो र्थमेतं यदि मां त्वमात्यतदापदा बालभसे मद्यो नः॥ सतीव्रतैस्तीव्र
मिमनुमनुमन्नवरं वज्रिणिमार्जितास्मि॥११०॥ इत्यं पुनर्वागवकाशनाशात्महेन्दुदूत्यामवयातवत्याम॥ वि
वेशलोत्तं हृदयं तत्तस्य जीवः पुनः क्षीवमिव प्रबोधः॥१११॥ अवगापुटपुगेन स्वेन साधूपतीतं दिगधि
पक्ष्मपाप्रादीदृशः सन्निधानात्॥ तत्र अलभतमधु बालारागवागुत्यमित्येति षड्जनपदेन्दुपातुमानंदसा
दृष्ट॥११२॥ ॥ श्रीहर्षकवीराजराजिमुकुटलंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवेजितेन्द्रियवर्षमामल्लदेवी
वपे॥ षष्ठः खंडतखंडतोयसहजाल्लोदक्रमेतन्महाकाव्येयं व्यगलन्नस्य चरितैर्सर्गोत्तिसर्गो ज्वलन् ॥

राम
६१

॥ श्रीविश्वेश्वरो जयति तं राम ॥ समाप्नोयं षष्ठः सर्गः ॥ अथ प्रिया सा दत्तशीलनादौ मनोरथः पल्लवितः पुरायः ॥ वि
 लो कते नैव मराज पुत्र्याः यत्प्राभुवः पूर्णं क्वचिदभ्यमानि ॥ १ ॥ प्रतिप्रतीकं प्रथमं प्रिया यामथा तं दसुधासमुद्रे ॥
 ततः प्रमोदा शुपरं परापां समज्जतुस्तं नृपस्य दृष्टिः ॥ २ ॥ ब्रह्मा द्वयस्या न्वभवत्प्रमोदं रोमाग्रं वाग्रनिरीक्षिते स्याः
 ॥ यथोचितीत्यंतदशेषदृष्टावथ स्मराद्वैतमुदंतथासौ ॥ ३ ॥ वेत्तामतिक्रम्येष्टुं मुखे द्यौरालोकपीयूषं सेतत
 स्याः ॥ नलस्य रागां वुनिधौ विह्वद्वेत्तुं गौकुचावाश्रयति स्म दृष्टिः ॥ ४ ॥ मग्ना सुधायां किमुत न्मुखे द्यौर्लगास्थि
 तातत्कुचयोः किमंतः ॥ चिरेणातन्मध्यममुंचतास्य दृष्टिः कशीयः सखलनाद्रियानु ॥ ५ ॥ प्रियाङ्गुपात्या कुचयो
 निहत्य निहत्य लोत्नातत्तद्वत्प्रमत्ती ॥ वभौ तमांत नृगनामिलेपतमः समासादितदिग्भमेव ॥ ६ ॥ विभ्रम्यत
 द्धारुतितम्बवर्के दूतस्य दृक्कस्य खलु सखलंती ॥ स्थिराचिरादास्ततदूरं भास्तं भावुपाश्लिष्य करेणागाढ

म॥ ७॥ वासः परं नेत्रमहं न ते वं किं सुत्वमालिङ्गय तन्मयापि॥ उरो नितं वोरु कुरु प्रसादं मिती वसा तत्पदयोः पपात
 ॥ ८ ॥ दृशो र्यथा काममथोपहृत्य सप्रेयसी मालिङ्गुलं च तस्याः॥ इदं प्रमोदाद्भुतं संभृतेन महीमहेन्द्रो मत्तसाजगाद
 ॥ ९ ॥ पदे विधातुर्यदि मन्मथो वाममाभिषिच्येत मनोरथो वा॥ तदा दधते तापिनया तदेतत्प्रतिप्रतीकाद्भुतरूपशि
 ल्यम्॥ १० ॥ तरंगिणी भूमिभूतः प्रसूता जानामि शृंगार रसस्य सेयम्॥ लावण्यपूरो जतियौ बनेत यस्या तथोद्यै स्तन
 तावनेन॥ ११ ॥ अस्यां वपुर्व्यूहविधानविद्यां किं द्योतयामास न वांसकाम॥ प्रत्यङ्ग सङ्ग सुखलक्ष्म मालावराय
 सीमा यदि मा सुपास्ते॥ १२ ॥ जंवा लजा त्नात्किमकर्षिजं वूनघातहारिदं इति मप्रभेयम्॥ अण्डपुमस्य तसंगचि
 द्भुमुन्नीयते दंतुरतापदत्र॥ १३ ॥ सत्येव माये सदृशा दशेषाद्गुणान्तरेणोच्चैः केषु यदङ्गैः॥ अस्यास्ततः स्यान्नुलना
 पिनामवस्तुत्वमीषा सुपमापमानः॥ १४ ॥ पुरा कृतिस्त्रेणामिमां विधातुमभूद्विधातुः खलु हस्तलेखः॥ येयं भवद्वा

विपुरं विस्मृष्टिः सास्ये यशस्तज्जुयजं प्रदातुम् ॥ १५ ॥ भव्यातिहानीरगुरेतदंगाद्यथायथानर्तितथातथातैः ॥ अ
 स्याधिकस्योपमयोपमातां प्रतिष्ठावन्तु तेभ्य एव ॥ १६ ॥ नास्पर्शितृष्ठापिविमोहिकेयंदोषैरशेषैः स्वभियेति मत्पे ॥
 अन्तेषु ते राकुलितस्तदस्यां वसत्यसापत्न्यसुखीगुणो वः ॥ १७ ॥ औजिप्रियाङ्गैर्दृष्टायेव रूक्षानवारिदुर्गांस्तु
 वराटकस्य ॥ न कराहकस्यावरणाच्च कान्तिर्द्धत्तामृताकां वनकेतकस्य ॥ १८ ॥ प्रत्यङ्गमभिकेतरक्षां कर्तुम
 द्योतेव निजास्त्रमस्ति ॥ वज्रं च भूषामणिमूर्तिधारितियो जितंतद्युतिकार्मुकं च ॥ १९ ॥ अस्याः सपक्षैकविधैः क
 वौवः स्यान्ते मुखस्योपरिवासमाप ॥ पद्मस्थतावद्बहुवन्द्यकोपिकलापिनां येन जितः कलापः ॥ २० ॥ अस्यायदा
 स्येन पुरस्तिरश्वतिरस्त्रतं शीतरुचां धकारम् ॥ स्फुटस्फुरद्गङ्गाकचैस्तेन तदेव पञ्चादिदमस्ति वदं ॥ २१ ॥ अ
 स्याः कवानां शिखितश्च किन्तु विक्षिप्तलोपो विमतेरगाताम् ॥ तेनापमेभिः किमपूजिषुषैरभर्त्सितत्वासकिम

नेः
६३

६॥ चन्द्रम॥ ११॥ केशांधकारदयदृश्यमात्सल्यत्वाद्धचन्द्रास्फुटमष्टमीपम॥ एतां पदासाद्यजगज्जयायमनोभु
वामिद्विरसाधिसाधु॥ १३॥ पौष्पधनुर्किं मदतस्य दाहेश्यामीभवत्केसरशेषमासीत्॥ व्यधाद्विशेषस्तदपि कुधा
किंभेमाभुवोयेन विधिव्यधत्त॥ १४॥ भ्रूभ्यां प्रियायामवतामनोभूचापेन चापेन सारभावः॥ तिजां पदं श्लोष
दशमवेत्स्य संप्रत्यनेताधिकवीर्यतापि॥ १५॥ स्मारं धनुर्यद्विधुनोऽजितास्या आस्येन भूतेन चलन्मत्तैरवा॥ एत
दुवोजन्मतदापपुगं लीलाचलत्वाचितवात्तुभावम्॥ १६॥ इषुत्रये रौवजगत्रयस्य विनिर्जयात्सुषमयाऽङ्गेन
॥ शेषाद्विवाशी सफलीकृतेयं प्रियादृगं भोजयदेमिषिव्य॥ १७॥ सेयं मृदुकोष्ठमचापयष्टिः स्मरस्य मुष्टिग्रहणा
हं मध्या॥ तनोति न श्रीमदपाङ्गमुक्तां मोहायमादृष्टिशरोवदृष्टिं॥ १८॥ आबुर्गितं पद्ममक्षिपद्मं प्रांशुद्युति
श्चेत्यजितामृतां १३॥ अस्या इवास्याश्च लदिंदनील गोत्नामल्लतारतारम्॥ १९॥ करोत्यलेतापि सुखं सताथैल

श्यामल

राम
६३

भेततेऽद्युतितर्जितेन॥यद्येतदायेनततस्तुतार्थास्ववहुषाकिंकुरुतेकुरंगी॥३०॥त्वचःसमुत्तार्यदत्तानिरीत्यामोच
 त्वचं वषपाटनायाम॥सारैर्गृहीतैर्विधिरुत्यलौघादस्यामभूदीक्षारूपशिल्पी॥३१॥चकोरनेत्रेणादृगुत्पलानां
 निमेषयंत्रेणाकिमेषकृष्टः॥सारःसुधोद्गारमयःप्रयत्नैर्विधातुमेतन्नयतेविधातुः॥३२॥अणीकृताकिंहरिणीभिरा
 सीदस्याःसकाशान्नयनद्वयश्रीः॥भूयोगुणोयंसकलावलाद्यन्ताभ्योनयालभ्यतविभ्यतीभ्यः॥३३॥दृशौकिमस्याश्व
 पलस्वभावेनदूरमाक्रम्यमिथोमिलेताम॥नचेत्कृतःस्यादतयोःप्रयागोविह्वःश्रवःकूपतिपातभीत्या॥३४॥केदा
 रभाजाशिशिरप्रवेशात्पुण्यामत्येकृतमुत्पलिन्या॥जातायतस्तत्कुसुमेक्षरोपपतश्चतकोरकद्वक्षकोरः॥३५॥ना
 सादसीयातिलपुष्पात्तृणजगत्प्रपञ्चतिशरत्रयस्य॥श्वामातित्वामोदमराक्षुमेयांदधद्विवाराकिंसुमापुधस्य॥
 ॥३६॥वंधूकवंधूभवदेतस्यामुखेन्दुनानेनसहोजिहानाम॥रागश्रियाशैशवयोवतीयांस्त्वमाहसंध्यामधरोष्ठ
 लेखा॥३७॥अस्यामुखेन्दोऽधरःसुधाभूर्बिंबस्ययुक्तःप्रतिबिंबएषः॥तस्याथलक्ष्मीर्दुर्ममाजिदेशेसंभाव्य

मातास्यतु विदुमेपि॥३८॥जातेति रागादिदमेव किं वविं वस्य च व्यक्तमितो धरत्वम्॥ द्वयोर्विशेषावगमकृमाणां न
मिषमोमूदतयोर्जनाताम्॥३९॥मध्योपकं स्यादवधरोष्ठभागो भातः किमप्युक्तु सितोयदस्याः॥ तत्स्वप्नसंभोग
वितीर्णोदतदंशेन किं वा तमयापराद्धम्॥४०॥विद्याविदभेदुस्तुताधरोष्ठेन त्पतिकत्यत्र रत्नाभभाजः॥ इती
वरेखाभिरपश्चमस्तां संख्यातवान्कोत्तु कवाचिधाता॥४१॥संभुज्यमानाद्यमयानि शास्त्रे स्वप्ने तु भूतामधुराध
रेपम्॥असीमत्त्वावरापरदृक्कदेत्यंकयंमयैवप्रतिपद्यतेवा॥४२॥यदिप्रसादीकुरुते सुधांशोरेषासहस्रांशुम
पिस्मितस्य॥तत्कोमुदीनांकुरुते तमेवतिमिंश्च देवः सफलं सजन्मा॥४३॥चन्द्रादिकैतन्मुखचन्द्रिकाणां द
रायतनत्किरणा दृशानाम्॥पुरःसरं स्वपष्टद्वितीयं ररावलिद्वंद्वतिविंदुद्वंदं॥४४॥सेयमदत्तद्विरहातिमूर्च्छा
तमाविभातस्य विभातिसंध्या॥महेन्द्रकाष्ठागत रागकर्त्री द्विजैरमीभिस्समुपास्यमाता॥४५॥शिरीषपुष्पादपि
कोमलायावेधाविधायांगमशेषमस्याः॥प्राप्तप्रहर्षः सुकुमारसर्गसमापयद्वाचिष्टुत्वमुद्गम॥४६॥प्रसू

राम
६४

स्त
राजौ दिजानामिह राजदेता संविभ्रति श्रोत्रियविभ्रमं यत्॥ उद्देशरागादिमृत्वा वंशता श्रुत्वा रएते तदवैमिमुक्ताः

नवाराणादयवादितीसाकाविद्विजेतोपतिषत्पिकेत॥ अस्याः किमास्यद्विजराजतोवानाधीयतेभैक्षमुजात
रुभ्यः॥४७॥ पद्माङ्कसद्मातमवेक्ष्यलक्ष्मीमेकस्यविष्णोः श्रयणात्सपत्नीम्॥ आस्येदुमस्याभजतेजिताबुंसर
स्वतीतद्विजिगीषयाकिं॥४८॥ कंठेवसंतीचतुरायदस्याः सरस्वतीवादयतेविपंची॥ तदेववाभूयमुखेभृगा
द्याः श्रोतुः श्रुतोयातिसुधारसत्वं॥४९॥ विलोकितास्यामुखमुन्नम्यकिंवेधसेयंस्तुषमासमाप्नो॥ हस्तुद्ववा
यविवुकेचकास्तितस्तेमतागङ्गुलियंत्रोव॥५०॥ प्रियामुखीभूयस्तुखीस्तुधांशुर्जयत्ययंरहुमयव्ययेन॥
रुमांदधाराधरविंवलीलांतसेववात्संकरचक्रयात्तम्॥५१॥ अस्यामुखस्यास्तुनपूर्णिमासंपूर्णस्यजित्वा
हिमाहिमांशुम्॥ भूलक्ष्मखगण्डदधदद्वमितुर्मात्सुतीयः खलुपस्यभागः॥५२॥ व्यधत्तघातामुखपद्मस्याः
संस्त्राजमंभोजकुलेखिलेपि॥ सरोजराजोसज्जतोदसीयांतेवामिधेयावतरुवसेवाम्॥५३॥ दिवारजत्योरविसे
ममीतेवक्षंबुजेनिरूपितः स्वलक्ष्मीम्॥ आस्येयदास्यानतदातयोः श्रिरिकश्रियेदत्तुकदातकात्तम्॥५४॥ अ

स्यामुखश्रीप्रतिविंबजलाचतातात्सुकुराचमित्रात्॥ अमर्थ्यवत्तःखलुपक्षचक्षौ विभूषणायचितकंक
दाचिता॥५५॥ अर्क्यपत्तेखलुतिष्ठमानाभृंगैर्मितामहिभिरंबुकेलौ॥ भैमीमुखस्यश्रियमंबुजित्योपाव
न्निविस्तारितपद्महस्ता॥५६॥ अस्यामुखेनैवविजित्यस्यदीमित्तकुंकुमरोषभासा॥ प्रसत्यचतुःखलुत
त्समातःस्यादेवतिष्ठत्यरिवेषपाशः॥५७॥ विधोर्विधिविवशतानित्त्वोपंतोपंकुङ्कुरात्रिषुमासिमा॥ सि॥ अ
मंगुरश्रीकमिमंकिंमस्यामुखेत्तुमास्यापयदेकशेवम॥५८॥ कपोत्तपत्रात्मकरात्मकेतुर्भ्रम्यांजिगीषु
र्दनुषाजगति॥ इहावल्लव्यास्तिरतिमनोभूरजद्वयस्योमधुनाधरेण॥५९॥ वियोगवाष्पांचिततेत्रपद्मक
द्वार्पितोत्सर्गपयःप्रसूनौ॥ करौकिंमस्यारतिप्रत्यतिभ्यांतिवेद्यपूर्वविधिशिस्तमीदृक्॥६०॥ इहावि
शद्येनपथातिवक्रःशस्त्रोद्धनिष्पंदसुधाप्रवाहः॥ सास्याःश्रवःपत्रपुगेप्रणात्नीलेस्वेवधावत्यमि

कर्णकृपा॥६१॥ अस्यापदष्टादशसंविभज्यविद्याः श्रुतीदधुत्तरर्द्धमर्द्धम्॥ कर्णीतरुत्कीर्णीगभीरस्ते
खः किंतस्यसंख्येवतवानवांकः॥६२॥ मत्प्रेमुनाकर्णीलतामयेनपाशद्वयेनछिदुरेतरेणा॥ एकाकिपा
शंवरुणांविजिग्ये॥ तंगीकृतायासततीरतीशः॥६३॥ आत्मैवतातस्यचतुर्भुजस्यजातश्चतुर्द्वोरुचितःस
शेपि॥ तच्चापयोःकर्णीलतेभुवोज्येवंशत्वं॥ शौचिपिदौकिमस्याः॥६४॥ ग्रीवाद्भुतेवावदुशोभिता
पिप्रसाधितामाणवकेतसेयं॥ आलिंग्यतामप्यवलंबमानास्वरूपताभागश्चित्तोर्द्धकाया॥६५॥ क
वित्वगानप्रियवादसत्यात्यस्याविद्याताव्यधिताधिकारदम्॥ रेखात्रयत्यासमिषादमीषांवासायसोयंवि
वभाजसीमाम्॥६६॥ बाहूप्रियापाजयतांमृणालंद्वंद्वेजयोतामनविमयोस्मिता॥ उच्चैस्तुतच्चित्रममुष
मग्नस्यालोक्यतेनिर्यथनयदत्तः॥६७॥ अजीयतावर्तश्चमंघुताभादोभ्यांमृणालंकिमुकोमलाभ्यां

नेः
६६

प

म ५

॥ निःसूत्रमास्तेष्वनपंकमृत्सुमूर्तासुताकार्तिषुतन्निमग्नं ॥ ६८ ॥ रज्यन्नखस्यां मुक्तिपंचकस्यमिषादमो
हैंगुलपद्मत्तरो ॥ हेमैकपुंखास्तिविशुद्धपद्माप्रियाकरेपंचशरीस्मरस्य ॥ ६९ ॥ अस्याः करस्यर्द्धनगर्द्धितद्वि
र्वालत्वमातवल्लुपल्लवोयः ॥ मूयोपितामाधरमास्यगर्ध्वकुर्वन्कथंवास्तुतः सप्रवालः ॥ ७० ॥ अस्मैवसर्गा
पभवत्करस्यसरोजस्रष्टिर्महस्तलेखः ॥ इत्याहधाताहरिः ॥ गोक्षणायां किं हस्तलेखी कृतयातयास्यां ॥ ७१ ॥
किंतर्मदायाममसेयस्यादृश्यामितोवाद्गुलतामृगात्नी ॥ कुचौकिमुत्तस्युत्तरंतरीपेस्मरोष्मशुष्यत्तरवाल्मवारः
७२ ॥ लतालंघमुः स्यादतु कर्तुमेतावुत्थानसुस्थोपतितंततावत ॥ परंचनाश्रित्यतरुं महान्तं कुचौक्षशांग्याः
स्वतएवत्तंगो ॥ ७३ ॥ एतत्कुचस्यर्द्धितयावदस्यख्यातस्यशास्त्रेषुनिदर्शनत्वम् ॥ तस्माच्चशित्यात्मशिका
दिकारीप्रसिद्धनामाजति कुंभकारः ॥ ७४ ॥ गुच्छावैल्लिखत्तमोदविन्दुदंदाभमुक्ताफलफेनित्नाङ्गे ॥ मा
णिक्यहारस्यविदर्भसुभुपयोधररोहितश्रीः ॥ ७५ ॥ निःशंकसंकोचितपैकजोयमस्यामुदीतोमुखमिदुचिं वः

म
६६

रोहति लयदे

॥ चित्रं तथापि स्तनकोकयुगं न स्तो क मयं चति विप्रयोगं ॥ ७६ ॥ अस्याः कुचाभ्यां मिम कुंभयोः श्रीरादीयते साव
 नपोः कृताभ्यां ॥ भयेत गोपायित मौक्तिकौ तौ प्रव्यक्तमुक्ताभरणा विमौ यतः ॥ ७७ ॥ कराग्रजाग्र कृतकोटि रथीय
 पोरिमौ तौ तुल्ये त्वे कुचौ चेतः ॥ सर्वतदा श्रीफलमुन्मदि ह्युजातं वटी मय्य धुना नस्तु वृम ॥ ७८ ॥ स्तनांतरं च नूत
 पङ्क्तिं लेख्यजातं याव द्युवमानसानाम ॥ हारावली रत्नमयूषधारा काराः स्फुरन्ति सर्वत्न तस्य त्तरवाः ॥ ७९ ॥
 ॥ क्षीरोत्तम मध्ये पिसतोदरे गायत्र्या प्यते ना क मरां वल्लिभ्यः ॥ सर्वोद्ग श्रद्धौ तदंतं गराज्य विजृम्भितं भीमभुवी हवि
 त्रम ॥ ८० ॥ मध्यंतत्कृत्य यदीदमीयं वेधान दध्यात्क मती यमं शम ॥ केन स्तनौ संप्रति पौवने स्याः सृजे दत्त
 प्रतिमाद्ग दीपेः ॥ ८१ ॥ गोरी वपत्या सुभगा कदाचि त्कर्त्त यमप्यद्वैतत्न समस्याम् ॥ इती व मध्ये विदधे
 विधातारो मावली मेच कस्तुत्र मस्याः ॥ ८२ ॥ रोमावली रज्जु मुरोज कुंभोगं भीरमासाद्य चना भिकूपम् ॥ मह
 ष्टिहस्त विरमेद्य दिश्या नैषां वतैषा सिचयेन गुप्तिः ॥ ८३ ॥ उन्मीलितान् लान विलामना भिश्चि त्त सर्वत्न ह्नु चत्त रोमरा मा ॥

मत्तस्य सेये मदन द्विप स्व प्र स्वा प च प्रो च कु वा सु वा स्त

अस्याः खलु ग्रंथिनिवद्धकेशमल्ली कदंबप्रतिविंबवेशात् ॥ स्मरप्रशस्तीरजताक्षरेयं पृष्ठस्थली हाटकपट्टिकाया
 म ॥ ८५ ॥ रोमावली भ्रूकुसुमैः स्वमोर्ध्वाचापेषु भिर्मध्यतलाटमूर्द्धि ॥ व्यस्तैरपि स्थास्तुभिरेतदीयैर्जैत्रसचित्रं
 रतिजानिवारः ॥ ८६ ॥ चक्रेण विश्वं पुष्पिमत्स्यकेतुः पितुर्जितं वीक्ष्य सुदर्शनेन ॥ जगज्जिगीषत्यमुनातितं व
 मयेत किंदुर्लभदर्शनेन ॥ ८७ ॥ रोमावली दण्डतितं वचक्रे गुणं चलावराय जलं च वात्ता ॥ तारुण्यमूर्तेः कुच
 कुंभकर्तुर्विभर्ति शंके सहकारि चक्रम ॥ ८८ ॥ अङ्गेन केनापि विजेतुमस्या गवेष्यते किंचलपत्रपत्रं ॥ न
 चेद्विशेषादितरकृदेभ्यस्तस्यास्तु कं पस्तु कुतोभयेन ॥ ८९ ॥ भ्रूश्चित्रलेखा च तिलोत्तमा स्यात्तासा च रभा च
 पद्मस्रष्टिः ॥ ९० ॥ दृष्टान्ततः पूरयतीयमेकानेका स्मरः प्रेक्षणा कोतुकाति ॥ ९१ ॥ रंभापि किंचिद्रूपतिप्रकारात्
 न चात्मनः स्वेन न चैतदूरु ॥ स्वस्यैव येनोपरि सा ददाता पत्राणि जागर्त्य नयोर्भ्रमेणा ॥ ९२ ॥ विधाय मूर्द्धन
 मधश्च रं चेत्तुं चेत्तपोभिः स्वमसारभावम ॥ जाड्यं च नो चेत्कदलीवलीयस्तदापदि स्यादिदमूरुचारुः ॥ ९३ ॥

उरुप्रकारद्वितयेनतन्व्याकरः पराजीयतवारणीयः॥ पुक्तं ह्रिया कुराडलन कृत्तेन गोपायति त्वं मुखपु
करं सः॥ १५३॥ अस्यां मुनीनामपि मोहमूहे भृगुर्महान् यत्कुचशैलश्रीली॥ तानारदा ह्यादिमुखं श्रितो
रुर्व्यासो महाभारतसर्गयोग्यः॥ १५४॥ क्रमोद्गतापीवरताधिजंबवृत्त्याधिरूढिं विदुषी किमस्याः॥ अपिभ्र
मीभंगिभिरावृताङ्गवासेलतावेष्टिता कप्रवीणां॥ १५५॥ अरुंधती कामपुरं धित्वा दूरीजं मद्दिषद्द्वारनवां विकानां॥
॥ चतुर्दशीयंतदिहोचितैव गुल्फदया प्रायददृश्यसिद्धिः॥ १५६॥ अस्याः यदौचारुतयामहातावपेक्षसौख्याल
वभावभाजः॥ जाता प्रवालस्य महीरुहाणां जानीमहे पल्लवशद्वल्लविः॥ १५७॥ जगद्वधूमूर्द्धस्वरूपदर्पाद्यदेत
पाथापि पदारविंदं॥ तत्सा नुसिंदूरपरागरा गौर्दयं प्रवालप्रवलारुणांतम॥ १५८॥ रुषारुणा सर्वगुरोर्जयन्यामै
प्याः पदं श्रीः सविधेर्वृणीते॥ ध्रुवं सतामकृत्नयद्यतः साभृशारुणोत्तयद भाग्विभाति॥ १५९॥ यातेन तन्व्याजितदं
तिताथोपदाज्वराजोपरिशुद्धपाप्मी॥ जानेत शुश्रूषयितुं स्वमिहूततेन मूर्द्धा कतरस्मराजः॥ १६०॥ कर्णोक्तिद

नैः
दृष्ट

पक्षे

त
कृच्छ्रदवाहुपाणिपदादिनः स्याद्विल्लतुल्यजेतुः ॥ उद्वेगमागद्वयतामिमातादिहैववेधाव्यधिद्वितीयं ॥ १०१ ॥ त
षारतिः शेषितमद्वसर्गविधातु कामस्य पुनर्विधातुः ॥ पंचस्त्रिहास्यां चिकरेषु भिरव्याभिक्षाधुतामाधुकरि सद
का ॥ १०२ ॥ एष्यन्ति यवद्वरातादिगंतान्नपाः स्मरार्ताः शरीरप्रवेष्टुम ॥ इमेपद्वे विविनापि सृष्टास्तवत्यएवांशुलये
त्ररेखाः ॥ १०३ ॥ प्रियानखीभूतवतो मुदेदं व्यधाद्विधिः साधुदशत्वमिहोः ॥ एतत्पदकृद्मसरागपक्षसौ भायभायं
कथमन्यथास्या ॥ १०४ ॥ यशः कसद्रूपतयोमुखं च विभर्ति पूर्णो नुचतुष्टयं ॥ कला श्रुतः षष्ठिरूपे तु वा समस्यां कथं
सुभुवितामनास्यां ॥ १०५ ॥ सृष्टाति विश्वा विधिनेवता वत्तस्यापि नीतोपरिप्रौवनेन ॥ वेदगद्यमध्याप्यमनोभुवेयम
वापितावाक्यपारमेवा ॥ १०६ ॥ इति सचिकुरादारभ्येतांतखावधिवर्णयन् हरिणारमणिनेत्रां चित्रां बुधोतरदन्त
रः ॥ तद्दयमरणो द्वेत्तातन्दः सखीवृत्तमीमजानयन् विषयीभावेभावं दधारधराधिपः ॥ १०७ ॥ श्रीहर्षकविरा
जराजिमुकुटाक्षंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुमुखेजितेन्द्रियचयं मामल्लवेदेवीचयं ॥ गोडोर्ध्वशकुलप्रशस्तिभरा

त
राम
दृष्ट

तिभ्यातयंयंतमहाकाव्येचरुणिवैरसेनिचरितेसर्गोगमत्सप्तमः॥ ॥ श्रीरस्तु॥ समाप्तोयं सप्तमः सर्गः॥ अथाद्भुतेनास्त
 निमेषमुद्धमुन्निद्रलोमानममुंयुवानम्॥ दशापपुस्ताःसुदृशःसमस्ताःसुताचमीमस्यमहीमद्योनः॥१॥ कियच्चि
 रंदैवतभाषितानिनिद्रोत्तमेतंप्रभवतुनाम॥ पल्लालजालैःपिहितःस्वयंहिप्रकाशमासदयतीकुडिंभः॥२॥ अपा
 द्गमप्यापदृशोर्नरश्मिर्नलस्यभैमीमभितलपयावत्॥ स्मराशुगःसुभुवितावदस्यांप्रत्यङ्गमापुंखशिखंममज्ज
 ॥३॥ यदक्रमंविक्रमशक्तिसाम्यादुपाचरद्वाचपिपंचवाणः॥ कथंनवैमत्यममुष्यचकेशरैरनर्द्यद्विभागभा
 णिभिः॥४॥ तस्मिन्नलोसावितिसान्वरज्यतक्रांक्रांक्षेहसइत्युदास्त॥ पुनःस्मृतस्यांचलतेत्यचेतःपुनश्चदूत्ये
 नवलान्यवर्ति॥५॥ तंवीक्ष्यकाचित्कुलजाललज्जेकयापितद्वासिहृदाममज्जे॥ स्मरंतमाशंतकापिक
 त्याभेजेमनोभूवशभूयमत्या॥६॥ कस्त्वंकुतोयेतिनजातुशेकुलंप्रष्टुमप्यप्रतिभातिभारात्॥ उन्नस्युरभ्यु

नैः
दृष्ट

त्यिति वांछयेव निजासना नै करसाः कृशां ग्यः ॥ ७ ॥ स्वाकं द्यमानं दपरं पश्यां भैमीतमा लो क्य किमप्यवाप ॥ ८ ॥
हारयंति र्हरिणी ववारा मासाद्य धाराधर के लिका लम् ॥ ८ ॥ तत्रैव मग्ना यदयश्य दग्ने तास्या दृगस्यांगमया स्य दत्त
त् ॥ नादास्य दस्येय दिबुद्धि धारां विच्छिद्य विच्छि द्य विरान्ति मेषः ॥ ९ ॥ दृशा विसा क्षि गित मंगमस्य जग्ता हताया
वगतांग हर्षैः ॥ अंगां तरे नंतरमी क्ति ते तु निवृत्त्य सस्मारत पूर्व दृष्टम् ॥ १० ॥ हितैक मस्या पचनं विशंती त दृष्टि रंगां
तरं भुक्तिमी मम् ॥ चिरं चकारो भयत्ना भक्तो भास्वभाव लो ल्नागतं तमागतं च ॥ ११ ॥ निरी क्षितं चांगमवी क्ति तं च
दृशा पिवंती रभसे न तस्य ॥ समातमानं दमियं दधाता विवेद मे दंत विद भर्तु भूः ॥ ११ ॥ सूक्ष्मे च ते नैष व केशपाशे
निपत्य निस्पंदतरी भवद्भाम ॥ तस्यानुबंधं न विमोच्य गंत मपारित ल्ना च नखं जेता भ्याम् ॥ १३ ॥ भू लो क भर्तु मुख
पाणि पाद पद्मेः परी रंभ मवाप्य तस्य ॥ दमस्व सु दृष्टि सरोजरा जि श्चिरं तत त्याज सवंधु वंधु वर्ग ॥ १३ ॥ तत्का

राम
दृष्ट

लमानंदमयी भवन्ती भवत्तरा निर्वचनीयमोहा॥ सामुक्तसंसारिदशारसाम्यां द्वित्वा दमुल्लासममुद्गमिष्ट
म्॥ १५॥ दूतेन तत्तन्मृतिभाविभावाकलं किनीयं जनिमेति नूनम्॥ तसं व्यधात्रैष धकापमाप्रविधिः स्व
यंदूतमिमां प्रतीनुम्॥ १६॥ पुराणे मतः कस्य मुनेरपि स्यात्प्रमाणमास्ते पदद्वेपि धावता॥ तद्वित्तिचित्तं परमेश्वरस्तु भक्त
स्पृष्टत्वरुगोरुगादि॥ १७॥ मालीक दृष्टे मदतोत्तमदि स्तूर्यथा यशसी नतयानमै॥ नम्॥ तथैव तथ्येपि न
त्नेतत्नेभे मुग्धे मुकः सत्यमृषा विवेकः॥ १८॥ अथ स्वरेणैव विभावयन्ती भावं निजं सामुद्गददेन॥ सखी च ये
साद्य सवद्ववाचिस्त्वयंतं मूचेतमदानेन्दुः॥ १९॥ नत्वा शिरोरत्नरुचा पिपाद्यं संपाद्यमाचारविदातिथिभ्यः
॥ प्रियाक्षराली रसधारयापि वैधी विधेयामधुपर्कतृप्तिः॥ २०॥ स्वात्मापि शीत्नेतत्तरां विधेयं देया विहाया
सनमूर्तिर्न जायि॥ आनंदवाष्पैरपि कल्प्यमंभः पृष्ठा विधेयामधुभिर्वचोभिः॥ २१॥ पदोपहारे तु पतन्मतापि

उक्तापि युक्तमव्युक्तमिति तत्रापि स्यादिति चेन्न

नैः
७०

म४
जनेन

संभाव्यते पांत्वरयापराधः॥ तत्कर्तुमर्हं जलिसंजनेन स्वसंभृतिं प्रांजलतापितावात्॥ ११॥ पुरा
परित्यज्य मया त्वसर्जिस्वमासनं तत्किमिति कुर्यात्॥ अतर्हमप्येतदलं कियेत प्रयात्तु मर्हाय दिवा तपोपि॥
॥ १३॥ निवेद्य तां हंत समा यपत्तौ शिरीषकोशमृदिमाभिमानम्॥ पादौ किं पदूरमिमौ प्रयासेति धित्सते तु क
दपं मनस्ते॥ १४॥ अनापि देशः कतैस्त्वया द्यवसंतमुक्तस्य दशां वनस्य॥ त्वदाप्संकेततया कृतार्थोऽप्यव्यापि
नानेन संज्ञा॥ १५॥ तीर्णाः किमर्णोति धिरेष नैव सुरक्षिते भूदिह यत्प्रवेशः॥ फलं किमेतस्य तु साहसस्य नता
वदद्यापि विविचिनोमि॥ १६॥ तव प्रवेशे तु कृतानि हेतुर्मत्प्रेमदत्तोरपितावदव॥ नलक्षितोरक्षिभवे
प्येदाभ्यां पीतो सितचाजितपुष्पधन्वा॥ १७॥ यथा कृतिः कांचनते यथा वादो वारिकां धं करिणी च शक्ति
ः॥ रुच्योरुचीभिर्जितकांचनाभिस्तथासिपीपूषभुजांसनाभिः॥ १८॥ तमत्तथस्त्वं सहिनास्ति मूर्तिः॥ न

रम
७०

चाश्विनेयः सहिनाद्वितीयः॥ विद्वैः किमन्तेरथवातवेयं श्रीरेवताभ्यामधिको विशेषः॥ २५॥ आलोकतृप्रीक
 तलोकयस्त्वामस्ततपीयूषमयूखमेतम्॥ कः स्यद्विद्वं धावतिसाधुसाध्वमुदन्वतानन्वयमन्ववायः॥ ३०॥ मू
 पोपिवात्मानतस्तुंदरं तमत्वाभरं रक्षिजनाक्षिवांधातरा॥ आतिथ्यचादृत्यपदिश्यतस्तथाश्रियं प्रियस्यास्तु
 तवस्तुतः सा॥ ३१॥ वाज्रतमवे फल्यमसत्त्वशल्पंगुणाधिकेवस्तुतिमोनिताचेत॥ खलत्वमल्पायसिज
 ल्पितेपितदस्तुवंदिभ्रमभूमितैव॥ ३२॥ कंदर्पं वेदमविदतत्वांपुराणेनमत्पुतरत्यजन्म॥ चंडीशचं
 डाक्षिद्रुताशकुंडेजुहावय त्मदिरमिन्द्रियाणाम्॥ ३३॥ शोभायशोभिर्जितशेवशेत्नं करोषितज्जागु
 रुमोत्तिमैस्तम्॥ दस्त्रोहठश्रीहरणादुदस्त्रो कंदर्पमपुहितरूपदर्पम्॥ ३४॥ अवेहिमीहंसावलयो
 वत्ताकोत्पत्तातिर्तैश्चपत्ताः पुत्ताकाः॥ उडुपयुक्तं पत्तिताः स्ववतीवेशंतपूरं परितः प्लवते॥ ३५॥ भवत्य
 दंगुष्ठमभिप्रिताश्रीधुवंतलक्षाकुसुमापुधेन॥ रतीजेतुः खलुचिद्रमस्मिन्नद्वेदुगस्तेनखकेतवेन॥ ३६॥

राजादिजातामनुमासभिन्नः पूर्णातनूकृत्यतनुंतपोभिः॥ कुहूषुदृश्येतरतामिषेणसापुज्यमाप्नोतिमवन्मु
 खस्य॥ ३७॥ कृत्वा दृशोतेव दुवर्गाचित्रे किं कृत्स्नसारस्य दृशोर्मृगस्य॥ अदूरजाग्रद्विदरप्रणालीकृता
 दपक्वद्विधिरद्वचनुम॥ ३८॥ सुगन्धः समोहात्सुभगान्नदेहाद्ददद्भवद्वरचनायचापं॥ भूमंगजेयस्तवय
 न्मनोभूरनेतरूपेण यदातदाभूर॥ ३९॥ मृगस्यनेत्रद्वितयंतवास्येविधौविधुत्वातुमितस्यदृश्यं॥ तस्येव
 चंचत्कचपाशवेतंषः पुच्छस्फुरच्चामगुक्कणः॥ ४०॥ आस्तामनंगीकरणाद्भवेतदृश्यः स्मरेतेतिपुगणा
 वाणी॥ तवैवदेहश्रितयाश्रयेतितवस्तुवस्तुप्रतिभातिवादः॥ ४१॥ त्वयाजगत्पुचितकान्तिसारेयदिंदु
 ताशील्लिशिलो क्ववृत्तिः॥ आरोपितन्मायावकोपिमौलौसपञ्चराज्येपिमहेस्वरेण॥ ४२॥ आदेहदा
 हंकुसुमायुधस्यविधायसौदर्यकथादरिद्रम्॥ त्वदंगशिल्यात्पुनरीश्वरेणचिरेणजातेजगदत्व
 कं पि॥ ४३॥ महीकृतार्थायदिमानवोसिजितं दिवायद्यमरेषुकोपि॥ कुलंत्वयात्नंकृतमोरगंचेन्ना

नाना

धोपिकस्योपरितागलोकः॥४४॥सेयंतधत्तेनुपपत्तिचिंतांमुच्चैर्मद्वित्तद्वितित्वपिचित्यमाने॥ममोसमइंचुलुकेसमु
द्रस्त्वयातगाभीर्यमहत्त्वमुदः॥४५॥संसारसिंधावतुविंमत्रजागर्तिजानेतववैरसेनि॥विंवानुविंवौहिविहाय
धातुदृष्टातिसरूपसृष्टिः॥४६॥इयत्कृतंकेतमहीजगत्यामहोमहीयःसुकृतंजनेन॥पादोयमुद्दिश्यतेवापिपद्मा
रजस्सुपद्मस्वजमारभेते॥४७॥ब्रवीतिमेकिंकिमिपंतजानेसंदेहदोलाभवत्तव्यसंवित्॥कस्यासिधन्यस्यगहा
तिथिस्त्वमलीकसंभावनयाथवात्नं॥४८॥प्राप्तेवतावत्तवरूपसृष्टिंनिपीयदृष्टिर्जनुषःफलमे॥अपिश्रुती
नामृतमादियेतांतयोःप्रसादीकुरुषेगिरंचेत॥४९॥इत्यमधूत्यंरसमुद्गिरंतीतदोष्ठबंधूकषतुर्विसृष्टा॥क
र्णात्प्रसूताशुगपंचवाणीमिषेणास्यमनोविवेश॥५०॥आमज्जमामज्जदसीमुधासुप्रियंप्रियायावचनं
निपीय॥द्विषन्मुखेपिस्वदतेस्तुतिर्यातन्मिष्टतातेष्टमुखेस्त्वमेया॥५१॥पौरस्त्यशैलंजनतोपनीतांगरु

आवृत्त

वागी२

ने: ७२

द्य

व पंल्या

ता

त्यथा ह्यं पतिरर्थ पूजाम् ॥ तथा तिथेयी मथ संप्रतीकृत्प्रियार्थिता मांसन माससादा ॥ ५१ ॥ अयो वितं द्वेयं मनोमवाभां
तामेव भूमीमवलं व्यभेमीम ॥ आहस्मयत्र स्मरचापमंत ॥ स्मिन्नं भुवौ तज्जय भंगवार्ताम ॥ ५३ ॥ अथ स्मरा मेव धीर्यं ॥ ५२ ॥
धीर्यं दूचे सत ॥ द्वागुपवी शितोपि ॥ विवेक धारा शत धौ तमंतः सतांत कामः कलुषी करोति ॥ ५४ ॥ हरित्यतीनां स
दसः प्रतीहित्व दर्थमेवातिथिमागतं माम् ॥ वहंतमंतर्द्धुनादरेण प्राणानि वस्वः प्रभुधा चिकानि ॥ ५५ ॥ विरम्प
तां भूतवती सपय्य निविश्य मां मासन मुञ्जितं किं म ॥ या दूततानः फलिनी विधेया मेवातिथेयी एषुरु द्वित्री ॥ ५६ ॥
कल्याणिकल्याणितवांगकानि कच्चित्तमां चित्तमना विलते ॥ अलं वेन गिरं मदीयामा कशीया कशीतटाय
ताक्षि ॥ ५७ ॥ कौमारमारभ्य गुणगुणानां हरंति ते भेमि दिशामधीशान् ॥ सुराधितां थं सलिलाधिपंचदु
ताशनं चार्यमनंदतंच ॥ ५८ ॥ चरच्चिरं शेषवयो वनीय देराज्यभाजित्व ॥ यिविद्यते द्य ॥ तेषां रुचश्चोरत ॥ ७२ ॥

गुणा

विलं

रेणचित्तं पंचेषु गालुंठित धैर्यवित्तं ॥ ५७ ॥ तेषामिदानीं किल केवलं साहृदित्वदाशा विलसत्यजस्रम् ॥ आ
 शास्तु नासाद्यत नूतन दाराः पूर्वादयः पूर्वदात्म दाराः ॥ ५८ ॥ अनेन सा र्द्धतवयो वनेन कोटिं पशमि हि दुरोध्वरो
 हतः ॥ प्रेमापित चित्तपि वासवस्य गुणोपि चापे सुमनःशरस्य ॥ ५९ ॥ प्राचीं प्रयाते विरहादयं ते रूपा वृतापा वश
 शाकशंकी ॥ परापरा धैर्ये निदधाति भानोरुषारुणां लोचनद्वन्द्वमिदं ॥ ६० ॥ त्रितेजसा त्रेणारुषा कृतं पदे वयो
 द्यापित संहरति ॥ न वेदिरुष्टेद्यम हसते त्रेगतासकामः खलु कामवस्थाम् ॥ ६१ ॥ पिकस्य वाद्या
 त्रकृतव्यलीकान्न सप्रभुर्नन्दति नन्दनेपि ॥ बालस्य बूडा शशितोपराधान्नाराधनं शीलति शूलिनोपि ॥ ६२ ॥
 तमोमपीकृत्य दिशः परागैः स्मरेष्वः शक्रदृशा दिशंति ॥ कुहू गिरश्चुपुटं द्विजस्य शकारजन्यामपि स
 त्पवाचम् ॥ ६३ ॥ शरैः प्रसूते स्तुतः स्मरस्य स्मर्तुं स किं नाशनिता करोति ॥ अभेद्यमस्याहहवर्मतस्यादतं

नेः
७३

७४

गताचेद्गिरिशप्रसादः॥६६॥ हताहतेस्तस्यभवद्वियोगादन्यान्पश्यारचनायत्नैः॥ अथत्यदारिद्र्यह
राःप्रवालैर्ज्जातादरिद्रास्तरवःसुराणाम्॥६७॥ रवेर्गुणास्फात्मभवैःसरस्यस्वर्त्ताथकरोर्वधिराव
भूताम्॥ गुरोःशृणोतुस्मरमोहनिद्राप्रबोधदक्षाणि किमक्षराणि॥६८॥ अनंगतापप्रशमायतस्यक
दर्शमानामुदुगामृणात्मम्॥ मधोमधोनाकनदीनलिन्यावरंवहंतांशिशिरेनुरागम्॥६९॥ दमस्त्वस
ःसेयमुपैतितृष्णाहरेर्जगत्पग्रिमत्तेरव्यलक्ष्मीम्॥ दशांयदध्विस्तवनामदृष्टिर्विभागलोभात्त्रिमसोवि
मर्त्ति॥७०॥ अग्न्याहिताःशश्वदुपासतेयांदेदीप्यमानांतत्त्वमष्टमूर्तेः॥ आशायतिस्तेदमयंतिसोपिस्म
रेणादासीमवितुंत्यदेशि॥७१॥ त्वद्गोचरस्तंखलुपंचवाणःकरोति संताप्यतथावितीतम्॥ स्वयंपथा
स्वादितंभूयःपरंनसंतापयितामभूयः॥७२॥ अक्षहियत्तेनदशाद्धवाणःपुरारेर्नयतालयेन॥ सनि

राम
७३

ता

पुरा

दृहंस्तंभवेदक्षिवासीनवैरशुद्धेरधुनाधमर्शाः॥७३॥सोमायकुप्यन्तिवविप्रयुक्तःससोममाचामतिहयमातम॥
 नामापिजागर्तिहिशत्रोस्तेजस्वितस्तंकतमेसहंते॥७४॥शरैरजस्वंकुसुमायुधस्यकदर्थ्यमातस्तस्तरुणित्वद
 र्थम॥अभ्यर्चयद्विधिनिवेद्यमातादपेषदेवःकुसुमाद्विभेति॥७५॥स्मरेन्वनेवक्षसितेनदत्तासंवर्तिका
 शैवलवल्ग्विचित्रा॥चकास्तिचेतोभवपावकस्यधूमाधिलाकीलपरंपरेव॥७६॥पुत्रीसुहृद्येतसरोरुहा
 शांयत्त्रेयसीचंदनवासितादिक॥धैर्यंविभुःसोपितवैवहेतोःस्मरप्रतापज्वलनेजुहाव॥७७॥तंदस्वमा
 नेरपिमन्मथैधंहस्तैरुपास्तेमलयःप्रवालैः॥कृच्छ्रेयसो नो हूतितस्यसेवांसदायदाशामवलंबतेयः॥७८॥
 स्मरस्यकीर्त्येवसितीकृतानितद्वोःप्रतापैरिवतापितानि॥अंगानिधत्तेसभवद्वियोगात्पांडूनिचंडज्वर
 जर्जरगताः॥७९॥यस्तन्निभर्ताबुधरोनसायंदिशःसमालंतकोतुकिन्याः॥तुभ्यंतदासप्रजिह्वायचित्तं

गतोयदायातिपुनर्नपांथः॥८०॥तथातापायपयोतिविनामश्वामुखोत्थःकुक्षितःशिखावान्॥तिजःपतिः
 संप्रतिवारिपोपियथाहृदिस्थस्मरदाहदुःस्थः॥८१॥यत्प्रत्युतत्त्वन्मृदुवाहुवह्निस्मृतिस्वजंगुफतिदुर्वितीता
 ॥ततोविधत्तेधिकमेवतापंतेनाश्रितांशेत्यगुणान्मृणाली॥८२॥न्यस्तंततस्तेमृणालदंडं वदं वभासेहृदि
 तापभाजि॥तच्चित्तमग्नैर्मदनस्यवाणैःकृतंशतंछिद्रमिवकरोत॥८३॥इतित्रिलोकीतिलकेषुमनोभु
 वोविक्रमकामचारः॥अमोघमस्त्रंभवतीमवाप्यमंधातानर्गलचापलस्य॥८४॥सारेत्यधारेवमुधाधुर
 सस्यस्वयंवरःशोभवितावेति॥संतप्येयंतीदमयंतितेषांश्रुतिश्रुतीनां कजुषामपासीत्॥८५॥समंसपत्नी
 भवदुःखतीक्ष्णोःस्वदारनासापथिकैर्मरुद्भिः॥अनंगशोर्पातलतापदुःस्थैरथप्रतस्थैरुहिरितांमरुद्भिः॥
 ॥८६॥अपास्तपाथेयसुधोपभोगैस्त्वच्चुविनैवस्वमतोरथेन॥कुबंचनिर्वायपताहृषचत्वादीयसाध्या

तेषु४

राम
७४

गमितःसुखंतेः॥८७॥प्रियामनोभूशरदावदाहेदेवीस्त्वदर्थेनतिमज्जयद्भिः॥सुरेषुसारैःक्रियतेधुना
तैःपादाप्येणानुग्रहभूरियंभूः॥८८॥अलंकृतासन्नमहीविभागैरयंजनस्त्रैरमरैर्भवत्याम॥अवापितो
जंगमलेखलक्ष्मीनिक्रिप्पसंदेशमयाकुराणि॥८९॥प्रत्येकमेतेपरिरभ्यपीनस्तनोपपीडंत्वयिसंदिशं
ति॥त्वंसूर्ध्वतानःस्मरभल्लशल्पोर्मुदैविशल्पोषधिवल्लिरेधि॥९०॥त्वत्कान्तिमस्मान्मिरयंपिपा
सुर्मनोरथाश्वासतयैकयैव॥निजःकटाक्षःखलुविप्रलभ्यःकिंपंतियावद्ग्रावासराणि॥९१॥
निजेसृजाम्नासुभुजेभजंत्पावादित्यवर्गेपरिवेषवेषम्॥प्रसीदतिर्वीपयतापमंगैरनंगलीला
हरीतुषारैः॥९२॥अनुग्रहोस्मासुयदित्वदीयस्तदेहिदेहिदुतमंकपात्मीम॥चाद्यैगितिर्वीपयता
पमंगैरनंगलीलाहरीतुषारैः॥९३॥दयस्वकिंघातयसित्वमस्मान्तंगचंडालशरैरदृश्यैः॥मिन्ना
वरंतीक्ष्णकटाक्षवारोःप्रेमस्तवप्रेमसात्यवित्रैः॥९४॥त्वदर्थेनःसंतुपरःसहस्राःप्राणा

नेः
७५

स्तुतस्त्वच्चराप्रसादः॥विशंकसेकैतवनर्तितंवेदतश्चरःपंचशरःप्रमाणं॥१५॥अस्माकमध्यासित
मेतदंतःप्रियेभवत्याहृदयंचिराय॥वहिस्रयात्नंक्रियतामिदानींमुरंद्विविषतःप्रियेव॥१६॥द्वयोदय
श्वेतसिचेतवाभूदत्नंकुरुद्यांविफलोविलंबः॥भुवःस्वरादेशमथाचरामोभूमौधृतिंयासियदिस्रभूमौ॥
॥१७॥धिनोतिनास्माज्जलजेतपूजात्वयान्वहंतन्विवितन्यमाना॥तवप्रसादोपततेतुमौलौपूजास्तुतस्त्व
त्पदं कजाभ्यां॥१८॥स्वर्गोर्वितीर्णःकरवामवामनेत्रेभवत्याकिमुपासनासु॥अंगत्वदंगानिनिपीतपीत
दर्पाणिपाणिःखत्तुयाचतेनः॥१९॥वयंकलादाइवदुर्विदग्धत्वज्ञैरिमस्यद्विवहेमहेम॥प्रसूतनारा
चशरसनेनसहैकवंशप्रभवभुवभु॥१००॥सुधासरसुत्वदनंगतापःशांतोततःकिंपुनरसरसु॥निर्वा
तितुत्तन्ममताक्षरेणसूना१३गेषोर्मधुशीकरेण॥१०१॥मुखंडखत्तुत्वद्विरखवखंडःकिंशर्करात
त्पथशर्करैव॥कृशांगितद्वंगिरसोत्यकच्छत्रांतुदिहप्रथितंतदिह॥१०२॥ददामकिंतेसुधयाधरे

राम
७५

गात्वदास्पदवस्वयमास्पतेहि॥विधुंविजित्यस्वयमेवमाविभवन्मुखेनन्मखभागभोजि॥१०३॥प्रियेष्टगुह्यामरभा
 वमस्मदितित्रपाकृद्वचनंतकिंतः॥त्वत्पादपद्मेशरणांप्रविश्यस्वयंवयंयेनजिजीविषामः॥१०४॥अस्माकमस्मा
 न्मदतापमृत्योस्वाणायपीपूषसोपितासो॥सुधारसादप्यधिकंप्रयच्छुप्रसीदवैदभिनिजावरनः॥१०५॥प्लुष्टःस्वै
 श्चापरोपेसहमकरेणात्मभूत्कैतुनाभूद्धतांनत्वत्प्रसादादथमनसितोमनसोतंदनःसर॥भूभ्यांतेतन्विधन्वीभव
 तुतवसितैर्जैत्रमल्लःस्मितैःस्तादस्तुत्वन्नेत्रचंचत्तरशफरपुगाधीनमीधजांकः॥१०६॥स्वप्नेनप्रापितायाःप्र
 तिरजनितवश्रीषुमग्नःकटाक्षःश्रोत्रेगीतामृताधौत्वगपितनुतनूमंजरीसौकुमार्ये॥तासाश्वासाधिवामेध
 रमधुनिरसजाचरित्रेषुचितंतत्तत्तत्त्वंगिकैश्चित्तकराहरिशोवीगुरात्तंद्वितासि॥१०७॥इतिधृतस्वरसार्ध
 वाचिकस्वद्विजरसतातलपत्रहारकस्य॥सफल्यममदूततांहरणीष्वस्वयमवधार्यदिगीशमेकमेषु॥१०८
 ॥आनंदयेन्नुमथमन्मथमग्नमग्निकैलीभिरुद्धरतनूदरित्तनामिः॥आसादयोदितदयंशमतेमनोवा

ने.
७६

नोवायदीत्यमथतद्वरुणं वृणीष्या ॥१०॥ ॥ श्रीहर्षकविराजराजिमुकगलंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवे
 जितेन्द्रियचयं मामल्लदेवीचयं ॥ तस्यागादयमष्टमः कविकुलादृष्टाध्यापये महाकाव्ये चारुणि वैरसे निचरि
 ते सर्गोति सर्गो ज्वलः ॥ ६ ॥ श्रीरत्नु ॥ इतीयमक्षिभुवविभ्रमे गितस्फुटामतिविवरीतुमुत्सुका ॥ तदुक्तिमात्र
 श्रवणोक्त्या शृणोहि गीशं गिरं न गौरवात् ॥ १ ॥ तदर्पितामश्रुतवद्विधायतां दिगीशं संदेशमयीं सरस्वतीम्
 ॥ इदं तमुवाच तलशीतलद्युतिं जगाद वैदर्भनरेन्दुनंदिनी ॥ १ ॥ मया गण्डः कुलनामती भवा तमू विमुच्येव कि
 मत्यदुक्तवान् ॥ तमस्य मत्रोत्तरधारयस्य किं हि ये पिसेयं भवतो धर्मगता ॥ ३ ॥ अदृश्यमाना क्वचिदीक्षिता क्व
 चिन्ममातुयोगे भवतः सरस्वती ॥ क्वचित्प्रकाशं क्वचिदप्रकाशं स्फुटार्णसं सरस्वती जेजुमताः सरस्वतीम् ॥ ४ ॥
 गिरः श्रुता एव तव श्रवः स्वधाः श्लथामवन्तान्ति नुन श्रुतिस्पृहा ॥ पिपासता शान्तिमुपैति वारिजा तजातु दुग्धा
 न्मधुनो धिकादपि ॥ ५ ॥ विमर्ति वंशः कतमस्तमोपहं भवा दृशंता य करत्नमीदृशम् ॥ तमन्यसामान्यधिया

राम
७६

वमानितं त्वयामहा त्वं वदुमं तुमुसहे ॥ ६ ॥ इतीरपित्वा विरतां सतां पुनर्गिरा तु जग्मा हत संतरा धिपः ॥ विरुत्प
 विश्रांतवतीं पात्यपेवता वनश्चातकमंडलीमिव ॥ ७ ॥ अपेमपोदासितमेव जिह्वा द्वये पितस्मिन्नति
 प्रयोजने ॥ गंगैरगिरः पल्लवतार्थत्वाच्च वेमितं च सारं च वचो हि वागमिता ॥ ८ ॥ दृथा कथं मपि वशीपद्वतिः क
 या तु पूर्व्या समकेतिकेति च ॥ क्रमे समं व्यवहारमावयोः पदे विधातुं खलु पुष्पदस्मदी ॥ ९ ॥ यदि स्वभा
 वान्ममनोज्वलं कुलंततस्तदुद्गावतमोचितीकृत ॥ १० ॥ अथावदातं तदहो विडं वनात्तथा कथाप्रेषतपोपसेदु
 षः ॥ ११ ॥ इति प्रतीत्यै वमयावधोरिते तवापितिर्वधरसो न शोभते ॥ हरित्यतीतां प्रतिवाचिकं प्रति श्रमो गिरा
 तेव दृते हि संप्रति ॥ १२ ॥ तथापितिर्वध्नितेथ वास्यहामिहातुरुं धेमि तया न किं गिरा ॥ हिमं शुं स्य करीरमेव
 मां निशम्य किन्तासि फलं ग्रहिष्यहा ॥ १३ ॥ महाजानाचारपरंपरे दृशी स्वनामनामां दतेन साधवः ॥ अतोभिधा
 तंततदुत्सहे पुनर्जतः किन्ताचारमुचं विगायति ॥ १४ ॥ अदो यमालयशिखी वशारदो वभूवत्तस्मीमहिता

वंश २

नैः
७७

म३

द३

पकारकः॥ अथास्यरागस्य दधापदेपदेवचांसिहंसीवविदमंजाददे॥१४॥ सुधांशुवंशाभरणांभवानिति सु
 तेपिनापेतिविशेषसंक्रियत्सुतताक्रियत्सुबाङ्ग्यहत्पहोवंचनचातुरीतव॥१५॥ मयापिदेयंप्रतिवाचि
 कंनतेस्वतांमत्कर्णसुधामकुर्वते॥ परेरापुंसाहिममापिसंकथाकुस्तावलाचारसहासनासहा॥१६॥ त्द
 दाभिनंघप्रतिबंधनुतरःप्रियागिरःसस्मितमाहसस्मताम्॥ वदामिवा माक्षिपरेषुमाक्षिपस्त्वमीदृशमाक्षि
 कमाक्षिपद्वचः॥१७॥ करोषितैनेफलितेनममश्रमंदिशोनुगह्लासितकंचनप्रभुम्॥ त्वमित्यमहोसिस्तु
 रानुपासितुंरसामृतस्नानपवित्रयागिरा॥१८॥ सुरेषुसंदेशयसीदृशीरंसखवेरास्त्रिमितानभारतीम्॥ मद
 षितोक्तापितेषुयाप्रयातिदावादितदावदृष्टिताम्॥१९॥ यथायथेहत्वदुपेक्षयानपानिमेधमप्येषजना
 वित्तंवते॥ रुषाशरवीकरणोदिवो कसांतथातथाद्यत्वरतेरतेःपतिः॥२०॥ इयच्चिरस्यावदधंतिमत्यथेकि
 मि॥ नूनेत्राण्यशनिर्ननिर्ममो॥ धिगस्तुमांसत्वरकार्यमंथरंस्थितःपरप्रेष्यगुरोपियत्रन॥२१॥ इदंति

बहु५

१५
७७

गद्यकृतिमर्तस्थितेत्त्वयाभ्यधापिस्वगतं विदग्धया॥ अधिस्त्रितं दूतयतां सुवः स्मरं मनोदधत्पातयनैपुण्य
ये॥११॥ जत्नाधिपस्त्वामदिशन्मयि ध्रुवपरेतराजः प्रजिघ्रायसस्फुरं॥ मरुत्तत्तैव प्रहितो सिति श्रितं नियोजि
तश्चेद्धुमुखेन तेजसा॥१२॥ अथ प्रकाशं निभृतस्मितासतीसतीकुलस्यामरणं किमप्यसौ॥ पुनस्तदाभाषण
विभ्रमोन्मुखं मुखं विदर्भाधिपसंभवाददे॥१३॥ इथापरीहासइति प्रगल्भतातनेति चत्वाष्टशिवाग्निगह
णा॥ भवत्यवज्ञाचभवत्यनुतरा दतः प्रदिस्तुः प्रतिवाचमस्मिते॥१४॥ कथं तु तेषां कथय पापिवागसावसावि
मानुष्य कत्नां कृते जने॥ स्वभावभक्तिप्रवणं प्रतीश्वरः कथानवाचा मुदमुद्गिरंति वा॥१५॥ अहो महेन्द्रस्य
कथं मयोचिती सुरंगना संगमशोभिताभृतः॥ हृदस्य हंसावलिमांसलप्रियो बलाकयेव प्रवल्तविडेवना
॥१६॥ पुरःसुरीणां भणकेवमातवीनयत्रतास्तत्रतुसापिशोभिका॥ अकांचने किंचनानायाकांगके किमारकु
टाभरणेन तन्प्रियः॥१७॥ यथा तथा नामगिरिबकिरंतुते श्रुती पुनर्मेव धिरेतदक्षरे॥ एषकिशोरी कुरुतामसं

नेः
७८

गतां कथं मनो हृतिमपि द्विपाधिपे ॥ २९ ॥ अदोतिगद्यैव तता स्यात्तया श्रुतौ ल गित्वा मिहितान्तिरात्त
 पत ॥ प्रविश्य यत्ने हृदयं द्विपाहत द्विनिर्घदा कर्णाय मन्मुखा धना ॥ ३० ॥ विभे मिचिंतामपि कर्तुमी
 दृशी विराय चित्तार्पित नैष धेश्वरा ॥ मृणात्ततं तु किं दुरासती स्थितिलेवादपि बुद्धिचापलात्किल
 ॥ ३१ ॥ ममाशयः स्वप्नदशा जयापि वातलं विलं ध्येतरमस्य शब्ददि ॥ कुतः पुनस्तत्र समस्तसाक्षिणी निजे
 वबुद्धिर्बुद्धेर्न दृश्यते ॥ ३२ ॥ अपि स्वमस्वप्नमस्तुषु पन्नमी परस्य दारा तनवै तमेव माम् ॥ स्वयंदुरधा
 र्णावता विकाः कथं स्पृशंति विज्ञायते दापिता दृशीम् ॥ ३३ ॥ अनुग्रहः केवलमेव मादृशे मतुष्य जन्मन्य
 पियत्ननो जनो ॥ स चेद्विधेयस्तदमीतमेव मे प्रसद्य भिक्षां वितरीतमी शताम् ॥ ३४ ॥ अपि दृष्टीपः शृणुमस्य
 तिष्ठुतं सपीडयेत्याशि भिमं न चेन्नृपः ॥ दुताशनो हं धनचारिष्ठाकारितां निजायुषस्तत्करवे स्ववैरिता

राम
७८

म॥३५॥तिषिद्धमप्यावरणीयमापदिक्रियासतीनावतियत्रसर्वथा ॥ वृतांबुनाराजपथेतिपिक्विलेक्वचि
 दुधेरप्यपथेनगम्यते॥३६॥स्त्रियामयासयावाग्मिषुतेमुशकातेनजातुसम्यग्यितरीतुमुत्तरम॥तदत्रमद्गमि
 तसूत्रपदतोप्रबंधताहुप्रतिबंधतातते॥३७॥तिरस्यदूतःस्मृतयाविसर्जितःप्रियोक्तिरप्याहकदुस्त्रमक्षरम्॥कु
 त्तहत्तेनेवमुक्तःकुहूरवंविडव्यडिंभेनपिकःप्रकोपितः॥३८॥अहोमनस्त्वामनुतेपितन्वतेत्वमप्यमीभ्योवि
 मुखीति कोतुकं॥क्वचानिधिर्निर्द्धनमेतिकंचतंसवाक्कृपादंबवयनिरस्यति॥३९॥सहाखिलस्त्रीषुवहे
 वहेलपामहेन्द्रागादुरुमादरंत्वपि॥त्वमीदृशि श्रेयसिसंमुखेपितंपराद्भुवीचन्द्रमुखिवन्यवीर्यतः॥४०॥
 दिवौकसंकोमपतेनमानवीनमश्रावितवातनादिदम॥कथंनवादुर्ग्रहेदौषरुषतेहितेनसम्यगुरुणापिशा
 म्यते॥४१॥अनुग्रहादेवदिवौकसांतरोनिरस्यमातुष्यकमेतिदिव्यताम॥अपोधिकोरेस्वरित्तत्वमिष्यते
 कुतोपसांसिद्धिरसस्पृशामपि॥४२॥हरिपरित्यज्यतत्तामित्ताषुकानत्तज्जसेवाविदुषिबुवाकथम॥उपे

नैः
७९

विना ४

क्षितेक्षाः करमा कुमीरतादुरुं वदेत्वां करभोरुभो इति ॥ ४३ ॥ विहाय हासर्वस्वपर्वताय कंचया दृतः किं न स्मा
विमभ्रमः ॥ मुखं विमुच्य श्रुतितस्य धारया ह्यथैव नासापथ धाव न श्रमः ॥ ४४ ॥ तपो न जेजु हति सूरयस्तनू
र्द्विवे फलाया त्यजतु भवे विप्लवे ॥ करे पुनः कर्षति सैव वित्त्वा वलादिवत्वां वलसेन वालिशे ॥ ४५ ॥ यदि त्व
मुद्वं धुमनां न तं भवे भवती हरि रंत रिक्ता गाम ॥ दिवि स्थितानां प्रथितः पतिस्ततो हरिष्पतित्याप्यमुपेक्षते हि कः
॥ ४६ ॥ निवेद्य सेय द्यनत्ने न लो जिता सुरेत दस्मिन्महती दया धृता ॥ चिरादने नार्थतया पिदुल्लभं स्वयं च
येवांगपदं गमय्यते ॥ ४७ ॥ जितं जितं तत्तव तु पाशपाशिना विना तत्तं वारियदि प्रवेक्ष्यसि ॥ तदा त्वदाख्या त्व
हिरण्यसूतसौ पयःपतिर्वक्षसि वक्ष्यते त रास ॥ ४८ ॥ करिष्यसे यद्यत एव दूषणा दुपायमन्यं विदुषी तु मृत्यवे ॥
प्रियातिथिः स्वेन गता कश्चिद्वै गहा कथं न धर्मराजं चरितार्थं पिष्यसि ॥ ४९ ॥ तिषेधवेधो विधिरेषते थ

राम
७९

वातवैवयुक्ताखलुवाविवक्ता॥विजृम्भितंयस्यकिलधनेरिदंविदग्धनारीवदन्तदाकरः॥५०॥भ्रमा
मितेभैमिसरस्वतीरसप्रवाहचक्रेषुनियत्यकल्पदः॥त्रयामनादृत्यमनाकुरुस्फुटंक्षतार्थतीयःकतमःसु
रोत्तमः॥५१॥मतःकिमैरावतकुम्भकैतवप्रगल्भपीनस्तनदिग्धवत्तव॥सहस्रनेत्रान्नष्टयद्भूतेममत्वदं
गल्भमीमवगाहितुंक्रमः॥५२॥प्रसीदतस्मैदमयंतिसंततंत्वदंगसंगप्रभवैर्जगत्प्रभुः॥पुत्त्रोमजात्तोचततीक्ष्ण
कंठकैस्तुंघनामाततुतांसकंठकैः॥५३॥अवोधितत्वंदहनेतुरज्यसेस्वयंखलुक्रत्रियगोत्रजन्मतः॥वि
नातमोजस्विनमन्यतःकथंमनोरथस्तेवक्षतेवित्तासिति॥५४॥त्वयैकसत्यातनुतायशंकयाततोनिवर्त्यनम
तःकथंचन॥हिमोपमातस्यपरीक्षणाक्षरोसतीषुदृतिःशतशेतिरूपिता॥५५॥सधर्मराजःखलुधर्मशील
यात्वयास्तिचितातिथितामवापितः॥ममापिसाधुःप्रतिभात्ययंक्रमश्चकास्त्रियोग्येतहियोग्यसंगमः॥५६
॥अजातविच्छेदस्तवैःस्मरोत्सवैरगत्यभासादिशितिर्मत्तत्त्विवि॥धुतावधिंकालममृत्युशंकितानिमे

ने.
ट०

सा ५

षवत्तेननपस्वकेलिभिः॥५७॥ शिरीषमृद्धीवरुणां किमीहसेपयः प्रकृत्यामृदुवर्गवासवम्॥ विहायसर्वा नृ
 णुतेस्म किंनसातिशापिशीतां शुमनेन हेतुना॥५८॥ असेविपस्त्यक्तदिवातिशंश्रियः प्रियेणानणुरामणीय
 क॥ सहासुनातत्रपयः ययोतिधो ह्यशोदरि कीडयथामनोरथम्॥५९॥ इतिस्फुटंतद्वचसस्तयादरात्सुरस्यहा
 रोयविडंबनादपि॥ करांकसुप्तेककपोलकर्णयाश्रुतंचतद्वापितमश्रुतंचतत्॥६०॥ चिरदतध्यायमवा
 ड्मुखीमुखेततः संवासयतेदमस्वसा॥ कृतायतस्वासविमोक्षणाचतंक्षणाद्वमाषेकरुणां विचक्षणा॥६१॥
 विमिंदतादुक्कृतिनीममश्रुतिंदिगिंदुर्वोचि कसूचिसंचयैः॥ प्रयातजीवामिवमां प्रतिस्फुटं कृतं त्वयाप्यं
 तकदूततोचितम्॥६२॥ त्वदास्यतिर्यन्मदत्नी कदुर्यशोमंश्रीमयं सस्त्रिपिरूपभागिवा॥ श्रुतिंममावि
 श्यमवदुरक्षरं सजत्यदः कीटारुजः॥६३॥ तमालिरूचेथविदर्भजेरिताप्रगाढमौतव्रतयैकयासखी॥
 त्रयांसमाश्रयतीयमन्ययाभवंतमाहस्वरसजयामया॥६४॥ तमचित्तमदृशास्वजातयं स्वयंवरः संभ

राम
ट०द्ववकुंकर
६५

षी

वितापरेद्यवि॥ममास्तुभिर्गंतुमनाःपुरस्सरैस्तदंतरायःपुनरेषवासरः॥६५॥तदद्यविश्रम्यदयालुरेधिमेदि
 नंतिनीषामिभवद्विलोकिनी॥नरैःकित्ताख्यायिविलिख्यपक्षिणातवैवरूपेणासमःसमप्रियः॥६६॥
 दृशोर्द्वयातेविधिनास्तिवंचितामुखस्यत्तत्स्मीतवयनवीकृते॥असावपिश्वस्तदिमांनत्ताननेविलोका
 साफल्यमुपैतजन्मनः॥६७॥ममेवपारौकरणोग्रिसाक्षिकंप्रसंगसंपादितमंगसंगतम्॥नहासहाधीति
 धृतःसृष्टाकथंतवार्यपुत्रीयमजर्यसर्जितुम्॥६८॥दिगीश्वरार्थनकथंचनत्वयाकदर्थनीयास्मिहृतो
 यमंजलिः॥प्रसद्यतांनाद्यनिगाद्यमीदृशंदधेदृशोवाष्परयास्पदेभृशम्॥६९॥दृशोदिगीशानितिका
 कथातथात्वपीतिनेहेनलभामयीहया॥सतीदृतेगौतृणायामिजीवितंस्मरस्तुकिंवस्तुतदस्तुभस्मयः
 ॥७०॥त्यवेशिरत्नचितयेजिनेनयःसधर्मचिंतामणिरुक्तोयया॥कपालिकोपातलभस्मनःकृते
 तदेवभस्मस्वकुलेस्तुतंमया॥७१॥तिपीपपीयूषरसौरसीरसौगिरःस्वकंदर्पद्रुताशनाद्रुतीः॥कृ

नेः
८१

गण ३

विधि ५

तांतदूतं नतया यथोदितं कृतांतमेव स्वममत्यतादयं ॥ ७१ ॥ समिन्तमर्मापितदर्तिकाकुभिः दूतधर्मान्नविंश
 मैहत ॥ शनैरशंसन्ति भूतं विनिश्चसन्निचित्रवाक्त्रिशिरं डितं दनः ॥ ७२ ॥ दिवो धवस्त्वोपदिकल्पशा
 शिवनं कदापि याचेत निजां जिशतयम् ॥ कथं भवेत्स्य न जीवितेश्वरा तमो ह्यपाञ्चः सहिभीरुभूरुहः ॥ ७३ ॥
 शिखाविधायत्वदवाप्ति कामनां स्वयं दूतस्वांशहविः स्वमूर्तिषु ॥ कृतं विधत्ते यदि सार्वकामिकं कथं समि
 थ्यास्तु वैदिकः ॥ ७४ ॥ सदा तदाशामधितिष्ठतः करं वरं प्रदातुं वलिता दत्तादपि ॥ मुतेरगत्या हृणुते सध
 र्मराद्युदित्वदाप्तिभगाकातदागति ॥ ७५ ॥ कृतोः कृते जाग्रति वेत्तिकः कतिप्रभोरणावेरमनिकामधेनवः
 ॥ त्वदर्थमेकामपि याचेत स चेहृत्प्रचेतसः पाणि गते ववर्त्तसे ॥ ७६ ॥ न सन्निधात्री यदि विद्युसिद्धये पतिव्र
 तापत्पु रति कृयाशची ॥ स एव राजव्रजवेशसात्कृतं परस्परस्य द्विवरः स्वयं वरः ॥ ७७ ॥ तिजस्य वृत्तांतम
 जानतां मिथो मुखस्य रोषात्परुषाणि जल्पतः ॥ मृधं किमृक्त्रकदंडतांडवभुजाभुजिकोणिभुजादिदृ

राम
८१

दृक् सो॥ ७९॥ अपार्थयत्याजकफूत्कृतिश्रमं ज्वले दुषाचे द्वपुषात्तु तालः॥ अलंतलः कर्तुमनशिसाक्षिकं
विधिं विवाहेतवसारसाक्षिकं॥ ८०॥ पतिं वरायाः कुलजं वरस्य वायमः कमप्याचरितातिथिं यदि॥ क
थं नगां तां विफलीभविष्णुतां स्वयं वरः साक्षिसमृद्धिमां न पि॥ ८१॥ अपां पतिः स्वामितया परः सुरः सतातिषे
धेद्यदि नैषधकुधा॥ तलो यलोभाततपाणायेपिते पिता कथं त्वां वदसंप्रदास्यते॥ ८२॥ इदं महत्तेभिहितं म
याहितं विहाय मोहं दमयंति चिंतय॥ सुरेषु विद्धे कपरेषु को तरः करस्य मप्यर्थमवाप्नुमीश्वरः॥ ८३॥ इ
मागिरस्तस्य विचित्य चेतसा तथेति संप्रत्ययमाससादसा॥ निवारिता वग्रहनीरतिर्भरेत भोतभस्य त्वेमलं
भयदृशौ॥ ८४॥ स्फुरतोत्पलाभ्यामभिलिङ्गयतीवतद्विलोकनाभ्यां कुचकुड्मलाशया॥ तियत्यविंदूदृदि
कज्जलाविलोमणीवती लोतरलो विरेजतुः॥ ८५॥ धुतापतत्युष्पशिली मुख्याशुगेः सुचेस्तदासीत्सरसी रस
स्य सा॥ रयाय वद्धा दरयाशुधारया सनालनी लोत्पललो ललोचना॥ ८६॥ अथोद्भवंती रुदती गतकूमा

नेः
ट२

ससंभ्रमालुप्ररतिसबलन्मतिः॥व्याध्यात्प्रियप्रान्निविद्यातनिश्चयान्मृदूनिदूतापरिदेवितानिसा॥८७॥त्व
रस्वपंचेषुङ्गताशनात्मनस्तनुष्वमद्गममयंयशश्चयं॥विधेपरेहाफलमक्षरावृत्तीयनाद्यत्पन्नसुभिर्म
माफलैः॥८८॥मृशंविद्योगातलतप्यमानकिंविलीयसेतत्त्वमयोमयंयदि॥स्मरेषुभिर्भेद्यतवज्रमप्यसि
ब्रवीषिनस्वांतकथंनदीर्यसे॥८९॥विलंबसेजीवितकिंद्रवदुतंज्वलत्यदस्तेहृदयंनिकेतनम्॥
जहासिनाद्यापिमृषासुरवासिकामपूर्वमालस्यमहोतवेदशम्॥९०॥दृशोमहायातकिनोमनोरथाः
कथंयथुवामपि॥विप्रलेभिरे॥प्रियश्रियःप्रेक्षणाद्योतियातकंस्वमश्रुभिःक्लालयतंशतंसमाः॥९१॥प्रि
यंचमृत्युतलभेत्त्वदीप्सितंतदेवनस्यात्ममयत्वमिच्छति॥विद्योगमेवेकमनःप्रियेणमेतवप्रसादान्न
भवत्वसौमम॥९२॥नकाकुवाकैरतिःकाममंगजंद्विषत्सुयाचेयवनंतुदक्षिणं॥दिशापिमदुस्मकि
रत्वयंतयाप्रियोययावैरविचिर्वधावधिः॥९३॥अमूनिगच्छंतिपुगानिनक्षराःकियत्सहिष्येतहिम्

मृषा

राम
ट२

त्पुरस्तिमे॥ नमां त्वा तस्फुटमंतरु भित्तानंतं मनस्तच्चन कायवायवः॥ १०४॥ मदुग्रतापव्ययशक्तशीक
 रः खुरः सबः केनपपेक्षणीवः॥ उदेति कोटिर्नमुदे मदुत्तमाकिमाशु संकल्पकरा श्रमेणावः॥ १०५॥
 ममेव वाहर्द्वि वमशु दुर्दिनैः प्रसह्य वर्षास्तु न्तौ प्रसंजिते॥ कथं तु श्रुतं तु सुषुप्पदेवता भवत्वरणेषु
 दितं न मे गिरः॥ १०६॥ इयं न ते नैष धृक् पथातिथिस्तु देवता न स्पजत स्पयातना॥ इदे इदे ह्यन किय
 द्भवे धितः सवेधसा गोपि रव गोपि वक्तिये॥ १०७॥ ममापि किन्नोदयसे दया धनत्वदं चिमं ग्रंथ दिवेत्यमे मनः
 ॥ ति मज्जयन्तं तमसे पश शयं विधिस्तु वाच्यः कृत वासः कथा॥ १०८॥ कथा वशेषं न वसां गते कृतो युगे गते
 स्थितिश्चोत्रं यं कथं न ते॥ दया राणां तामां समनुग्रहीष्य सेत द्रापि किन्नो देयता वद्यदिता यनाधुना॥ १०९॥
 ममादरी दं विदरी तु मांतरं तदर्थं कल्पदुम किंचिदर्थये॥ भिदां त्वादि द्वारमवाप्य मेव मे हता सुभिः
 प्राणा समः संगमः॥ ११०॥ इति प्रिया काकु भिरुन्मिष भ्रंशं दिगीश दूत्येन त्वादि स्थिरी कृतः॥ नृपं स

ने.
८३

म. सं. ५

योगेपिवियोगमन्मथः कृणोतमुद्रांतमजीजनत्सुतः॥१०१॥ महेन्द्रदूत्यादिसमस्तमात्मनस्ततः सविस्मृत्य
मनोरथस्थितैः॥ क्रियाः प्रियायास्तत्तितैः करं विताविकल्पयन्ति तस्य मत्नीकमालपत्र॥१०२॥ अपिप्रिये
कस्य कृते विलप्यते विलिप्यते हा मुखमश्रुविंदुमिः॥ पुरस्त्वया लोकि नमन्नयं न किंति श्वरलोचनजी
त्तयानतः॥ ३॥ चकास्तिविंदुच्युतकातिचातुरीघनाश्रुविंदुच्युति कैतवात्तव॥ मसारसाराक्षि मसार
मात्मना करोषि संसारं शयंयतः॥ ४॥ अथास्तपाथोरुहिशापितं करे करोषि लीलानलितं किमाननं॥
ततोषि हारं कियदस्तुगाः स्वधेरदोषनिर्वासितभूषणो हृदि॥ ५॥ दृशोरमंगल्यमिदं मितज्जलनं करे
गातावत्परिमार्जयामिते॥ अथापराधं भवदं द्विपंकजद्वयीरजोभिः सममात्समौत्तिना॥ ६॥ ममत्पद
कांचिनरवामृतद्युतेः किरीटमाणिक्यमयूरवमंजरी॥ उपासतामस्य करोतुरोहिणीत्यजत्यजाकारणा
रोषणोरुषां॥ ७॥ ततोषिमानं मयि चेन्मनामपित्वपिश्रयेत द्वदुमानमानतः॥ वितस्य वक्तृपदिवर्तसे कि

राम
८३

यन्तमामिते चंडितदापदावधि ८॥ ८॥ प्रभुत्वभूम्नानुगृहाणामां नवाप्रणाममात्राधिगमेपिकः प्रमः ॥ कया
 चतांकल्पलतासिमांप्रतिक्वदृष्टिदानेन ववद्वसुष्टिता ॥ ९॥ स्मरेषुमाथं सहसेमृदुः कथं तद्विद्वदीयः कुच
 संवृतेतव ॥ नित्यवेस्पारिणकेतनस्य वाव्रजंति वाणाविमुखोत्पतिप्लुता ॥ १०॥ स्मितस्य संभावयस्य क
 णाकणान्विधेहिलीलाचलमंचलं भुवः ॥ अयांगरथायथिकींचहेलयाप्रसद्यसंधेहिदृशं ममो
 परि ॥ ११॥ समापयप्रादृषमश्रुविपुषां स्मितेन विश्राणयकोमुदीमुदः ॥ दृशावितः खिलतुखंजनद्वयी
 विकाशियं केरुहमस्तुतेमुखे ॥ १२॥ सुधारसोद्धेतनकेत्विमकरस्वजाष्टजांतर्ममकर्णकूपयोः ॥ द
 शोमदीपेमदिराक्षिकारयस्मितश्रियां पसयारणाविधिं ॥ १३॥ ममासनाद्धेभवमंडनंतनप्रियेमदुसं
 गविभूषणं भव ॥ भूमाद्धमादात्तयमंगमृष्यतां विंताममोरकतरतवासनं ॥ १४॥ अधीतपंचाशुगवा
 णावंचनेस्थितामदंतवहिरेषिचेदुरः ॥ स्मराशुगेभ्यो हृदयं विभेत्तुनप्रविश्यतत्त्वन्मयसंपुटेमम ॥ १५॥

ने.
८४

ये

परिष्वजस्वानवकाशवाणतास्मरस्यत्नमेतद्द्वयेस्तनौ॥ दृढममत्त्वकुचयोः कठोरयोस्तस्मदीयं परि
चारिकोविता॥ १६॥ तवाधरायस्य हयामियन्मधुस्रवैः श्रवः साक्षिकमाक्षिकागिरः॥ अदित्यकासस्त
नयोस्तनोत्ततेममेन्दुलेखाभ्युदयादुत्ततरवः॥ १७॥ नवर्तसेमत्तथनाटिकावयंप्रकाशरोमावलिस्तत्रया
रिणी॥ तवांगहारेरुचिमेतिनायकः शिखामणिश्च द्विजराट्विदूषकः॥ १८॥ शुभाष्टवर्गस्त्वदनंगजन्मन
स्तवाधरेन्निरव्यतयत्ररेखया॥ मदीयदंतकृतिराजिरंजनैः सभूर्जतामर्जतुविवपालेदे॥ १९॥ गिरातुकं
पस्वदयस्वचुंवतैः प्रसीदशुश्रूषयितुंमयाकुपौ॥ निशेवचांडस्य करोत्करस्ययत्नमत्त्वमेकासितलस्यजी
वितं॥ २०॥ मुनिर्यथात्मानमथप्रबोधवान्प्रकाशयंतंस्वमसावबुध्यत॥ अपिप्रपन्तांप्रकृतिंविलोक्यता
मवाप्तसंस्कारतयासृजद्भिरः॥ २१॥ अयेमयात्माकिमनिहूतीकृतः किमत्रमेतासत्तमांशतुक्कृत
ः॥ पुरःसमस्याथनमन्त्रियाविलोविलोकिताहेनतदिगितात्यपि॥ २२॥ स्वनामयन्नाममुधाभ्यधाम

राम
८४

हंमहेन्द्रकार्यमहदेतदुभित्तं॥हन्मदाद्यैर्यशसामयापुनर्दिषाहसैर्दूत्यपथःसितीकृतः॥२३॥धिया
 त्तमस्तवावदसाधुनाचरपरस्तुतद्वेदसयद्वदिष्यति॥जनावतायोपमिनंजनार्दतंरुयेजगज्जीवपिवंशि
 वंवदन्॥२४॥स्फुटपदःकिंस्तदयंत्रपाभराद्यदस्यशुद्धिर्विवुधैर्विवुध्यतां॥विदंतुतेतत्त्वमिदंतुदंतु
 रंजनातनेकःकरमर्पयिष्यति॥२५॥ममश्रमश्चेतनयानयाफलीवलीयसालोपिचसैववैधसा॥नव
 स्तुदैवस्वरसाद्विनश्वरंसुरेश्वरोपिप्रतिकर्तुमीश्वरः॥२६॥इतिस्वयंमोहमहोर्मिनिर्मितंप्रकाशनंशो
 चतिनैषधेतिजं॥तथाव्यथामग्रतदुद्धिधीर्षपादयालुरागाल्लुबुहेमहंसराट्॥२७॥तत्तंसतत्पद
 रवोर्द्ध्वीक्षिणंमण्यपक्षीतिभंतमभ्यधात्॥नयाऽदयेनामतिमानिरातामसूचिहातेयमतःपरंपरं॥
 २८॥सुरेषुपश्यन्निजसापराधतामियत्प्रयस्यापितदर्थेसिद्धये॥नकूटसाक्षीभवतोचितोभवान्स
 तांहिचेतःशुचितात्मसाक्षिका॥२९॥इतीरिणाएकानलंविदर्भजामपिप्रयातेनखगेतसांचितः॥

मृदुर्वभाषेमणिनांदमस्पसःप्रगाभ्यचित्तेनहरित्यतीक्ष्णः॥३०॥ददेपितुभ्यंकियतििकदर्थनाःसुरेषुराग
 प्रसवावकेशिनीः॥अदंभदूत्येनभजंतुवादयांदिशंतुवादंडममीमागसांअयोगजामचभवन्तवेदतां
 हितापमेभूदियमुन्मदिष्नुता॥उदेतिदोषादपिदोषलाघवंक्षशत्वमज्ञानवशादिवैनसः॥३१॥तवे
 त्ययोगस्मरणावकोपिमेकैदर्थनात्यर्थतयागमद्वयाम॥प्रकाशत्वमुन्माद्ययदद्यकारयन्मयात्मन
 त्त्वामनुकंपतेस्मसः॥३२॥अमीहैकपरास्तवामराःस्वकिंकरंमामपिकर्तुमीशिषे॥विचार्यकार्येस्य
 जमाविधात्सुधाकृतानुतापस्त्वपिपार्हिंविग्रहं॥३३॥उदासितेनैवमयेदमुच्यतेभियानतेभ्यःस्मरता
 नवान्नवा॥हितंयदिस्यान्मदसुव्ययेनतेतदातवप्रेमशिषुद्विलब्धये॥३४॥इतीदृशैर्नैषधस्तुत
 तामृतैर्विदर्भजन्माभृशमुल्लूलासमा॥अतोऽरविश्रीःशिशिरातुजन्मनःपिकस्वरैर्दूरविकस्वरैर्यथा
 ॥३५॥नलंतदावेत्यतदाशयेतिजेघृणांविगानंनमुमोचमीमजा॥जुगुप्समानाहिमनोयतंतदासती

धिया दैवत दूत वा विसा ॥ ३७ ॥ मनो भुवस्ते भवितां मतः पिता तिमज्जयत्ते तसित न्न तज्जसो ॥ अमुडिस
 लुत्र कथा त्वपेति सा स्थिता सती मन्मथनिदिती धिया ॥ ३८ ॥ प्रसूनमित्येव तदंगवर्णानां तसा विशेषा
 त्कतमात्रदित्यभूत् ॥ तदा कदंतं दवर्णितो मभिर्मुदश्रुणा प्रादृषि हर्षमागतैः ॥ ३९ ॥ मयैव संवोध्यत
 तं व्यलापियत्स्वमाहमद्भुमिदं विमृश्यत ॥ असाविति भ्रान्तिमसा दमस्वस्तुः स्वभाषितस्वोद्भूत
 विभ्रमक्रमः ॥ ४० ॥ विदर्भराजप्रभवा ततः परं त्रयामरवी वक्तुमलं तसा ते लं ॥ पुरस्तमूचे मिमुखं यद
 त्रयाममज्जते नैव महाद्भुदे हियः ॥ ४१ ॥ यदापवा योपिन दातुमुत्तरं शशाक सरव्याः अवसि प्रिया यसा ॥
 विहस्य सरव्येव तमब्रवीत्तदा हि पाधुना मोतधना भवसि यो ॥ ४२ ॥ यदा तिथेया ल्लिखितस्य ते स्वयं वि
 तचती लोचन निर्गुण नियम ॥ जगाद यो सैव मुखात्ममत्वया प्रसूनवारी यतिषन्निशम्यताम् ॥ ४३ ॥
 असंशयं सत्वयि हंस एव मां शशं स तत्त्वद्विरहो प्रसंशयाम् ॥ क्वचत्वं शस्यवतं समद्वधा नृशं सता

नैः
टट

वृ

संभवितीमवाद्दशे॥४४॥जितस्त्वदास्येनविधुःस्मरःश्रियाकृतप्रतिज्ञौममतौवधेकुतः॥तवेतिहृत्वायदि
तर्जितेमयानमोवसंकल्पधराःकिलामराः॥४५॥तिजांशुनिर्दग्धमदंगभस्मभिर्मुधाविधुवौकु
तिलांकनोत्तृजांभू॥त्वदास्यतांयास्यतितावतापि किंवधूवधेनैवपुनःकलंकितः॥४६॥प्रसादयकृत्स्वश
रन्मतोभुवेसहंतुमांतेर्दुतकोसुमाशुगः॥त्वदेकचित्ताहमसूत्विमुंचतीत्वमेवभूत्वात्तृणावज्जयामित
म॥४७॥श्रुतिःसुराणांयुगागायनीयदित्वदंष्ट्रिमग्नस्यजनस्यकिंतः॥स्तवेरवेरषुहृताप्लवैःकतेन
मुदतीजाभवेत्कुमुदती॥४८॥कथासुशिष्यवरमघतद्विषेममावगतासितभावमत्यथात्वदर्थमु
क्तासुतयाशनाथमांप्रतीहिजीवाभ्यधिकत्वदेकिकाम॥४९॥महेतुहेतेरपिरक्षणाभयाद्यदर्थिसा
धारणमस्त्रभृद्वतं॥प्रसूतवाणादपिमामरकृतःकृतंतदुच्चैरवकिणिनिसूवा॥५०॥तवास्मिमांथातुक
मपुपेक्षसेमृषामरंहामरगोरवात्स्मरम॥अवेहिचंडालमनंगमंगतंस्वकांडकारस्यमधोःसखाहिस

गम
टट

॥५॥ लघौ लघावेव पुरः परे बुधैर्विधेयमुत्तेजनमात्मतेजसः ॥ तृणोत्तरो द्विज्वलनः खलु ज्वलत्कृमा
 त्करीषडुमकांडमंडलम् ॥५१॥ सुरापराधस्तव वा कियानयं स्वयं वरायामनुकंपतामपि ॥ गिरापिव द्यौं
 तिमखेषु तर्पणादिदं न देवामुख्यत्नज्जयैव ते ॥५२॥ ब्रजंतं ते ते पिवरं स्वयं वरं प्रसाद्यता नेवमया वरि
 ष्यसे ॥ तसर्वथा तानपि न स्पृशेद्दृशानते पिता वन्द्यदनस्त्वमेव वा ॥५३॥ इतीपमालेख्यागते पिवीक्षिते च
 धिस्मरद्ब्रीडसमस्पृशतया ॥ पदेयदेमौ नमसां तरीषिणी प्रवर्तिता सारध्वसारणी ॥५४॥ चंडालस्ते वि
 षमविशिखः स्पृश्यते दृश्यते न ख्यातो नंगस्त्वयि जयति यः किन्तु कृतां व्युगुलीकः ॥ कृत्वा मित्रं मधुम
 धिवनस्थानमंतश्चरित्वा सरव्याः प्राणान्हरति हरितस्त्वद्यशस्त्वज्जुषताम् ॥५५॥ अथ मीमं भुवेव
 रहोभिहितो न तमौ लिरपत्रयया सति जाम् ॥ अमरैः सह राजसमाजगतिं जगती पतिरभ्युपगम्य यो ॥
 ॥५६॥ श्वस्तस्याः प्रियमाप्नुसुदुरधियो धाराः सृजंत्यारया नमो नमः कपोलपल्लिपुलकैर्धैतस्वता

सार ५

ति २

ने:

८७

रशुगाः॥ चत्वारः प्रहयः स्मरतिभिः भूत्सपिक्वपाहुः कपयाविलेखविधितारात्रिस्त्रि
पामाकृता॥ ५८॥ तदखिलमिहभूतं भूतगत्या जगत्याः पतिरभिलपतिस्मत्स्वात्मदूतत्वतत्त्वं॥ त्रिभुवनज
नयावद्वत्तत्तत्तत्साक्षात्कृतिकृतिषुतिरस्तानंदमिन्द्रादिषुद्राकु॥ ५९॥ श्रीरस्तु॥ श्रीहर्षकविग
जगज्जिमुकुटात्तंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवेजितेन्द्रियचयं मामस्तु देवीचयं॥ संहृष्टार्णववर्णनस्यतवम
स्तस्य चरंसीन्महाकाये चारुणिनैषधीयचरितेसर्गो निसर्गोऽवलः॥ समाप्तोऽयं नवमसर्गः
रथैरथायुः कुलजाः कुमाराः शस्त्रेषु शास्त्रेषु चलच्चपाराः॥ स्वयंवरं शंकरेवैरिकायस्युहप्रियः
श्रीजितपद्मराजः॥ ॥ नाभूदभूमिस्मरसापकातां नाभूदगता कुलजः कुमारः॥ नास्यादयं याधर
लोकलोपिव्रजेपुराज्ञां युगपद्व्रजत्सु १ योग्येर्ब्रजद्विर्नृपज्ञां वरीतुं वीरैरनर्हैः प्रसमेतहंतुं॥ इष्टं प
रेस्ताननुरोद्धुमन्त्यैः स्वमात्रशेषाः ककुभो बभूवुः ३ लोके रशे चैरवने श्रियंतामुदि श्पदिश्ये ८७

क

विहिते प्रयागे। स्ववर्तित तत्तु नयं त्रणार्तिविश्रान्तिमापुः कुभां विभागाः ॥४॥ तलं यथे
युनतिलाविकीर्णाः सेन्येस्तथारा जपयावभूवुः भैमीसलक्षामिवतत्रमेनेपः प्राप
भूमद्वितुं पुरस्तात् ५ यंत्रस्थसिद्धार्थपदाभिषेकं लक्ष्म्यसिद्धार्थममत्पतस्व। नृपः
पुरास्थेः प्रतिषद्धवर्मापश्चात्तनैः कश्चननुद्यमानः ॥६॥ राज्ञां पथिस्त्यानतया नुपूर्वा विलंब
नाशक्तिविलंबमाज्ञां ॥ आगतु संज्ञानमिवायकं पेः ददुर्विदभेदपुरीपता ॥७॥ प्राग्भूपककोटि
कश्चावर्षसकंबलं नागबलं यदुच्चैः ॥ भुवस्तले कुंडिनगामिराज्ञां तदा मुकेश्चाश्चतरोत्त्वगच्छ
तं ॥८॥ आगच्छदुर्वीश्चमूसमुत्थैर्भूरणुभिः पांडुरितामुखश्रीः ॥ विष्णुमावष्टदिशां जनेषु रू
पं पतित्पागदशानुरूपं ॥९॥ आखंडलोदंडधरः कृशानुः पाशीतिनाथैः ककुभांचतुर्भिः ॥
भैम्येव बद्धास्वगुणेन कृष्टैर्ययेत दुदाहरसान्नशेषैः ॥१०॥ मंत्रैः पुरंभीमपुरोहितस्य तद्वध

का. ५

हरिद्वर्ण

ने० मू०
८८

शुविशतुकरक्षः॥ तत्रोद्यमं दिक्पतिराततानयातुंततो जानुनयातुधानः॥१॥ कर्तुं शशां कामिमु
खं नभै म्यामगं दगं मोरुह तर्जितं यत्र अस्या विवाहाय पयो विदर्भान् तदाहन स्तेन नगंधवाहः॥२॥
जातो न विज्ञेन गुणो न वामः सौंदर्य एव प्रवणः सकामः॥ स्वच्छ स्वशैलेक्षित कुत्स वेरस्तां प्रपगा
त्रस्त्रितमां कुवेरः॥३॥ भैमी विवाहं सहते स्पकस्मादं दंतनु र्पागिरिजात्मभर्तुः॥ कुर्वन् नयां त्यावि
दधे विदर्भा नीशानया नायतयांतरायः॥४॥ स्वपंवरं भीम नरं दं जायादिशः पतिर्न प्रधिवेशेषः
प्रयातुभारं स निवेश्य कस्मिन्मही पतिः सा सहिरस्ति कोत्पः॥५॥ ययो विमृशोर्द्ध दिशः प
तिर्न स्वपंवरं वीक्षित धर्मशास्त्रः॥ व्यलोकि लोके श्रुतिषु श्रुतो वासमं विवाहः कृपितामहे
न॥६॥ भैमी निरस्तं स्वमवेत्पहती मुखात्कि लेदं प्रमुखादिगीशाः॥ स्पंदे मुखे दौरे वितत्प
मांघं चित्तस्पतेराज समाजमीयुः॥७॥ नलभ्रमेणापि भजेत भैमी कदाचिदस्मानिति शे

रा

य
एम०
८८

षिताशा। अभूत्पहेंशदिचतुषयीसाचतुर्नलीकाचिदलीकरूपा॥१८॥ प्रयस्यतांतद्रवितुं
सुराणां एहेतद्वेनपरस्परेण॥ नेवानुमेतेनलसाम्पसिद्धिस्वाभाविकातृक्त्रिममंत्यदे
व॥१९॥ पूस्मैदुमास्पविदधुःपुनस्तेपुनर्मुखीवत्रुरनिद्रमज्ञं। स्ववक्रमादर्शितलेयदर्शदर्श
वमंजुर्नतथातिमंजु २० तेषांतयालक्षुसतीश्वराणां श्रियंतिजास्येतनलाननस्य। नालं
तरीतुपुनरुक्तिदोषं बहिर्मुखानामनलाननत्वं॥२१॥ प्रियावि योगा तृक्कथितादिवैलाञ्छंशच
राहुग्रहपाडितत्वे॥ ध्याताद्रवेनस्मरतोपिसारैस्वकल्पयंतिस्मनलानुकल्पं॥२२॥ नलस्य
पश्यत्वियदंतरंतेर्मेभीतिभूयान्विधिराहतास्ये॥ स्पृष्टादिगीशानपिकारयित्वातस्येवतेभ्यः
प्रथिमानमाख्यात॥२३॥ समानलश्रीयमर्केर्पमाघैर्नलंविनाभूद्धतदिव्यरत्ने॥ भामांगलाया
सुगाकेवतुमिदं दुर्मेघैरिवपारिजाते॥२४॥ तत्रागमदासुकिरीशभूषाभस्मोपदेहसुट

नै. मू.

२८

रे

गौरदेहः॥ फलं इदं प्रतिगद्यमानप्रसीदजीवाद्यनुजीविवादः॥ २५॥ क्षीपांतरेभ्यः पुरमेदनंत
नृणां दवापे सुरभूमिभूषेः॥ तत्कालमालंबिनकेन पूना स्मरेषु पदानिलतूललीला॥ २६॥ रम्येषु
हर्म्येषु तिवेशनेन सपर्ययाकुंडिननाकनाथः॥ प्रियोक्तिदानादरतप्रतापैरुपावरधीरुसराजवक्त्रं
॥ २७॥ वतुः समुक्षिपरिषे नृपाणां मंतः पुरेवासितकीर्तिदारो॥ दानंदयास्तन्यतमातिथेयीवतुषु
वीरक्षणासो विदह्नाः॥ २८॥ अभ्यागतेः कुंडिनवासवस्पपरोक्षवृत्तेष्वितेषु॥ जिज्ञासितस्वे
सितलाभलिंगं स्वल्पोपितावापिन्यपेर्विशेषः॥ २९॥ अंकेविदर्भेदपुरस्पशंकेन संममो नैष
तथा समाजः॥ यथापपोराशिरागस्पहस्तेयथाजगद्वातठरेमुरासे॥ ३०॥ पुरेपथिद्वारगृहाणित
त्रिविक्रान्तानुत्सवर्वाब्धयेव॥ नभस्तुकिर्मिरमकारितेषां महीभुजा माभरणाप्रभाभिः॥ ३१॥ विला
सैवेदग्ध्यविभूषणा श्रीस्तेषांतथाभूत्परिवारिके वि॥ अज्ञासिषुस्त्रीजनबालिशस्तं यथाग

तेषु ५

एम.
८९

तं नायकमेव कंचित् ॥ ३१ ॥ अस्वेदगात्राश्च लचामरौघैरमीलनेनाप्रतिवस्तुचित्रैः ॥ अस्नानमा
 लाविपुलातपत्रैर्देवान् देवाश्च मिदं न मेज्जुः ॥ ३२ ॥ अतो न्यभाषानवबोधभीतेः संस्रुत्रिमाभिव्य
 वहारवत्सु दिग्भ्यः समेतेषु नरेषु वाग्भिः स्वगीप्रवर्गे न जनैरचिद्भिः ॥ ३३ ॥ ते तत्र भेम्माश्चरितानि
 चित्रे चित्राणि पौरैः पुरिलेखितानि निरीक्ष्य नित्यं दिवसंति शोचतस्वप्नसंमोगकलाविलासैः ॥
 ३४ ॥ साविभ्रमं स्वप्नगता पितृस्यो निशि स्वलाभस्पन्दे यदेभ्यः ॥ तदर्थितं भूमिभुजां वदो न्यासती
 सती पूरयति स्म कामं ॥ ३५ ॥ विदर्भदूतानुनयोपहूतैः स्तंगारभंगीरनुभावयद्भिः ॥ स्वपंवरस्यानज
 नाश्च यस्ते दिने पश्चालमकारि वीरैः ॥ ३६ ॥ भूषाभिहृच्चैरपि संस्रुते प्रवीक्ष्य कृतपाकृतबुद्धिमेवा
 प्रसूतबाणे विबुधभिर्नायस्य साशोभिसमानलेन ॥ ३७ ॥ धृतांगरागे कलितघ्नशोभां तस्मि
 न्समां बुवति राजवंदे ॥ गतावता शोभा ॥ विषयं विलं व्यक्तं न दत्तं कुलस्य कांतिः ॥ ३८ ॥

मे० मः
२०

प्राग्गुरुयः शोणिभुजां ममुष्मिनाश्रयं पुरुत्सुकितानिपेतुः अतः नंतरं दंतुरितभ्रुवांतु नितांत
मीर्षाकलुषां तां ॥ ४० ॥ सुधांशुरेष प्रथमो भुवीति स्मरो द्वितीयः किमसावितीमां दप्रथम
तीपोयमिति द्वितीयास्तुतिच्छ्रुत्वा नान्मत्सरितो निनिंदुः ॥ ४१ ॥ आद्यं विधोर्जन्मसं प्रभूमौ
द्वैतं युवा सौरतिवल्लभस्य ज्ञासत्ययोर्भूतिरतीपतेपमितिस्तुतस्तौ किल मत्सरेः सः ॥ ४२ ॥
इहेदृशाः संतिकतीति दुस्ते ईष्टां तितालीकनलावलीतेः ॥ आत्मापस्त्री किल मत्सराणां द्विष
ः परस्परं नया समाधिः ॥ ४३ ॥ युतो न केनापि जनेन वचे दोषांतरोक्तिः खलु तत्स्व लत्वं ॥
रूपेण तत्संसदहवितस्य सुरैर्न रत्वं परद्वितस्य ॥ ४४ ॥ नलान सत्या न वदत्स सत्यः कृतोपवे
शान्न सविधे सुवेवानातो भाविलाभूः किमु दर्प कश्च भवंति नासत्य युतो भवतः ॥ ४५ ॥ अ एम
मीतमाहुः स्मपदत्र मध्ये कस्यापि नोत्पत्तिरभूदिलापां ॥ अदर्पका स्म सविधे स्थितास्तेना ॥ ४६ ॥

सत्यतां नात्र विभक्तिकश्चित् ॥४६॥ तेषां परात्रः परिकल्प्य स्वश्रिपाविहरीकृतकामदेवा
 न्। अस्मिन्समाजे बहुषु भ्रमती भैमी किलास्मा सुघटिष्यते सौ ॥४७॥ अस्मा मयत्रा मतवे हरूप
 खेनाधिगत्य श्रितमुग्धभावाः। तत्रोधिगाशापतितां नरेन्द्रविक्केदमस्मद्विबुधत्वमस्तु ॥४८॥ वा
 सावागवत्तापितमां नलेन तेषामनाशंकितवाक्यबलेन ॥ स्त्रीललाभोदितपन्नमममेनं हि न
 स्मप्रतिभाति ॥ किंचित् ॥४९॥ यः स्पृष्टयायेन निजाप्रतिष्ठां लिखु स एवाह तदुन्नतत्वं ॥ कः स्प
 र्दितुः स्वाभिहितस्वहानेः स्थाने वहेलां बहलां न कुर्यात् ॥५०॥ गीर्द्धतागीतपशः प्रशस्तिः श्रि
 पातदित्वल्ललिताभिनेता। मुदा तदा वेदतकेशवस्तं स्वपंवरा इव रमं वर ॥५१॥ अद्योत
 यस्यासुरहस्तिमुदृष्टीः स दोरिदुर्निरीदेशदेवा लैंगीमरुद्वापिशिरः श्रियं यो दृष्टो मृषावादि
 तकेतकीकः ॥५२॥ एकेन पर्यक्षिपदात्मना दिवत्तु मुरोरमवत्परेणा। तैर्वा दशात्मा दशभिस्तु

ने० प्र०

८१

सो

शा०

शेषेः द्विशो दशा लोकतलोकपूरणापश्चादक्षितं देवतहर्म्यमद्रिंसदेवकुर्वन्नपि सर्वरीशः॥
द्रष्टामहे द्रनुजदृष्टिमूर्त्तानप्रापतदर्शनविद्युतापं॥५॥ आलोकमानावरलोकलक्ष्मीताता
लकीमसरसोत्काः॥ जनांबुधौ तत्र निजाननानिवितेनुरंभोरुहकाननानि॥५॥ नय दत्तदोः
किमलक्षितो वासिष्ठैः किमध्यासिसभासशोभा॥ साकिं न रे किं न सादसे विनादर्शिर्हर्षेण
महर्षिभिर्घा॥५॥ ध्यात्वा लीकिरश्राद्यततामने कंठावपीभूरुहराजिमाज्ञा॥ तैश्विना कंठपथेन प्र
सृष्टे वीदिवः प्राग्भुवमागमद्वाक्॥५॥ प्राशंसि स म्यकुरुणा विचो धीचावकता सर्वमिह प्रके
ण आस्थातपदं सनां पदी पोजा नामिवाचामधिदेवतायाः॥८॥ नाकेपि दीव्यत्र मदिव्यवाचिवचः स्व
गाचार्यकवित्वविर्यः देतेयनीतेः पदिसार्थवाहका व्यः कावेन सभामभाणीव॥५॥ अमे ल
पद्मीमनपः परं न ता कर्षदेतान् दमनस्वसेव॥ इदं विधेता पिविविंसपूतः स्वशिल्पसर्वस्वमदर्शयत्तः॥६॥

स०

राम०

८१

कथाः
नै.मू.
८१

शु.

कथंकारममीसुतायामिति व्यषादिक्षितिपेन तेन ॥६८॥ अद्भुतं संकल्पितकल्पनायां कल्पद्रुमस्याथ
रथामपातोः ॥ तदकुलोसौकुलदैवतस्य स्मृतिं ततानक्षरामेकतानः ॥६९॥ तर्चिततानंतरमेव देवः
सरस्वतीसहितमाहसः स्वयं वरेण जगत्तु वक्त्रमिहत्वा कखातिवाति ॥७०॥ कुले च शीलं
वचनं च पूर्वाज्ञातासिनाताभुवनागतातां ॥ तेषां मिहत्वं भववावहकामूकापितुं कः समस्तवायं ॥७१॥
जगत्तु यीपंडितमंडितेयं समामभूतानवभावितीचा ॥ राज्ञां गुणज्ञापने केतवेन संख्यावतः श्रावयवाश्रु
स्वानि ॥७२॥ रतीरितातच्चरणान्तरपरांगीर्वाणामृगमतिमृष्टशेषं ॥ तस्य प्रसादेन सहस्रयासावादाय
मृदुदरिणीवभार ॥७३॥ मध्ये सभंसावततारबालागंधर्वविद्याधरं ठनाला ॥ त्रयीमयीभूतवलीवि
भंगासाहित्यनिर्वर्तितदत्तरंगा ॥७४॥ आसीदद्यर्वाश्रिवलित्रिवेदीमूलादितिर्गतवितायमानाना
नामिवाहोचितमेव कश्चितीर्षदीपोदरोमरेखा ॥७५॥ शिवदेवसाक्षाच्चरितं पदीयंकल्पञ्चि

शु

राम.
८१

क

याकल्पविधिर्पदीयः। यस्याः समस्यार्थनिरुक्तं रूपैर्निरुक्तिविधाखलुपर्यतांसीत् ॥ ११ ॥ ज्ञात्वाव
वृत्तेनचमिद्यमानं छंदोभुजं दं दमभ्रघदीपं ॥ श्लोकार्धविश्रान्तिमयीभविष्णुपर्वद्वयीसंधिपुत्रि
सुमध्यविह्वलं ॥ १२ ॥ असंशयं सा गुणदीर्घभावकृतां दधना विततिं पदीया। विधापिका
शब्दपरंपराणां किंचारविद्या ॥ एतेनकांची ॥ १३ ॥ स्थितैवकंठेपरिणाम्यहारलत्तुभूयोदित
तारुता ॥ ज्योतिर्मयीयद्भजनायविद्यामध्येगमंकेतभृताविशंके ॥ १४ ॥ अवेमिवादिप्रतिवादि
गाढस्वपक्षराजोत्तमविगजमानोत्तोर्यपक्षोत्तरपक्षशुखेदध्वदौभूतवतीपदीयो ॥ १५ ॥ य
स्यार्थकपीर्थकवेदभेदात्तद्विधमविधमस्थितयात्मदेहचक्रेपराच्छादनवाहयस्यामीमांसया
मांसलमूरुपुं ॥ १६ ॥ उद्देशपर्वणपिलक्षणेपिद्विधोदितैः षोडशभिः सार्धैः ॥ आन्वीक्षि
कीयद्दशतद्विमांसीतांमुक्तिकामाकलिताप्रतीमः ॥ १७ ॥ तर्कारहायददनस्पतर्क्यावादेस्पश

नेम०

किः कृत्यान्पयोतेः पत्रं कदातुंगुणशालिपूगं कदादतः स्वरयितुप्रभुत्वं ॥ ८३ ॥ सपक्षवं व्यास
पराशराभ्यां प्रणीतभावा दुमयी भविष्युतमस्य यथा सुपलक्ष्यमाणं पत्न्यातिपुगं वस्तेषु
राणां ॥ ८४ ॥ आकल्पविच्छेदविवर्जितो यः सधर्मशास्त्रव्रज एव यस्याः ॥ पश्यामि मूर्खा श्रुतिमूल
शालीकं स्थितः कस्य मुदेन वृत्तः ॥ ८५ ॥ भ्रुवो बद्धलाभ्यां प्रणवस्य यस्याः सिद्धिं दुर्नाभालतमाल
पत्रं ॥ तद्वचं देवविधिर्विपंचीनिकाणानाकोणधनुः परित्ये ॥ ८६ ॥ दिक्कुंडली वृत्तसमासिलि
प्याकरांगुलीकांचनलोचनीनां कैशंपयीणां स्मितभाकटिन्याः काये पदीयेतिरमापि सारैः ॥ ८७ ॥
या सोमसिद्धांतमया न वै ~~सिद्धांतमया~~ श्रुत्यात्मतावादमयोदरे वा विज्ञानसामस्य मया तरेव सा
करता सिद्धिमया खिलेव ॥ ८८ ॥ भीमस्तया गघतमोदितुं ते वेलाखिले पंतदलं विषद्या मया निगा
घंजगती पतीनां गोत्रं च विवित्रमेषां ॥ ८९ ॥ विंदत्यसत्ये मकरंदलीलां मंदाकिनीय चरणारविंदे श्रावणम.

वरित्री

८३

तीर्त्तागुणवर्त्मानाग्राज्ञांतदाज्ञावशगास्मिकापि॥८॥ तत्कालवेद्यैः शकुनस्वराद्यैरासीमवा प्रां
 वृपतिः प्रतीत्या नृलोकपात्रैकधुरीणा एष तस्ये सपर्यामुक्तिं दिदेश॥९॥ दिगंतरेभ्यः पृथिवीपतीनां
 माकर्षकोत्तुलसिद्धविद्यां॥ ततः क्षितीशः सः निजांतनूनां मध्ये महाराजकमाजुहाव॥१०॥ दासी
 पुनासीरधरीपुजांतस्फीतं क्रमेणा लिखुवीक्षिता सु॥ स्वांगेषु रूपोत्थमयाद्भुतास्त्रिमुदेलयंती मन्त्रो
 ककानां॥११॥ सिग्धत्वमापा जललेपलोपसव्यत्तरुनां शुभ्रजां शुकाभां॥ नेपथ्यहीरकतिवारिवर्त्ति
 स्वच्छायसच्छायनिजालिजालां॥१२॥ विलेपनामोदमुदागतेन ताकर्णपूरोत्पलसर्पितावा॥ एतीया
 हतेन मधुवतेन कर्त्तारहः किंविदिवोच्यमानां॥१३॥ विरोधिवर्णाभरणां भासां मध्वाजिकोत्तुलसः
 क्षमाणां स्तरस्त्ववापभ्रमवालितेनुभ्रुवो विलासाद्वलिते वहंती॥१४॥ सामोदपुष्पाशुगवासितांगी
 किशोरशाखायशपालिमालां॥ वसंतलक्ष्मीमिव राजमिस्त्रैः कल्पद्रुमैरप्यभिलष्यमाणां॥१५॥
 पीतावदनाहूणा नीलमण्डिहोपदेहात्किरतोर्मलीनां गोरोचनाचंदनकुंकुमेणानाभीविलेपानपु
 तरुक्तेपंती॥१६॥ स्मरंप्रसूनेन शरासनेन जेतारमश्रुध्वंती नलस्या तस्मै स्वभूषा नषदंशुशि

ने.मू०
८४

स्यंवलद्विषः कार्मुकमर्षयंती ॥ ८८ ॥ विभूषणोभ्योवरमंशुकेषुतायाततोवरंसांद्रमणिप्रतासु
।सम्पुनःकापिराजकस्यपांतुं दशाधमत्तधृतावकाशां ॥ १०० ॥ प्राकपुष्पवर्षेर्वियतःपतद्भि
र्द्रुंतदत्तामयतद्विरेकैः ॥ तद्गीतिभुनेनततोमुखेतविधेरहोवांछितविद्युपत्तिः ॥ १०१ ॥ एतद्वर
स्यौमिति राजकेन मनोरयातिथ्यमवापिताय ॥ सखीमुखायोत्सजतीमपांगातरकर्पूरकस्त
रिकयोप्रवाहं ॥ १०२ ॥ स्मितेकुदंतच्छदकंपकिंचिदिगंवरीभूतरदांशुवंदेः ॥ आनंदितोघीशमु
खारविदेर्मदंतुदंतीदृदिकौमुदीनां ॥ १०३ ॥ प्रत्यंगभूषाछमणिच्छलेमयक्षयतन्निश्चललो
कनेत्रां ॥ हाराग्रजाग्रहहृदाश्मरश्मिपीताभताभीकुरुगंधकारां ॥ १०४ ॥ तद्गौरसारश्मितविस्मि
तेंदुप्रभाशिरःकंपमिवाग्निनेतुं ॥ विपांडुतामंडितचामरालीनानामरालीकृतलास्यलीलां ॥
१०५ ॥ तदंगभोगावलिगायनानांमध्येतिरुक्तिरुक्तिकुंठितानां ॥ स्वयंधृतामसरसांप्रसा
दंमिपंहृदोमंडलमर्षयंती ॥ १०६ ॥ तारादत्तांवदनस्पवंद्रुवाकवानांचनभोजयंती ॥ आकं

राम
८४

ठमसोर्द्धितपंमभूतिमहीभुजः कस्यनभोजयंती ॥ १०६ ॥ अलंकृतांगाद्भुतकेवलांगीस्तवाधि
 काध्यक्षतिवेघलक्ष्मी ॥ ३ ॥ मांविमानेनसभांविशंतीयपा ॥ १०७ ॥ अ
 सीदसोतत्रनकोपिभूपस्तन्मूर्तिरूपोद्भवदद्भुतस्य ॥ ३ ॥ रंगानिमुद्रानपस्यविनिद्रोमांकुरंदंतु
 रति ॥ १०८ ॥ अंगुष्ठमधुविनिपीडिताग्रामयेनभागेनचमध्यमापाः ॥ १०९ ॥ अस्फोटिभेमीमवलोक्य
 तत्रनतर्जनीकेनजनेनताम ॥ ११० ॥ अस्मिन्समाजेमनुजेश्वरेणातांखंजताक्षीमवलोक्यके
 तपुनःपुनर्लोलितमोतिलानभ्रवोरुदक्षोपितरांदयीवा ॥ १११ ॥ स्वपंवरस्याजितरभाजिहानां
 विभाव्यभेमीमथभूमिनाथे ॥ ११२ ॥ मुद्रातिक्लवित्तभावादवादिखंडाक्षरजिह्वजिह्वक ॥ ११३ ॥ अंभा हं ३
 दिलोभात्कृतकर्मभिर्मिश्रत्येवभूमत्सुरभूमिपांथे ॥ ११४ ॥ तयालोपिदिवोपिपुंसांवैमत्स्य
 मत्पशरसारसायां ॥ ११५ ॥ रूपंमहाकर्म्यजनाननेभ्यस्तत्रदिगंताद्वयमागतास्मा ॥ सोंदर्यसा

रादनुभूयमानादस्यास्तदस्माद्धुनाच्छीर्णविस्मयेवेदस्यानिविद्यपयोधेः॥११३॥ स्तनाकनीयः॥११३॥
रसस्यशृंगारइतिश्रुतस्यकनामजागर्त्तिमहानुदत्तान्। कस्माद्वस्यादियमन्यथाश्रीःलविण्णवे
दग्धनिधिःपयोधेः॥११४॥ साक्षात्सुभंशुंस्वमेवभैष्पादिवःसुदंताक्षणीकःशशंकः। एतत्तु
वोसुख्यप्रनंगचापंपुष्पपुनस्तदुणमात्रवृत्त्या॥११५॥ लक्ष्येष्टतंकुंडलिकेसुदत्पाताटकपुगंस्मरधात्वि
नेकिंसव्यापसव्यंविशिखाविसखास्तेनैतयोर्घातकिमंतरेव॥११६॥ ततोत्पकीर्त्तिकुसुमाशुग
स्यासेषावतेंदीवरकर्णपूरोपतःश्रवःकुंडलिकापराद्वशंखलुःस्वापयितातमाभ्यां॥११७॥
रत्नःपदषट्पदकांदुत्तुष्टंहित्वात्मनःपुष्पमयंपुराणं॥ अद्यात्मभूरादियतांसभैष्पाभूयुगमंत
र्धृतमुखिवापं॥११८॥ यमान्हिमेप्रावृषिखंजरीटानक्षिपुर्यदा मायविधिःकचित्रान्॥ सारेणते
नप्रतिवर्षमुच्चैःपुष्पातिदह्निद्वयमेतदीयं॥११९॥ एतद्विशोर्बुद्धेर्विशोषंभंगोजनःपृच्छतुतदुण
स्तो॥१२०॥ रतीवधताकृततारकालिस्त्रीसुंसमध्यस्थमिहाक्षिमुग्मे॥१२०॥

एम.
८५

पद्मानहमे प्रावृषिखंजरी सन्निभुर्धसामं यविधिः क्वचित्तावत् ॥ सारेण तेन प्रतिवर्षमुच्चैः पु
 स्मातिदृष्टिद्वयमेतदीयं ॥ ११० ॥ एतद्दशोर्वुहैर्विशेषं भूमौ जनः पृच्छतु तद्गुणसौ ॥ इतीव धना
 कृततारकालिस्त्री पुंसमध्यस्थमिहादियुग्मे ॥ ११० ॥ व्यधत्तसौ धेरतिका मयास्तद्वक्तव्योऽस्माह
 दिवासभाजोः ॥ तदयं ज्ञायतामृष्टयुशावकुंभकुंभौ न संभावयति स्तनो कः ॥ १११ ॥ अस्याभुजा
 भ्यां विजिता द्विसात्किं पृथक् रोगद्वयतत्पसूता ॥ इहेष्यते तन्नरहाः श्रियः केन गीयते वा कएव
 लोके ॥ ११२ ॥ ह्येव तच्छ्रवणं विस्मितास्तस्य सस्यास्तभुजा यस्य ॥ उक्कंठकादुद्गमनेन ताला
 दुक्कंठकं शातेशिखेन खेयत ॥ ११३ ॥ जागर्ति मर्त्येषु तुलार्धमस्या योग्येति योग्या तु पलं भनं न ॥ य
 धास्ति नाके भुवने यवाधस्तदानको कुतलोकबाधः ॥ ११४ ॥ नमः करेभ्योस्तु विधेन वास्तस्य विधि
 या यस्य न किंपुनस्ते ॥ सशदिदं स्यात्तुलितं हि शील्यं मनोभुवो नंगता मन्तुरूपं ॥ ११५ ॥ इमां नमस्वी

नै० भू०
५६

मसृजकराभ्यांवेधाःकुशाद्यासनकर्कशाभ्यां॥पुंगारधरासनानशान्तिविश्रान्तिधन्वाधमहीरुहो
१२६॥उल्लासधातुस्तलिताकरेणश्रोतौकिमेषास्तनयोगुरुर्वा॥तेनांतरालैस्त्रिभिरंगुलीनामुदीतम
धत्रिवलीविलास॥१२७॥निजामृतोद्यन्नवतीतजांगीमेतांक्रमोन्मीलितपीतिमानां॥कृचेंदुरस्याःमु
खमात्मनाभूत्रिजलुनादुर्ध्वमंबुजेन॥१२८॥अस्याःसचाहर्मधुरेवकारुःश्वासंवितेनेमलयानिलेना
ह्रस्वमात्मनाभूत्रिजलुनादुर्ध्वमंबुजेन॥अमृनिपुष्पेर्विदधेगकानिचकारवाचं॥पिकपंचमे
न॥१२९॥कृतिःस्मार्त्सेवैनधमुरेषातास्याहिशिल्लीतरकारुजेयः॥रूपस्यशिल्येवयसाविवेध
निर्जीयतेसस्मरकिंकरेण॥१३०॥गुरोरपीमांभरा॥दोषकंठनिरुक्तिगर्धच्छिदयाविनेतुंमःस्म
रस्येषभयंविहायमुक्तिंगतातामनुतापनाय॥१३१॥आख्यातुमद्विजसर्वपीतांभेमीतदेकांगनिखात
षडु॥गायासुधश्लेषकलाविलासैरलंचकराननचंद्रमिंदेः॥१३२॥स्मितेनगौरीहरिणीदशेयंवी

राम.
ए६

गावतीसुखरंभासा॥हेमैवकायप्रभ॥पांगशेषेस्तद्धीमतिक्रामतिमेनकापि॥१३३॥इतिस्तुवानःसवि
धेनलेनविलोकितांशंकितमातसेना॥व्याहृत्यमर्त्यचितमर्थसुक्तेराखडलस्तस्यनुतोदशकां॥१३४॥स्व
नेषधदेशमहोविधायकार्यस्यहेतोरपिधानलः॥सन्ना॥किंस्थानिवद्वावमधत्तदुष्टतादृक्तव्याकरणाः
पुनःसः॥१३५॥इयमिषमधिरथ्यपातिनेपथ्यमंतुर्विशतिविशतिवेदीमुर्वशीसेयमुर्वाः॥इतिजनजनि
तेस्मानंदनादेर्विजयेनलद्रुपिपरभेमीवर्माताकर्मासिः॥१३६॥श्रीहर्षकविराजराजिमुकुयलंका
रहीरःसुतंश्रीहीरःसुषुवेजितेन्द्रियचंपाममल्लदेवीचयं॥तर्कव्यसमश्रमस्यदशमस्तस्यवरंसीतहा
काव्येवारुणिवैरसेतिचरितेःसर्गानिसर्गोद्धितः॥१३७॥॥स्वयंवरांडंवरौनामदशमःसर्गः॥॥तां दे
वातामिवमुखेंदुवसत्यसादामसागरसादतिमिषेतामिभालयंती॥लाभायवेतसिधृतस्यवरस्यभी
मभूमीद्रजातदतुराजसर्मावभाज॥॥तन्निर्मलावयवमिन्निषुतदिभूषारत्नेषुचप्रतिफलत्रिजदे

ने. भू.
८७

हृदंभात्र॥ दृष्ट्यापरंतद्दपेननकेवलंतैः सर्वात्मनेवसुतनोयुवभिर्ममजे॥३॥ घामंतरावसुमतीमपिगा
धिजत्माययद्यत्पमेवनिरमास्पतनाकनोकंचोरुः सयारगभविष्पदभूदिमानेस्तादृकृतदध्रमवलोकि
तुमागतानां॥३॥ कुर्वदिरात्मभवसौरभसंप्रदानंभूपा लवकचलेचामरमाहूतौघं। आलोकनायदिविसं
चरतां सुराणां तत्रार्चनाविधिरभूदधिवासधूपैः॥४॥ तत्रावनीद्रवयचंदनचंद्रलेपनेपथ्यगंधवहगंधवह
गंधवहप्रवाहं। आलीभिरापतदनंगशरातुसारी संरुध्यसौरभमगाहृतभंगवर्गः॥५॥ उन्नंगमंगलम
दंगनिनादभंगीसर्वनुवादविधिवोधितसाधुमेधा। सोधस्रजः। धृतपताकतयाभिनित्युर्मत्येज
नेषु निजतांडवपंडितत्वं॥६॥ संभाषणं भगवती सदृशं विधायवाग्देवताविनयबंधुरकंधरायाः॥
उवेचतुर्दशजगज्जननानमस्यातत्राश्रिता सदसिदक्षिणापक्षमस्याः॥७॥ अभ्यागमनाखभुजा
मिहकोटिरेषा येषां पृथक्कृतमदरातातिपाति। अस्यावृणीद्यमनसापरिभावकं विधं चित्र

राम.
८७

रत्निरनुधावतितावकीता ॥ ८ ॥ एषां त्वदीक्षारसादतिमेषैतेषां स्वाभाविकानि मिषता मिलिता यथा
 भृशं श्राप्येतथेव तव तन्वधते पभोगैर्मुग्धे विधा वमृतपानमपि द्विधास्तु ॥ ९ ॥ एषां गिरेः सकलर
 त्नफलस्ततः सपाण्डुधूमिसुरभेः खलुपंचशाखः मुक्ताफलं फलतमान्वपनामतन्वनाभातिर्वि
 दुभिरिव कुरितः पयोधे ॥ १० ॥ वक्त्रं दुसंतिष्ठति मीलदलारविंदद्वंद्वमक्षममथांजुलिमात्ममौलो
 कृत्वा पणधमयचंचलमीक्षमाणासात्पत्रगंतुममरेः कृपया मानि ॥ ११ ॥ तत्र दिग्गमुदितं विका
 धरस्याः साक्षाद्विदुः स्मृतमतागवियानधुर्याः ॥ आसन्नतामकविखिन्नमुखानुमेयभैमीविरक्तिचरि
 ता ॥ तुमया जग्मुः ॥ १२ ॥ रत्नाक्षः स्वरक्षणा मवेत्यनिजं निवृत्तो विद्याधरे च धरतां वयुषैव भैम्याः ॥ गंध
 र्वसंसदितगंधमपि स्वरस्य तस्या विमृष्य विमुखो जनि यानि वर्गः ॥ १३ ॥ क्षीनेषु सत्स्वपिकृता फलवित्त
 रत्ने यदौ च दर्शितमुखं त्रयमेव तस्यां ॥ ते जानते स्म सुरास्त्रिपतिव्रतां किं तां कल्पवीरुधमधिदि
 तितावतीतां ॥ १४ ॥ जन्मास्ततः फणाभतामधिपं सुरौघान्मां जिघृक्षं जिमविगारिषां शृणुलक्ष्मी ॥

ने.म.
८८

तां मानसं निखिलवारिचयान्नदीनां हंसावलीमिव घनागमयां बभूवुः ॥ १५ ॥ यस्याविभोरखि
लवाश्रयविस्तरो प्रमाख्यायते परिणतिर्मुनिभिः पुनः सा ॥ ३ ॥ उत्तरागम्यत करार्द्धपरार्द्धभालां
बालामभाषत सभासततप्रगल्भा ॥ १६ ॥ आश्लेषलघुगिरिजाकुवकुं कुमेनयः पटसूत्रपरिरं
शोणशोभः ॥ यज्ञोपवीतपदवीभजते सशंभोः सेवासुवासुकिरयं प्रचितः सितश्रीः ॥ १७ ॥ पातो
फलीभजतिकंकणभूषणैः शोभोयं मनोहरमणीरमणीयमुच्चैः ॥ कोटीरबंधनधनुर्गुतायो
गपटव्यापारपारगममुभजभूतमर्तुः ॥ १८ ॥ धृत्वेकप्रारसनपामृतमीश्वरंदोरप्यन्यथात्वदध
रस्परसंक्षितिः ॥ आस्वादयत्युगपदेषपरं विशेषं निर्मातुमेतदुभयस्य पक्षिणः स्यात् ॥ १९ ॥ आ
शीविषेणारदनच्छदंशरानमेतेन ते पुनर्थतया न गण्यं ॥ बाधां विधातुमधरोहिनतावकीनेपीयू
षसारघटिते घटते स्पशक्तिः ॥ २० ॥ तद्विस्फुरन्त्यणविलोकनभूतभीतेः कं पंचवीक्ष्य पुलकंच

रन

राम.
८८

ततोनुतस्याः॥संजातसात्विकविकारधियः स्वभूत्या नृत्पान्त्रपेधदुरगाधिपतिर्विलक्षः॥२१॥
तदर्शिभिःस्वरतोपतिभिर्निराशैर्निश्चस्पतत्किमपिस्वसमतात्मनीनं॥पत्नान्त्रपातुमन
सोपिविमानवाहाहाहाप्रतीपयवनाशकुनन्नजग्मुः॥२२॥द्वीसंकुचत्फणागरादुरगप्रक्षता
तांराजसंचमनयंतविमानवाहाः॥संध्यानमदलकुलात्कमलाद्वितीपकङ्कारमिंदुकिरणां
वहासभासः॥२३॥देव्याभ्यधमपिभवभीरुधृतावधानाभूमीभुजोभजतभीमभुवोनिरीक्षांश्चा
लोकितामपिपुनःपिबतांरशातामिच्छाविगच्छतिनवत्सरकोटिभिर्वः॥२४॥लोकेशकेशव
शिवा नपिपञ्चकारंरंगारसांतरभ्रशांतरशांतभावान्नापवेन्द्रियाणिजगतामिषुपंचकेनसं
क्षोभयन्वितनुतांवितनुर्मुदंवः॥२५॥पुष्पेषुणाकुवममृनिषुवर्षजसिंहंकारमंत्रबलभ
स्मितशान्तिशक्तीनं॥रंगारसर्गरसिकद्वारुकोदरित्वदीपाधिपान्नयनयोत्रमगोचरत्वं॥२६॥

धमेडपतलेहिमशीतलेयः॥सत्वां विलोक्य निजशिल्पमनन्यकल्पं सर्वेषु कारुषु करोतु करेण
दर्प्य ४॥

ने.प्र.
२५

स्वाद्वेजलनिधौ सवनेन सार्द्धं भव्या भवंतु तव वारिविहारलीलाः। द्वीपस्य तं पतिममुं भज
पुष्करस्य निस्तंडपुष्करतिरस्कराक्षमाक्षि॥३१॥ सावर्त्तभावमवदद्भुतनामिबूषे स्वर्भोमि
मेतदुपवर्त्तनमात्मनैव। स्वाराज्यमर्जयसि न श्रियमेतदीयामेतद्देपरिग्रहाणां शची विला
सं॥३२॥ देवः स्वयंवसतितत्र किल स्वयं भूतर्पणोऽस्य शोधनादिवरिवः पतदातपादेन्यशोध
मात्मभरभारमिवावरोहेः। तंतस्य पाकिफलनीलरलद्युतिभ्यां द्वीपस्य पश्य शिखिपत्रजमा
तिपत्रं॥३३॥ तज्ज्ञेततां चारुषो भुवनेषु राजहंसस्य न प्रियतमा कथमस्य कीर्तिः। चित्रं तु यदि
शदिमाद्यमादिशंती द्वीरं च नो बुवमिद्यः पश्य मातनोति॥३४॥ शूरेपि स्तुरिपरिषत्प्रथमा
र्चितेपि शृंगारभंगिमधुरेपि कलाकरेपि। तस्मिन्नेव द्यमियमापते देवतामयत्कोमलं न कि
लतस्य मलेति नामा॥३५॥ भ्रूवस्त्रिवेस्त्रितमपाकृतभंगिरेषा लिंगं चकार तदनादरात्पवित्रा॥

तम
२५

राज्ञोपितस्यतदलाभजतापवद्भिचिह्नीवभूवमलिनच्छविभूमधूमः॥३१॥ राज्ञांतराभिमुखमिंदु
मुखीमथैतां जत्वा तृतीं हृदयवेदितयेव नित्युः॥ अत्यानपेक्षितविधौ न खलु प्रधानवाचां भवत्यवस
रः सतिभव्यभूते॥३२॥ कुर्वे पुनर्भगवती नृप मत्प्रमसे निर्दिश्य दृश्यतमता वमता श्वितेयं॥ आलो
क्यतामममयेकुलशीलशाली शास्त्रीतानतमुदस्यति जास्पर्विवं॥३५॥ एतत्पुरः पद
दपश्चमवं दिष्टं देवा गुंबरे रत्नवका शितेरंबरे स्मिन्॥ उत्पत्तुमस्ति पदमेव न मत्प्रदाता मर्थो पिना र्थ
पुनरुक्तिषु पातु का तां॥३६॥ नन्वब्रह्मरति विश्रुतनाम्नि शाक दीप प्रशासि नि सुधीषु सुधीमव
त्पा॥ एतद्भुजा विरुद्धं दिजया नया विकिरा गिरा जने गिरा जनितांतरते॥३७॥ शाकः शुक्रच्छदस
मच्छदसमच्छ विषत्रमाल भारी हरिष्यति तरुस्तवतत्र चित्राय त्यस्त्रा वोद्य परिंभविजंभितेतस्या
ताजगा मुहरितो हरितः सुरंति॥३८॥ स्पर्शनतत्र किल तन्नरूपत्रजन्मा यन्मा यन्मा रुतः कमपि

ने. मः
५००

सं६

संमदमादधाति॥ कौतूहलं तदनुभूय विधेहि भूयः श्रद्धां पराशरपुराण कथांतरेपि॥ ४९॥ सीरार्ण
वस्तवकटाक्षरुचिच्छटातामन्वेतु जत्र विकटापितमापताक्षि॥ विलावतीवनततिप्रतिबिंबचुंबिकि
र्मीरितोर्मिचयवाप्तिरचापलाभ्यां ४० कल्लोलजालचलनोपनतेन पीवाजीवातुनानवनते
नपपोरसेन॥ अस्मिन्नखंडे परिमाणलितोरुमूर्तिरध्यास्यते मधुमिदमभुजगाधिराजः॥ ४१॥ तद्
पसंपदवलोकनजातराकापादाज्वयोर्निजकरांगुलिलालनेवाभूयाच्चिरायकमलाकलिता
वधातातिद्रानुरोधमनुबंधपितुंधवस्य ॥ ४२॥ बालातपैः कृतकगौरिकतां कृतां हि स्रजोदया
चलशिलाः परिशीलयंतु त्वदिभ्रमभ्रमणजश्रमवारिधिरिपादांगुलीगलितपानखला
क्षयापि ॥ ४३॥ न्दणांकरं बितमुदामुदपन्नगांकरांकां स्रजत्व नवजं घिपरिभ्रमं त्याः॥ त
जोदयादिशिखरेतवदृश्यमास्यं काश्मीरसंभवसमास्वनाभिरामं ॥ ४४॥ एतेन ते विरहपावकमे

राम.
१००

तपतावत्कामं स्वतामकलिता न्वयमन्वभाविचंगीकरोषियदितंतवनंदनाधेर्ध्वान्वयं स्वमपि
नवयमातनोतु ॥४५॥ लक्ष्मीलता समवलंबिभुजद्वयेपिवाग्देवतायतनमंतुमुखांबुजेपि ॥ सा
मुवह ॥ परामतीगरारेकमेवतार्थीवभूवमववायदमुष्पदेवः ॥४६॥ लक्ष्मीविलासवसतेः सुम
तः सुसुखादस्मादिकृष्यभुविलब्धगुणप्रसिद्धिं स्थातातरंतदनुनिसुरिमां विमानवाहाः पुनः सु
रमितामिवगंधवाहाः ॥४७॥ भूयस्ततोतिखिलवाग्देवतासोहोपमेयतनुभासमभाषते
तां ॥ एतं स्वबाहुबहुवारनिवारितारिचिन्तेकुरुष्व कुरुविंदसकांतिदंति ॥४८॥ क्षीपस्पपश्यदमितं घु
तिमंतमेनं क्रौंचं स्पवं वलदंगचलविभ्रमेण ॥ यन्मंडले सकलमंडलसंनिवेशः पांडुश्चकास्तिदधिर्मंडप
योधिपूरः ॥४९॥ तत्रादिरस्मिभवदंष्ट्रिविहारयाचीक्रौंचः स्फुरिष्यतिगुणानिवयस्त्वदीयात्ता
हंसावलीकलकलप्रतितादवा ॥ मिः स्कंदेषु हंदविवरेर्विवरीतुकामः ॥५०॥ वेदभिर्दर्मदलपू

वे. मू.
१०१

जनपापियस्यगर्भजनः पुनरुदेति न जातु मातुः। तस्यार्चितां स्वयत्तत्रमृगांकमोलेस्तत्मात्रेदेवत
जनाभिजनः सदेशः॥५॥ वृडाग्रचुंदिमिहिरुदयशैलशैलस्तेनास्तनंधयसुधकरशेखरस्य त
स्मिन्नुवर्गा रसभूषणारम्यहर्म्यभूभृत्तत्रघटाघटयहेमवटावतंसाः॥५॥ तस्मिन्मलिम्बुवद्भवस्य
रकेलिजन्मघर्मादविंदुमयमोक्लिकभूषणान्तेजा लेर्मिलदधिमहोदधिपूरलोलकह्वोलवामरमस्त
रुलिच्छिन्नः॥५॥ एतद्यशोनवनवंश्वलुहंसवेषवेसंतसंतरणहरगमक्रमेणाश्रयासमर्जय
तिसंतरतुसमुद्रान्गंतुंचतिश्रममितः सकलान्दिगंतान्॥५॥ तस्मिन्नुत्तोरविमृतेगणना
दरिद्रैस्तन्वीनसाहृदयबंधमवापभूपोदेवेतिरुंधतितिवंधनतांवहंतिहंतप्रयासपरुषाणिन
पोरुषाणि॥५॥ तेतिस्त्रिरेवृपतिमन्यमिमाममुष्मादंसावतंसशिविकांशभृतःपुमांसः॥५॥
त्नाकारिवतुषारमयूषलेखांलेखानुत्तीविपुरुषागिरिशोन्नमांगं॥५॥ एकेकमुदतगु

राम.
१०१

एतन्मूलादुपगतां वह्नितात्पमत्पुपगत्यपरित्यजंती। एतां जगाद जगद्वर्चितपादपश्यापश्यामि वा
युतमुजांतरविद्युतांसा ॥५॥ ईशः कुशेशपसनाभि शये कुशेन द्वीपस्य लोच्छित्तनोर्यदिवांछित
स्तोऽस्योतिष्मता सममनेन वती धना सुतत्त्वं विनोदयस्व तौ दत्तदीपुचेतः ॥५॥ वातोर्मिदोलनच
लदलमंडलाग्रभिन्नाभ्रमंडलगलज्जलजातसेकः। संवः कुशस्य भवितां वरचुं विवृडाश्चित्रापत्त
वनेत्रनिपीयमानः ॥५॥ पायोधिमायसमपोत्थितसिंधुपुत्रीपत्तंकजाप्यपापवित्रशिलासुत
त्रापत्तासहावहविहारमयैर्विलासेरानंदमिंदुमुखिमंदरकंदरासु ॥६॥ आरोहणापतवसज्ज
इवास्तितत्रसोपानशोभिवपुरम्भवलिच्छदाम्भिः। भोगीद्वेष्टशतघृष्टिकृताभिरश्चिश्चावलः कन
ककेतकगोत्रगात्रि ॥६॥ मंथाः नगः सभुजगप्रभुवेष्टघृष्टिलेखावलद्ववलतिर्भरवारिधारा
त्वन्नेत्रयोः स्वभयं त्रितशीर्षशेषशेषांगवेष्टिततनुभ्रममातनोतु ॥६॥ एतेन ते स्तनपुगेन सुरे

ने.मू.
१२

भकुंभौपाणिद्वयेतदिविषदुमपन्नवानि।आस्येनसस्मरतुतीरधिमंथनेत्यंस्वच्छंदमिंदुमपि
सुंदरिमंदरादिः॥६३॥वेदेर्वक्तोभिरविलैःकृतकीर्तिरत्नेहेतुविनेवधृतनित्यपरायपत्ने॥मीमां
सयेवभगवत्पमतांशुमोलेतस्मिन्महीभुजितपात्तुमतिर्नभेजे॥६४॥तस्मादिमांतरपतेरपनीपत
न्वी॥राजतपमस्यमयजस्यजनःसतित्ये॥स्त्रीभावधावितपशमविमृश्यपात्रीमर्थीनिवर्त्तविध
नादिववित्तवित्त॥६५॥देवीपवित्रितवतुर्भुजवामभागावागालपसुनरिमांगरिमाभिरमां।अस्या
रितिःकृपकृपाणसताथपातोःपातिग्रहादनुग्रहाणगाणंगुणानां॥६६॥क्षीपस्यशाल्मलशति
प्रथितस्यताथःपाथोधिनावलवितस्यपुंरावुताप।अस्मिन्पुष्पतिनविस्मयसेगुणाश्चौरक्ता
तिलप्रसवनासिक्किनाःसिक्किंवा॥६७॥विप्रेधयसुदधिमैकतमंत्रसत्सुयस्तेषुपंचसुविभाषन
सीधुसिंधुः।तस्मिन्ननेनचनिजालिजनेनचत्वंसांक्षविधोहि॥६८॥मधुराःमधुपानकेलीः॥६९॥

राम
१२

ल

द्रोणः सतत्रवितरिष्यति भाग्यलभ्यसौभाग्यकार्मणामयीमुपदांतिरिहो ॥ ततस्त्रीपदीपदव
 द्दक्षिणोपधीनां च ॥ मिडालदकडलदर्शनीयः ॥ ६॥ ततस्त्रीपलक्ष्मणशुशाल्मलितलज
 लेः क्षोणीतलेमृदुतिमारुतचारुकीर्णः ॥ लीलाविहारसमये चरणार्पणानियोग्यानि ते सरस
 सारसकोशमृदि ॥ ७॥ एतद्गुणश्रवणकालविज्ञं भूमाणा तच्चोचनोचननिकोचनसूचितस्य
 भावस्य चकुरुवितं शिविकाभृतस्तेनामेकतः क्षितिपतेरपरं नयंतः ॥ ८॥ तां भारतीपुनरभाषत
 नचमुष्मिन्काशमीरपंकुतिमलग्ननातुरागे ॥ श्रीखंडलेपमपदिह्यकीर्तिराजिराजदुजे
 भक्तमहीभुजिभेमिभावं ॥ ९॥ क्षीपंद्विपाधिपतिमंदपदे प्रशास्ति सक्षोपलक्षितमयं क्षिति
 प्रस्तदस्य ॥ मेधातियेत्त्वपुरसिपुरसृष्टसौख्यासाक्षाद्यथैवकमलायमलार्जुनारो ॥ १०॥
 सत्तेमहीपसिमहीवलयातपत्रैतत्रेक्षिते खलुतवापिमतिर्भवित्री ॥ खोलाविधातुमधि

गते ३

ने. मू.
१३

शाखविलंबिदोलालोलांखिलांगजनताजित्तानुरागे॥७४॥पीलातवाधरसुधांसुधासुधांसु
नश्रद्धातुसमिहुरसोदरां।दीपस्यतस्यदधतांपरिवेषवेषसोपंचमभूतवकोरचलाकनाक्षि॥७५॥
मूरंनसोस्वनेंदुमवीक्षतसिन्नाश्रातियस्तदितरत्रिदशानभिज्ञ॥तस्येदवस्यभवदास्पतिरीक्षये
वदर्शेभ्रतोपिनभवत्यवकीर्त्तिभावः॥७६॥उत्सर्पिणीनकिलतस्यतरंगिणीयात्वनेत्रयोरहस्तत्रवि
पाशिजाता॥तीराजनायनवनीरजराक्षिराक्षामंत्रंजसानुरजराजतिराजमाने॥७७॥एतद्यशोभिर
खिलेबुनिसंतुहंसादुग्धीकृतेतदुभयव्यतिमेदमुग्धम्॥दीरिपयस्यपिपदेक्षपवाविभूयंतानार्थ
कोषविषयोद्यमबोधमस्तु॥७८॥ब्रूमःकिमस्यतलमप्यलमाजुहूषोःकीर्त्तिसिचेष्वसमादिश
तःस्मकलु।स्वदीपसीमसरिदीश्वरपरपारवेलाचलाकमणविक्रममक्रमेण॥७९॥अंभोजगर्भ
विगयविदर्भसुभ्रूतंगर्भरूपमपिरूपजितत्रिलोकं॥वेण्णरुह्मभवलोकपतिस्मभूपंडसिःपु
स्वपरिपोरिवपुष्पचापं॥८०॥तेतांततोपिचक्रुर्जगदेकदीपादंसस्थलस्थितसमानविमा

राम.
१३

नदं॥ चंद्रघुतेरुदयितीमिवचंद्रलेखांसोत्कांठकैरववमीसुकुतप्ररोहः॥८॥ भूपेषुतेषु
नमतागपिदत्तचित्ताचित्ताविस्मेरपावदनदेवतयातयाथ॥९॥ वाणीगुणोदयतृणीकृत
पाणिवीर्यानिष्काणयापुनरमातिमगेहणासा॥१०॥ यन्मोलिरत्नमुदितासिसएवजं
बुद्धीपस्त्वदर्थमिलितैर्भुवमिर्विभाति। दोलापितेनबहुनाभवमीतिकंपःकंदर्पलोकइवखा
न्यतितस्तुतिन्ना॥११॥ विष्णुवृतःपरिजनैरपमंतरीपेक्षैषामधीनारवराजतिराजपुत्रिहमा
क्षिणाकनकदंडमहातपत्रःकेलाशरश्मिवयवामस्वकचिद्रुः॥१२॥ एतन्नरुस्तुरुतिराज
तिराजजंक्वल्पोफनानिवफलानि। विमृश्ययस्यासिद्धास्त्रियःप्रियमिदंनिगदंतिदंतिपूया
निकेतनरुमाहुरुपयेति॥१३॥ जांबूनदंजगतिविश्रुतिमेतिमत्स्नाकृत्स्नापिमातवरुचा
विजितश्रियस्याः। तज्जांबवदंमस्त्राश्रुसार्द्रिपुतदनितेषुतेषु। रभोरुवारुकतिचित्तवचित्त
वभवास्यसुधाविधांबुजंबुःसरिद्वहतिस्त्रीमनि कंबुकं॥१४॥ अस्मिजयेतिजगतीपतयसहस्र

ने.प्र.

१५

ती

वं विरूपाक्षिरूपमुदाहमुदाहरामि॥८७॥ प्रत्यर्घ्यो वृतवतंसतमालोन्मीलनमः प्रकरतस्व
 रशौर्यसूर्ये। अस्मिन्नवन्ति नृपतौ गुणसंततीनां विश्रान्तिधामनि मनोदमयंति किंते॥८८॥
 तत्रात्तुर्जीखनवासितपस्वि विप्राः शिष्या त्वोर्मिभुजपाजलकेलिकाले। आलिंगनाति
 ददतीमवितावयस्याहास्यानुबंधरमणीयसरोरुहास्या॥८९॥ अस्याविशयपुरमुज्जयिनी
 भवानीजागर्ति यासुभगयोवतमो लिमालापस्यार्द्धकायघटनाय परगाहितस्याशिष्याभवि
 ष्यसिचिरं वरिवस्ययापि॥९०॥ निःशंकं मंकुरिततारतिवह्नभस्मदेवः स्वचंद्रकिरणमयसे
 चनेन॥ तत्रावलोक्य सुहृदशं ददयेषु हृदस्ते देहदाहफलमाहसकिं मविप्रः॥९१॥ आगः श
 तं विदधतोपि समिद्धका मानोधीपते परुषमक्षरमस्यवामा॥ द्वांद्रीनतत्र हरमो लिशया लु
 रेकानध्यापकेतुतिथिकेतुस्येतिलेखा॥९२॥ भूपंथलोकतनूरतरानुरक्तं साकुंडिनाव
 निपुरंदरनदतीतं। अन्त्यानुगविरसेन विलोकनाद्या जातामिह समगविलोकनमेवरम्य

राम.
१५

॥८३॥ भैमी गिता निशि विकामधरेवांजाः साक्षान्न पदपिकयं वनजानते स्म जसुस्थयापि सु
विधास्थित संमुखी न भूषणमणिप्रतिबिंबितेन ॥८४॥ भैमी मवापपत जन्मगणालसदं नंग
गामिव हितितलं खुवंशदीपः भांगे यपात कुचकुम्भपुगां च हारयुगलसमागमवशेन विभूषि
तां च ॥८५॥ तां मत्स्यलोचनदरां चितचापभासानां शजितश्रुतमभाषत भाषितेशा ॥ ८६॥ शीघ्रत
रे किमपि सूचयचेतसाचेतं कीदृशसंवहसि गोडविद्येन सीहा ॥८७॥ एतद्यशोभिरक्लितानि कु
लानि भासांतं चतुषां किरणस्पतरणीकृतानि स्थाने ततो वसति तत्र सुधां बुसिंधोरं कुस्तद
कुरवती कबलांघरात् ॥८८॥ आलिङ्गितः कमलवत्कृत्स्नव्यायं शपामः सुमेहशिषये वने
वः पणोदः ॥ कंदर्पमूर्द्धरुहमंडनं चंपकस्तकदामत्वदंगरुचिकंचुकितश्रकास्तु ॥८९॥ एतेन संसृ
षमिलत्वरिकुम्भमुक्ताकोदोपकामि हतिमिर्विबभुर्विमुक्ताः ॥ एतद्भुजो मभ्रान्ति सहावि

ने. म.
१५

कीर्त्तिः प्रस्वेदविंदवश्वारितोरेंदलक्ष्म्या ॥८॥ आश्चर्यमस्य ककुभासवधीनवापराजातुगाद्भुज
युगादुदितः प्रतापः व्यापकः सदाशपविसाक्षिसप्ततंतुजनावतुर्दशजगति पशः पटश्च ॥९॥
तुैरास्य संधिदवलंबितशून्यमुद्रामस्मिन् शोर्नपतितामवगम्य भेष्याः स्वेनेव जसजस
तान्यमजीगमत्रां सुतं प्रतीगितविभावतमेव वाचः ॥१०॥ एतां कुमारनिपुणां पुनरप्यभातीत
वासीस राजसुखिनिर्भरमारमखा अस्मिन् संकुचितपंकजसरव्यशिद्धानि ह्यातद्विपरिंभवि
जंभणानि ॥११॥ प्रत्यर्थिपार्थिवपयोनि धिमायमंथदृष्टीधरः दयुरपमयुगविना
यः ॥ अश्मश्रुजातमनुपातिनशर्वरीशः श्यामांककर्वुखपुर्वदनाज्ञमस्य ॥१२॥ बालेध
रधरितनेकविधप्रवालेपाणौ जगदिजपकार्मेतामस्य पश्याज्याघातजेतरिपुराजक
मवेतुता एप्रमाणा सुपराज्यमलिकितो न ॥१३॥ एतद्गुजारणिसमुद्रवविक्रमाग्निविद् एम.
१५

या प्र

धनुर्गुणकिराः खलुधूमलेखा। जातं प्रयागिपरिषन्मशकार्यबोध्यविश्राणनापरिमुदा
रहमं बुजेभ्यः ॥ १०५ ॥ श्यामीकृतां मृगमदैरिवमायुरीणा धौतेः कलिंदतनयामधिमध्यदेशं
। तत्राप्रकालियमहादूदनाभि शोभां तेमावलीपिवविलोकयितासिभूमे ॥ १०६ ॥ गोवर्धना
चलकलापिचयप्रसारनिर्वासि ताहिनिघने सुरभिप्रसूने ॥ तस्मिन्नुनेन सह निर्विशानिर्वि
शंकं तं दधनेव न विहारकुतूहलानि ॥ १०७ ॥ भावीकरः करहं कुरं कोरकोपितद्वल्लिपल्लवचयं
स्तवसौख्यलक्षः ॥ अंतस्त्वदास्पदं तसारतुषारभानुशोभानुकारिकारिंदंतजकंकणांक ॥ १०८ ॥
तज्जामांबुसुरतांतमुदानीतांतं मुत्कंठके स्तनमुजोतव संचरिष्णुः ॥ खंज्रप्रभं जनजनः प
थिकः पिपासुः पाताकुरंगमदपंक्तिनमप्यशंकं ॥ १०९ ॥ पूजाविधौ मत्त्वभुजापुपयोगिनो
येविद्वक्तराः कमलविनिर्मलकांतिभाजः ॥ जस्मीमनेन दक्षतेनुदितं वितोर्मो स्नेहाटकेकु

निमुनःकुलराजधानीकाशीभवोत्तराधर्मतरीःस्मरारेः॥याप्रागतादुरितहरिनचेतसोपिपापेनिरस्य॥६॥

ने.प.
१६

स्वराटकगोरामाः॥१॥वेरिप्रियःप्रतितिपुष्पवाश्रुवत्यःकिंविन्नरूपतिधरावलयेकवीरा
॥सत्त्वामवापतिपतन्मरनेषुवृंदसंधितिरप्यतुमधूनिपिवन्निवायं॥१॥तस्मादियंक्षितिय
तिमगम्यमानमध्वानमेक्षतत्पास्वतास्तिक्ष्णवबोधबुधतातिज्ञवेष्टयेवव्याप्त
नेस्मशिविकान्तपनेतिपुत्राः॥१॥भूयोपिभूपमपरंप्रतिभारतीतात्रस्यसमूरुचलचक्षुषमाव
चक्षे॥एतस्यकाशिनृपतेस्त्वमवेक्ष्यलक्ष्मीमज्ञाःसुखंजनयस्वजनमंतुनेत्रे॥१॥एतस्यसा
र्वविरजंविस्तीमवंति॥१॥आलोक्यभाविविधिकर्तृकलोकसदृशकृष्टानिगिरितिसुराक्ष
येवरुदः॥नामेक्ष्यतिमिषमात्रमध्वनयन्तांसंसारतारण्णरीमसृजत्पुरीसः॥१॥वाराणासी
तिविशतेनवसंधरायांतत्रस्थितिर्मखभुजांभुवनेनिवासः॥तत्तीर्थमुक्तचपुषामतएवमुक्तिः
स्वर्गात्परंपदंमुदेतुकीदृक्॥१॥सापुष्पमृच्छतिभवस्यभवाधिप्रादस्तापत्सुरेत्पनगंरी
नगराजपुत्राः॥भूताभिधानपटुमघतनीमवाप्यभीमोद्भवेभवतिभावमिवास्तिभक्तुः॥१॥

राम.
१६

मुदेतु

निर्विशपतिर्विरतिकाशिनिवासिभोगं निर्मायितमं चमियोमिषुनं पथेष्टं गो गोरीतिरी
शद्यटनाधिकमेकभावंशमोर्मिकंचुकितमंचतिपंचतायां॥११०॥ नम्रद्वक्षसिषदितमममो
नमस्तुकध्यानिजाप्ततमयेवतवानुभूत्यानस्यात्कतीप्तसितरायदितामकुशपाराजन्दतीसु
दिरमंडनधन्वताभूः॥१११॥ ज्ञानाधिकासिसुहृताभ्यधिकाशिकुर्याः कार्यकिमत्यकेयेनैरपि
यत्रमृत्योः॥ एकजनापसततामपदानमम्यतर्धन्योवहस्यमृतसत्रमवाप्तार्थि॥११२॥ ममभु
रस्परतिरेधि मगाक्षिमर्त्तासोयंतवास्तुकुसुमायुधएषमर्त्ता॥ मातंचताविवयुवांगिरिशंविश
दमारुमाशुपुरितक्रुतावतारौ॥११३॥ कामस्तुशासनशतेसुतरामधीतीसोयैरहोनखपदे
मस्तुस्तनौते॥ रुष्टाक्षिनावरणकुंकुमपंकरागसंकीर्णशंकरशंकरकलांककोरैः॥११४॥ पृ
थ्वीशएषनुदत्तुवदनंगतापमालिङ्ग्यकीर्तिचयचामरवापः॥ संग्रामसगतविरोधिशिरो

ने.सू.
१७

सा

विदंस्व इन्द्रप्रसरसंप्रसरतापः॥१२३॥ वसस्त्वदुग्रविहारापि नास्पदासंविज्वापतेपतिर्कुठितशत्रु
शस्त्रांतकंस्कंदलतयाभुजपोर्नतेजोवदित्मस्यस्विधूनयनांबुनापि॥१२४॥ किंनदुमाजगतिजायति
लक्षसंख्यास्तुलोपनीतपिककाकफलोपमोगास्तुत्यस्तुकल्पविरपीफलसंप्रदानं कुर्वन्स एष विबुधा
नमतेकवृत्तीना॥१२५॥ अस्मैकरंप्रवितरंतु नृपा न कस्मादस्यैवतत्रयदभूत्प्रतिभूकृपाणाः तदेवाघदाप्र
वितरंतिनतेतदेवनेदंरूपा निजरूपाणाकरग्रहाय॥१२६॥ एतद्वलैः क्षणिकतामपि भूस्वराग्रस्पर्शा
युधांरयवदसमापयद्भिः॥ दृकोप्रकेवलनभः क्रमणाप्रवाहैर्वाहिरलुप्यतसहस्रदृगर्वावर्कः॥१२७॥ तद्व
र्तानासमयएवमेतलोकजोभावलोकनप्रातमसौ निरासे। माती तयागुणाविदायदनादतोसो
तद्भूतंसदसिदुर्यशसेवमस्यो॥१२८॥ सानंताताप्यतेजसखनिखिलमरूपायिवादिष्टभाजश्चित्ते
नाशालुप्तस्तान्सममसमगुणान्मुचती गूढभावापारेवाद्यर्तिरूपं पुरुषमनुचिदं मोषिमेकं सुभांगीतिः

राम.
१७

सीमानंदमासीदुपनिषदुपमातस्यभूयभूयः॥१२॥ श्रीहर्षकविराजिमुकुटलंकारहीरः सुतं श्रीक्षीरः
सुषुवेजितेन्द्रियवयं गंगाप्रतशीतगावयमगादेकादशस्तमहाकाव्येवाकृतिवैरसेनिवरितेसर्गातिसर्ग
ज्वलः॥३॥॥ श्रीवनेवधोनामएकादशः सर्गः॥॥ विद्याद्विपालं विलंबमाविला विलासिनः कुं
दितं रत्नपिंतं हैमाजमणिमुरधोरं मास्तपासमुद्रदपरेपरिष्ठाः॥॥ ततः प्रभेष्पाववृतेवृतेन्दपेर्वि
निश्वसतिः सयसिस्तनः॥ चिरागतेः स्तर्किततादिरागितेः स्मरदिरानंदमहाएवैर्नवेः॥३॥ चलत्पदस्तस्य
दयंवर्तेजितसुटाशयामासयतिस्मरत्नकेन्द्रमगतायस्थतीवरीयामि सुदीर्यधुपेः कपयज्जनतत्तः॥३॥
रूपानुपदम्पविभूषितासनासनातनी सासुषुवेसरस्वती विहारमारम्पसरस्वतीः सुधासरस्वतीचा
ईतनूररुत्थिताः॥४॥ वृणीष्वर्णेन सुवर्म्मेकेतकीप्रस्तनवस्मदितुपस्ममादृतं॥ तिजामयो धम्ममपिपाव
नीमयमवनायोध्यापतिनावनीपतिः॥५॥ नपीयनीमवकोरतिद्रुपाकयंनिदेतन्मुखवंद्रवदिकम
इमां किमावा मयसेनवज्रवीचिर्चकोरस्यमवमुखस्पृशी॥६॥ अविहारेतवहारविश्रमं करोतुनीरिष्ट

दे. म. १० पदुकरस्तारना कठोरपीतोच्चकुचद्वीतरुद्वरः सास्वसारवोर्मितः ॥ १ ॥ अस्मात्ति सिंधुः समपूरिगां य
१० कुले किलास्पप्रसभं समत्पते ॥ विलंघ्यते वास्पयशः शोते रहो सतां महत्संमुखधाविपौरुषं च

रभा क ह त्प स र सोः

निःस्नेहनिःकरुणानिर्ममनिर्भित्तमंदं च कत्वमपि संप्रति वंचितः स्या ॥ इत्यक्षराणि लिखितानि निदीक्षक
त श्रित्संकेतचंपकदं लेनितरामताम्यत ॥ १ ॥ अस्ति यद्यपि सर्वत्र नीरं नारजमंडितं ॥ रमते न मरालस्य मानसमा
नसंविना ॥ २ ॥ करारविंदेन पदारविंदं मुखारविंदे विनिवेशयंतं ॥ वटस्य पत्रस्य पुटेशयानं बालं मुकुंदं मनसा
स्मरामि ॥ ३ ॥ पुरोवापुश्चाद्वा कचिदपि विशामः क्षितितले ततः किं नाशिनं वचनरचनक्रीतजगताम् ॥ अगा
रकांतो रे कुचकलशहारमृगदृशं मरुतुल्यं नो ल्यं सहजसुभगस्य द्युतिभूतः ॥ ४ ॥ आहरि हर नृत्तये नमः ॥

पुरुषानिदि

राम
१०

॥ ४ ॥ ३